

SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ POLIISIN PERUSTUTKINTOKOULUTUKSEN AIKANA

VESA HUOTARI

Poliisiammattikorkeakoulu
Tampere, 2009

Vaajakatu 2
33720 Tampere
www.polamk.fi

Vesa Huotari

SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ POLIISIN
PERUSTUTKINTOKOULUTUKSEN AIKANA

ISBN 978-951-815-160-2

Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 77/2009
ISSN 1797-5743

ESIPUHE

Tämä poliisiammattikorkeakoulun rehtorin käynnistämä selvitys kartoittaa opiskelijoiden kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä poliisin perustutkintokoulutuksen aikana. Pontimena on ollut keskustelu seksuaalisesta häirinnästä ja halu varmistaa se, että jokaisella poliisiammattikorkeakoulun opiskelijalla on mahdollisimman hyvä, hänen arvoaan kunnioittava opiskele- ja oppimisympäristö.

Seksuaalinen häirintä on vastoin poliisin yhteisiä arvoja. Erityisesti se estää oikeudenmukaisuuden ja henkilöstön hyvinvoinnin arvojen toteutumista jokaisen kohdalla.

Seksuaalinen häirintä on poliisin arvojen vastaista, psykologisesti haitallista, sosiaalisesti hajottavaa ja opintojen aikaista hyvinvointia heikentävää. Se vie häirinnän kohteilta mahdollisuuden todentaa koko kapasiteettiaan ja estää siten koulutuksen tarkoituksen toteutumista heidän kohdallaan.

Poliisikoulutuksen visiona on tuottaa riittävästi ammattitaitoista, osaavaa ja eettisesti korkeatasoista henkilöstöä. Jokaisella poliisin peruskoulutukseen valitulla henkilöllä on oikeus laadukkaaseen koulutuskokemukseen. Laadukas koulutus luo ja vahvistaa jokaisen osaamista, antaa uskoa itseen, rakentaa luottamusta työtovereihin ja positiivista ammatillista identiteettiä mahdollisuutena menestyä tulevassa ammatissa.

Seksuaalinen häirintä ei ole välttämätön tai myötäsyrtyinen vitsaus. Se on ratkaistavissa oleva ongelma.

SISÄLLYS

1 Johdanto.....	9
2 Seksuaalinen häirintä	11
2.1 Lähtökohtia seksuaalisen häirinnän tarkasteluun	11
2.2 Seksuaalinen häirintä syrjintänä ja ihmisarvon loukkaamisena	12
2.3 Seksuaalinen häirintä kokemuksen tulkintana.....	13
2.4 Miesten kokema seksuaalinen häirintä.....	15
2.5 Tasa-arvolaki	17
2.6 Seksuaalisen häirinnän määrittelemine ja mittaaminen....	18
2.7 Seksuaalinen häirintä koulutuksen aikana	22
3 Seksuaalisen häirinnän teoria ja häirinnän seuraukset	26
3.1 Seksuaalisen häirinnän selityksiä	26
3.2 Seksuaalisen häirinnän seurauksia.....	30
4 Seksuaalisen häirinnän empiirinen kartoittaminen	32
4.1 Seksuaalisen häirinnän mittaaminen	32
4.2 Seksuaalisen häirinnän mittari.....	33
4.3 Kyselyn toteuttaminen.....	37
5 Kokemukset seksuaalisesta häirinnästä poliisikoulutuksen aikana	40
5.1 Yleiskuva.....	40
5.2 Seksuaalinen häirintä tekoina ja tekijöinä	41
5.2.1 Vähättely ja halventaminen	41
5.2.2 Sanallinen ja kuvallinen häirintä	44
5.2.3 Eleet, ilmeet ja/tai henkilökohtaisen tilan loukkaaminen.....	46
5.2.4 Koskettelu.....	49
5.2.5 Seksiin painostaminen tai pakottaminen	50
5.3 Seksuaalinen häirintä suhteessa opintojen vaiheeseen, ikään ja pohjakoulutukseen	52
5.4 Näkökulma seksuaaliseen häirintään.....	58
5.4.1 Huumorintajua!.....	58
5.4.2 Oikean näkökulman omaksumine	63
5.5 Seksuaalinen häirinnän seuraamukset	64
5.6 Toimintaorientaatioerot seksuaalisen häirinnän selityksenä..	68

5.6.1	Koettu erillisyys ja seksuaalinen häirintä	71
5.6.2	Toimintaorientaation yksilöllisyys ja seksuaalinen häirintä	73
5.6.3	Toimintaorientaation istuvuus ja seksuaalinen häirintä	75
5.6.4	Perspektiivisyys ja seksuaalinen häirintä	76
5.6.5	Toimintaorientaatio seksuaalisen häirinnän selittäjänä	77
6	Diskussio	79
6.1	Yhteenveto tutkimuksen tuloksista	79
6.2	Tutkimuksen luotettavuus	85
	Lähteet	87
	Liitteet	90

KUVIOT

Kuvio 1.	Seksuaalinen häirintä vähättelynä ja halventamisena – osiokohtaiset jakaumat (%).....	42
Kuvio 2.	Sanallinen ja kuvallinen seksuaalinen häirintä – osiokohtaiset jakaumat (%).	45
Kuvio 3.	Seksuaalinen häirintä elein, ilmein ja tilan loukkaamisena – osiokohtaiset jakaumat (%).....	47
Kuvio 4.	Seksuaalinen häirintä ei-toivottuna kosketteluna – osiokohtaiset jakaumat (%).....	49
Kuvio 5.	Seksuaalinen häirintä seksuaaliseen tekoon painostamisena tai pakottamisena – osiokohtaiset jakaumat (%).....	51
Kuvio 6.	Koettu naisvastaisuus ja peruskoulutuksen koetut vaikutukset	67
Kuvio 7.	Suhteet toimintaorientaatioita koskevien arvioiden välillä.....	69
Kuvio 8.	Poliisin perustutkintokoulutuksen aikana kohdattu vähättely ja halventaminen sukupuolen mukaan (%)....	80
Kuvio 9.	Poliisin perustutkintokoulutuksen aikana kohdattu sanallinen ja kuvallinen häirintä sukupuolen mukaan (%)	80
Kuvio 10.	Poliisin perustutkintokoulutuksen aikana kohdattu häirintä ilmein ja elein sekä tilan loukkaamisena sukupuolen mukaan (%).....	81
Kuvio 11.	Poliisin perustutkintokoulutuksen aikana kohdattu häirintä kosketteluna sukupuolen mukaan (%)	82
Kuvio 12.	Poliisin perustutkintokoulutuksen aikana kohdattu häirintä seksuaaliseen tekoon tai seksiin painostamisena tai pakottamisena sukupuolen mukaan (%)	82

TAULUKOT

Taulukko 1.	Kyselyyn vastanneet sukupuolen ja pohjakoulutuksen mukaan	37
Taulukko 2.	Kyselyyn vastanneet sukupuolen ja opintojen vaiheen mukaan	38
Taulukko 3.	Kyselyyn vastanneet sukupuolen ja iän mukaan.....	38
Taulukko 4.	Seksuaalinen häirintä häirintätahoja koskevana mainintoina.....	40
Taulukko 5.	Vähättely- ja halventaminen suhteessa tekijätahoa koskeviin mainintoihin.....	43
Taulukko 6.	Vähättely ja halventaminen suhteessa tahoa koskevien mainintojen määrään sukupuolten mukaan (%).....	43
Taulukko 7.	Sanallinen ja kuvallinen häirintä suhteessa tekijätahoa koskeviin mainintoihin.....	46
Taulukko 8.	Sanallinen ja kuvallinen häirintä suhteessa tahoa koskevien mainintojen määrään sukupuolten mukaan (%).....	46
Taulukko 9.	Häirintä elein, ilmein ja henkilökohtaisen tilan loukkaamisena suhteessa tekijätahoa koskeviin mainintoihin	48
Taulukko 10.	Häirintä elein, ilmein ja henkilökohtaisen tilan loukkaamisena suhteessa tahoa koskevien mainintojen määrään sukupuolen mukaan (%).....	48
Taulukko 11.	Häirintä kosketteluna suhteessa tekijätahoa koskeviin mainintoihin	50
Taulukko 12.	Häirintä kosketteluna suhteessa tahoa koskevien mainintojen määrään sukupuolen mukaan (%).....	50
Taulukko 13.	Häirintä seksiin painostamisena suhteessa tekijätahoa koskeviin mainintoihin.....	52
Taulukko 14.	Pohjakoulutuksen yhteys mainittujen häirintätahojen määrään	53
Taulukko 15.	Opintojen vaiheen yhteys mainittujen häirintätahojen määrään	53
Taulukko 16.	Iän yhteys mainittujen häirintätahojen määrään	54
Taulukko 17.	Häirinnän tavan yhteys pohjakoulutukseen naisilla ja miehillä.....	55
Taulukko 18.	Häirinnän lajin yhteys opintojen vaiheeseen naisilla ja miehillä.....	56
Taulukko 19.	Häirinnän lajin yhteys ikään naisilla ja miehillä.....	56

Taulukko 20.	Seksuaalisen häirinnän muodot ja häirintätahot	57
Taulukko 21.	Seksuaalinen häirinnän tahot, kun yleinen vähättely ja halventaminen jätetään tarkastelun ulkopuolelle	58
Taulukko 22.	Poliisin peruskoulutuksen koetut vaikutukset	65
Taulukko 23.	Muuttujan ”käsitys itsestä” kanssa korreloivat seksuaalisen häirinnän osiot vähättelyn ja halventamisen kohdalla	66
Taulukko 24.	Toimintaorientaatioita koskevien luonnehdintojen mediaanit sukupuolen mukaan	70
Taulukko 25.	Koettu erillisuus ja seksuaalinen häirintä sukupuolen mukaan	72
Taulukko 26.	Toimintaorientaation yksilöllisyys ja seksuaalinen häirintä sukupuolen mukaan	74
Taulukko 27.	Toimintaorientaation istuvuus ja seksuaalinen häirintä sukupuolen mukaan	75
Taulukko 28.	Perspektiivisyys ja seksuaalinen häirintä sukupuolen mukaan	77
Taulukko 29.	Poliisin perustutkintokoulutuksen aikana kohdattu seksuaalinen häirintä suhteessa tekijätahoon	83

1 JOHDANTO

Aina kun mediassa on näyttävä uutinen seksuaalisesta häirinnästä, on poliisi Wilsonin ja Thompsonin (2001, 61) mukaan yksi tavanomaisista epäillyistä. Poliisi ei tässä yhteydessä ole yksinomaan mediaseksikäs silmätikku. Se on taho, joka armeijan ja palolaitoksen ohella on altis häirinnälle (esim. Collins 2003; Williams & Kleiner 2001). Työhön palomiehenä, sotilaana ja poliisina yhdistetään piirteitä, jotka ovat leimallisesti maskuliinisia ja määrittelevät mitä maskuliinisuus tarkoittaa (mm. toiminnallisuus, fyysisuus, vaara, rohkeus, voima). Tämä määrittely tapahtuu usein osoittamalla se, mikä ei ole maskuliinista (mm. pohtivuus, tunteellisuus, hoiva, keskustelu, paperityöt). Näin naispoliisit määrittyvät helposti niiden piirteiden kautta, joita heiltä sukupuolestaan johtuen näyttäisi puuttuvan. (Brown 2007; Foster 2003).

Jos seksuaalinen häirintä on poliisissa institutionaalinen, toimintakulttuuriin, arjen käytäntöihin ja puhetapoihin kiinnittynyt ilmiö, niin olisi epärealistista ajatella, että poliisikoulutus voisi olla tästä erillinen oma saarekkeensa. Vaikkei poliisin peruskoulutus todennäköisesti ole mikään seksuaalisesta häirinnästä vapaa vyöhyke, on se kuitenkin se toiminnan alue, jossa voidaan vastustaa ei-toivottavia tapoja, vahvistaa arvoja ja rakentaa uudenlaista poliisikulttuuria.

Tässä raportissa luodataan poliisin perustutkintoa suorittavien opiskelijoiden kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä. Tarkoituksena on kartoittaa vallitseva tilanne, luoda näin lähtökohtaa asiaa koskeville toimenpiteille ja antaa viitekohta alkuvuodelta 2008, jonka suhteen edistymistä seksuaalisesta häirinnästä vapautumisessa voidaan jatkossa arvioida.

Poliisin perustutkintoa suorittavien kokemaa seksuaalista häirintää kartoittava kysely onkin luotu ensisijaisesti tutkittavan ilmiön kattavaksi seurantavälineeksi. Häirintää koskevien kokemusten rinnalla on mitattu myös sitä, miten poliisikoulutusta arvioidaan omakohtaisena kokemuksena sekä miten luonnehditaan niin omaa kuin poliisikoululle ominaista toimintaorientaatiota. Näiden jälkimmäisten avulla tavoitellaan tuntumaa seksuaalisen häirinnän mahdollisiin syihin ja seurauksiin.

Seksuaalinen häirintä on samanaikaisesti vanha ja uusi ilmiö. Käytäytymistä, josta puhumme seksuaalisena häirintänä, lienee aina ollut. Sitä vastoin uutta on sen ymmärtäminen seksuaaliseksi häirinnäksi. Uusi tarkoittaa tässä sitä, että on vaikea tarkentaa huomio juuri oikeaan kohteeseen, valita siitä puhumiseen oikeat termit, käyttää niitä varmasti, omak-sua asianmukainen näkökulma asiaan ja niin edelleen. Tällainen hakeminen ilmenee seuraavassa poliisiopiskelijan kommentissa:

”On turhauttavaa, että nyt osa opiskelijoista ja opettajista puhuvat halventavaan sävyyn seksuaalisesta häirinnästä. Asiasta nousseen

kohun jälkeen, kuuli monien suusta sanoja kuten tämä ei nyt sitten ole seksuaalista häirintää. Tai hei, olen se ja se, yksi niistä kothutuista seksuaalisista häiritsijöistä. Ymmärrän, että miehistä on todella turhauttavaa, että heidät kaikki leimataan seksuaaliseksi häiritsijöiksi televisiossa ja varsinkin kun siihen ei kokemuksieni mukaan vaikuttaisi olevan aihetta. Meitä naisia taas turhauttaa se, että miehet syyttävät nyt meitä kaikkia maineensa menetyksestä ja se, että asia otetaan koko ajan esille. Lisäksi minua turhauttaa se, että tuntuu kuin asiaa ei otettaisi vakavasti. Minusta seksuaalinen häirintä on ilmiönä ja asiana sellainen, ettei siitä saisi vitsailla. Lähinnä sitä on kohun jälkeen tapahtunut.”

Seksuaalisen häirinnän käsittely juuri seksuaalisena häirintänä edellyttää käsitteistä keskustelemista ja näkökulman rakentamista. Tämä raportti tuo esille asiaan liittyviä kokemuksia, näkökantoja ja tarjoaa ponttimen keskustelulle ja yhteiselle asiaan puuttumiselle. Uskon tutkimuksen palvelevan parhaiten tätä tavoitetta silloin, kun se tavoittelee selkeyttä ja tuo esille myös seksuaalisen häirinnän syitä ja seurauksia. Jos ymmärrämme paremmin mitä seksuaalisesta häirinnästä seuraa ja mikä sitä synnyttää, kykenemme myös paremmin käsittelemään itse asiaa.

Taustoitin aluksi seksuaalisesta häirinnästä käytyä keskustelua. Siirryn sitten pohdintoihin seksuaalisen häirinnän syistä ja seurauksista sekä erityisesti siihen, miten mitata seksuaalista häirintää. Kuvaan käyttämäni mittarin rakennetta ja siirryn sen jälkeen tutkimukseni tuomiin havaintoihin seksuaalisesta häirinnästä poliisin perustutkintokoulutuksen aikana. Lopuksi tarkastelen häirinnän mahdollisia syitä ja seurauksia muiden mitattujen muuttujien avulla.

2 SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

2.1 Lähtökohtia seksuaalisen häirinnän tarkasteluun

Seksuaalisen häirinnän tarkastelun lähtökohtana on aina jokin käsitys tai kuva siitä, millaiset teot tai millainen käyttäytyminen on seksuaalista häirintää. Kysymys on teoista ja käyttäytymisestä, joihin periaatteessa jokainen kykenee ja joihin monet tietoisesti tai tiedostamattaan syyllistyvät. Joissakin tilanteissa tai tapauksissa tällainen yleinen kykenevyys muuttuu tavan- tai tendenssinomaiseksi käyttäytymiseksi.

Seksuaalista häirintää ei automaattisesti ymmärretä seksuaaliseksi häirinnäksi. Esimerkiksi rasismia ei ole aina ymmärretty rasismiksi eikä kaikkea rasismia välttämättä vielä edes tunnisteta rasismiksi. Samoin on seksuaalisen häirinnän kohdalla. Ymmärryksemme kehittyy. Näin asioista, joihin ennen ei kiinnitetty mitään huomiota vaan joita pidettiin yleisesti hyväksyttävänä, jopa tosiasioina, tulee myöhemmin ei-hyväksyttäviä, perusteettomasti syrjiviä, ihmisarvoa loukkaavia tms. katsantokantoja. Tällainen katsantokantojen muuttuminen ei tapahdu itsestään tai ilman konflikteja.

Seksuaaliselle häirinnälle on tarjottu erilaisia selityksiä, mutta yksimielisyyttä sen taustalla olevista syistä ei ole. Tieto häirinnän syistä tai häirintään johtavista tekijöistä olisi olennaista siksi, että kykenisimme vaikuttamaan tällaiseen käyttäytymiseen. Tieto seksuaalisen häirinnän seurauksista on puolestaan tärkeää, jotta ymmärtäisimme asian vakavuuden.

Seksuaalista häirintää koskevalle tutkimukselle on alusta saakka ollut ominaista yhteiskunnallisesti tiedostava näkökulma. Catherine MacKinnonille seksuaalinen häirintä oli ilmausta patriarkaalisesta yhteiskunnasta ja naisten syrjinnästä. Häirintä anasti naisilta heidän arvonsa ja vahvisti miesten hallitsevaa yhteiskunnallista asemaa. Tutkimus on myöhemmin osin irrottautunut feministisestä näkökulmasta ja laajentunut käsittämään myös miesten kokemukset seksuaalisena häirintänä. Laajemmassa näkökulmassa seksuaalinen häirintä näyttäytyy yleisenä pakottamisena sukupuolienormeihin. Tämän kohteena voivat olla myös miehet. Häirinnässä on tällöin kysymys niiden miesten ja naisten rankaisemisesta, jotka poikkeavat vallitsevista, kulttuurisesti annetuista feminiinisistä tai maskuliinista rooleista. Streetin ym. (2007, 464) mielestä seksuaalisessa häirinnässä tulisi erottaa seksuaalislähtöinen häirintä, jonka uhrin ovat yleensä naisia, ja sukupuolilähtöinen häirintä, joka luonnehtii uhreiksi joutuvia miehiä. Tässä luvussa rakennetaan näkökulmaa seksuaaliseen häirintään.

2.2 Seksuaalinen häirintä syrjintänä ja ihmisarvon loukkaamisena

Käsitys, ettei seksuaalinen häirintä ole yksinomaan huonoa tai tahditonta käytöstä tekijän taholta vaan olennaisesti juuri sukupuoleen pohjautuvaa syrjintää, kehkeytyi kolmen feministisen oikeusoppineen työn tuloksena Yhdysvalloissa. Yksittäisissä häirintätapauksissa tuli nähdä yleisempi ja syvemmällä käyvä ulottuvuus naisten kategorisena syrjintänä työelämässä.

Seksuaalisen häirinnän ymmärtäminen sukupuoleen perustuvaksi syrjinnäksi ei näyttäydä automaattisesti. Yksikään kolmesta selityksestä:

- seksuaalinen häirintä rikkoo yhdenveroisuusperiaatetta; naisia kohdellaan sukupuolesta johtuen eri tavalla kuin miehiä (miehiä ei olisi kohdeltu samalla tavalla);
- seksuaalinen häirintä on sukupuoleen perustuvaa syrjintää, koska siinä on kysymys seksuaalisesta teosta ('sex' equals 'sexual'); tai
- seksuaalinen häirintä on yksi esimerkki miesten naisia kohtaan harjoittamasta alistamisesta – se on väline, jolla miehet ryhmänä alistavat naisia;

ei selvinnyt oikeussalikäsitelyssä, jossa niin tekijä kuin häirinnän uhrikin olivat samaa sukupuolta. Tämä johti joukkoon erilaisia tulkintoja. Yhden tulkinnan mukaan kysymys ei voinut olla syrjinnästä ylipäätään. Toisen mukaan kysymys oli seksuaalisesta häirinnästä vain jos tekijä oli homo-seksuaali ja oletettavasti toimi seksuaalisen halun motivoimana eikä olisi toiminut samoin vastakkaisen sukupuolen edustajaa kohtaan. Kolmas kanta oli, että seksuaalinen häirintä työpaikalla antaa aina perusteen puuttua asiaa riippumatta tekijän sukupuolesta, seksuaalisesta orientaatiosta tai motiiveista. Kun yhdenlainen seksuaalinen häirintä oli selvästi sukupuoleen perustuvaa syrjintää, oli myös häirinnän muotoja, joita ei yhtä selvästi voinut yhdistää siihen.¹ (Clarke 2007).

Yhdysvalloissa seksuaalista häirintää on lähestytty syrjinnän näkökulmasta. Keski-Euroopassa seksuaalinen häirintä on nähty kiusaamiseksi ja väkivallaksi moraalisenä häirintänä, joka loukkaa persoonallisuutta, arvokkuutta, fyysistä tai psyykkistä integriteettiä, heikentää häirinnän kohteen työllistymistä tai alentaa työpaikan ilmapiiriä. Moraalisen häirinnän tai kiusaamisen aiheuttamaa harmia ei luonnehdita sukupuolen,

¹ Clarke (2007) katsoo, että yleinen herkistyminen seksuaalisen häirinnän ongelmalle on antanut aiheen erottaa mahdollisesti ei-toivottuja työntekijöitä ja vaikeuttanut miesten ja naisten arkista kanssakäymistä työssä. Pelko seksuaaliseen häirintään syyllistymisestä on edistänyt naisten eristämistä kanssakäymisen – ohjaus, tiedonvaihto, verkostoituminen – ulkopuolelle sekä ruokkinut vihamielistä asennetta heihin. Tiukka seksuaalisen häirinnän vastainen politiikka sopii hyvin puritaaneille ja työnantajille – irrationaaliset tunteet eivät ole hyväksi järjenkäytölle ja tehokkuudelle työssä. (Clarke 2007.)

rodun tai muulta kielletyltä pohjalta tapahtuvaksi syrjinnäksi vaan arvokkuuden (dignity) loukkaamiseksi. Arvokkuuden käsite onkin EU:n oikeudellisen kehityksen keskiössä. Velvollisuus kunnioittaa muiden inhimillistä arvokkuutta ymmärretään muita ihmisoikeuksia perustavaksi arvoksi. (Clarke 2007.)

Yhdysvalloissa lainsäädännössä näkyy orjuuden historia ja kamppailu ”rotujen yhdenvertaisuuden” puolesta. Tästä syystä painavin puoli seksuaalisessa häirinnässä liittyy juuri syrjintään. Huomio kohdistuu syrjintään työhönotossa, erottamisessa ja ylentämisessä, ei hyviin työoloihin yleensä. Kysymys koskee sitä, onko työntekijällä reilu mahdollisuus yletä tai siirtyä toisaalle, ei sitä, kohdellaanko häntä arvokkuudella. Euroopassa painotetaan ihmisarvon säilyttämistä ja ylläpitoa. Keskeistä on estää uusiutumasta se, mikä tapahtui tuhoamisleireillä kolmannen valtakunnan Saksassa. EU:n direktiiveissä seksuaalinen häirintä määritellään lainvastaiseksi syrjinnäksi, jonka tarkoituksena tai tuloksena on henkilön arvokkuuden loukkaaminen ja halventava tai loukkaava työympäristö. Määritelmä yhdistää arvokkuuden ja syrjinnän eikä ota kantaa tekijän tai uhrin sukupuoleen. (Clarke 2007).

2.3 Seksuaalinen häirintä kokemuksen tulkintana

Vaikka seksuaalisesta tai sukupuolisesta häirinnästä puhutaankin yleisesti, ei tarjolla ole määritelmää häirinnälle, joka auttaisi sen kohteita välittömästi tunnistamaan kokemansa (Uggen & Blackstone 2004, 66). Wilson ja Thompson (2001, 62) toteavatkin seksuaalisen häirinnän vaikeasti määriteltäväksi juuri siksi, ettei määrittelevänä piirteenä ole teko itsessään vaan se, miten se koetaan. Ei ole mitään mekaniikkaa, jonka myötä häirinnän uhrit automaattisesti ymmärtäisivät kokemuksensa globaaliksi selonteoksi seksuaalisena häirintänä (Uggen & Blackstone 2004, 69).

Eri ryhmät luonnehtivat tekoja eri tavoin (esim. Charney & Russell 2002; Rotundo ym. 2001; White 2000). Joissakin tapauksissa tutkijat, eivät itseensä kohdistuvasta ei-toivotusta seksuaalisesta käyttäytymisestä raportoivat henkilöt, tulkitsevat kyseisen käyttäytymisen seksuaaliseksi häirinnäksi (Welsh 1999, ks. myös Aaltonen 2006, 43). Tulkintaan vaikuttavat tilanne, arvioijan piirteet, suhde tekijän ja teon kohteen välillä sekä organisaation kulttuuri. Erityisesti maskuliinisuutta, tiimiyyttä ja ryhmäsolidaarisuutta korostavissa toimintaympäristöissä kehkeytyy paine tulkita seksuaalinen häirintä ryhmäjäsenyyteen liittyväksi testiksi tai yksinkertaisesti osaksi työympäristöä tai jopa työtä. Vaikkei tällaisessa tapauksessa asiasta ehkä tehdäkään virallista ilmoitusta, se ei tarkoita, ettei häirinnällä olisi ei-toivottuja ja haitallisia seuraamuksia niin häirinnän kohteen, työorganisaation kuin koko yhteiskunnankin kannalta. (Welsh 1999, 173–175; vrt. Rotundo ym. 2001.)

Kun korostetaan seksuaalisen häirinnän uhrin määritelmää kyseiselle käyttäytymiselle, kääntyy huomio kysymykseen siitä, mikä määrittelee tapaamme määritellä kokemuksia, tapahtumia ja tilanteita.² Jos pidämme jotakin ihmisarvoa loukkaavana, henkilökohtaista koskemattomuutta rikkovana, moraalisesti paheksuttavana tms., niin kuvaako se muuta kuin tapaamme määritellä tapahtumia – tapaa, jonka mahdollisesti jaamme useamman tai harvemman muun henkilön kanssa?

Roumeliotis ja Kleiner (2005) toteavatkin, että siitä, mitä tulisi pitää seksuaalisena häirintänä, on tullut hämärämpi asia. Yhdysvaltain korkein oikeus on ottanut kannan, ettei pelkkä kiusoittelu (simple teasing), yksittäistapaukset (isolated incidents) ja satunnaiset kommentit (offhand comments) täytä häirinnän määritelmää.³ Charney ym. (1994) näkevät seksuaalisen häirinnän eroavan flirttailusta, mielistelystä, deittipyynnöistä ja muusta hyväksyttävissä olevasta kanssakäymisestä. Seksuaaliseen häirintään ei sisälly valinnanmahdollisuutta. Se eroaa myös muista häirinnän ja kiusaamisen muodoista. Jos uhrina on nainen ja tekijänä mies, käyttäytymisen syynä voi Charneyn ym. mukaan olla myös esimerkiksi uhrin etninen tausta, uskonto tai politiikka (emt.).

Vaikka miesten ja naisten onkin havaittu ymmärtävän eri tavalla sen, mikä on seksuaalista häirintää tai vihamielinen työympäristö (Rotundo ym. 2001), ovat tuomioistuimet perinteisesti ottaneet asiaan ”harkitsevan henkilön” (reasonable person), joissakin häirintätapauksissa ”harkitsevan naisen”, näkökulman arvioidessaan käyttäytymisen sosiaalista hyväksyttävyyttä (Roumeliotis & Kleiner 2005, 43). Vaikka miesten ja naisten tulkinnat eroavatkin usein, ovat ne usein myös toistensa kaltaisia, erityisesti quid pro quo -tapauksissa, joihin liittyy seksuaaliseen tekoon painostamista ehtona ylentämiselle tai työllistymiselle. Tämä Peltolan (2008, 452) mukaan tunnetaan myös seksuaalisena kiristyksenä. Siihen voi syyllistyä ainoastaan työnjohtovaltaa käyttävä.

Peltola (2008) puhuu häirinnän subjektiivisesta ulottuvuudesta. Jokainen määrittelee itse sukupuolisen koskemattomuutensa rajat ja sen, kuka missäkin tilanteessa saa astua niiden yli. Oma huumorintaju ei esimerkiksi kelpaa oikeuttamaan sellaista käytöstä, jonka toinen kokee häiritseväksi. Peltolan mukaan sukupuolisesta häirinnästä on kyse silloin, kun tekijä tietää tai hänen olisi tavanomaista harkintaa käyttäen pitänyt

² Hypermaskuliinisia uskomuksia kantavat henkilöt olivat vähemmän todennäköisiä tulkitsemaan tilanteita seksuaalisena häirintänä kuin muut. Stockdale ym. katsovat havaintojensa tukevan teoriaa, että joidenkin miehiin kohdistuvien seksuaalisen häirinnän muotojen taustalla työssä saattaa olla seksistinen miesten maskuliinisuuden ilmausten kontrollimotiivi ja hypermaskuliinisesti uskovat ovat vähemmän todennäköisiä havaitsemaan ko. toimintaa seksuaaliseksi häirinnäksi. (Stockdale ym. 2004, 164.)

³ Uggen ja Blackstone (2004, 65) toteavat, että vakavan häirinnän standardi istuu vihamielisen työympäristön määritelmään niin, että tällainen teko voi syntyä yhden tapauksen perusteella tai vähemmän vakavien, mutta toistuvien tapausten pohjalta. Tästä syystä seksuaalisen häirinnän kohdalla on mitattava sekä käyttäytymisen skaalaa että tekojen vakavuutta.

tietää, että hänen käyttäytymisensä on ei-toivottua. On tilanteita, joissa häirityn tulee saattaa sukupuoleen liittyvän huomion vastentahtoisuus häiritsijän tietoon, mutta esimerkiksi intiimien alueiden koskettaminen on jotakin, jonka tavanomaista harkintaa käyttävä henkilö ymmärtää tunkeilevaksi. Tämä on Peltolan mukaan häirinnän objektiivinen ulottuvuus. (Emt., 451-452.)

Vaikka naisten määritelmä seksuaaliselle häirinnälle kattaakin enemmän käyttäytymistä kuin mitä miehet siihen lukevat, jää ero sukupuolten välillä kuitenkin suhteellisen pieneksi. Käsitykset erkanevat kauemmaksi, kun kysymys on lievemmistä häirinnän muodoista (vitsit, treffipyynnöt kieltäytymisen jälkeen), mutta eivät juuri eroa suoranaisten ehdotusten ja painostamisen kohdalla. Se, mikä miesten mielestä on imarteleva suosionosoitus, voi kuitenkin naisten mielestä olla häirinnän alkusoitto. (Rotundo ym. 2001; Charney & Russell 1994, 11-12.)

Lievemmästä häirinnästä puhutaan vihamielisen työympäristön käsitteellä. Sitä luonnehtii uhkaavuus, vihamielisyys, halventavuus, nöyryyttäminen tai hyökkäävyys. Vihamielisen ympäristön ei tarvitse koskea kuin yhtä henkilöä työpaikassa, jossa saman fyysisen tilan jakaa moni muukin. Ratkaisevaa on tekojen jatkuvuus ja toistuvuus sekä vakavuus. (Peltola 2008, 453.)

Vaikka miehet olisivatkin Marsista ja naiset Venuksesta, ovat he suhteellisen yksimielisiä siitä, mikä sopii työpaikalle ja mikä ei sinne sovi (Markert, sit. Roumeliotis & Kleiner 2005, 42.)⁴ Vaikkakin kommunikaatio-ongelmat ajoittain ovat syytekijänä seksuaalisen häirinnän tapauksissa, useimmiten tekijä ja uhri kuitenkin tunnistavat seksuaalisen häirinnän juuri seksuaaliseksi häirinnäksi, toteavat Roumeliotis ja Kleiner (2005, 42). Vaikka nainen voikin toimia samalla tavalla kuin mies, niin vallitsevan sukupuolijärjestelmän sisällä hänen teoillaan on eri merkitys ja ne tulkitaan eri tavoin kuin vastaava käyttäytyminen miehen tekemänä. Tietyt teot tekijän sukupuolesta riippumatta ovat sukupuolista tai seksuaalista häirintää, johon myös naiset voivat syyllistyä.

2.4 Miesten kokema seksuaalinen häirintä

Ho ja Kleiner (2000) puhuvat miehistä seksuaalisen häirinnän näkymättöminä uhreina. Miesten kokemaa seksuaalista häirintää tarkastellaan usein vain viitekohtana naisten kokemalle seksuaaliselle häirinnälle, ei sen vai-

⁴ Rotundo ym. (2001, 920-921) toteavat, että tällä hetkellä on epäselvää, ovatko sukupuolten väliset erot myötäsyttyisiä vai sosialisointien ja henkilökohtaisen arvosysteemin tulosta. Miehet ja naiset saattavat sosiaalista havaitsemaan eri sosioseksuaaliset teot sopivina tai epäsopeina. Tästä syystä on harkintaan sopivaa, että toiset näkevät jonkin imartelevaksi ja toiset häirinnäksi yksinomaan omien arvojen tai oman sosialisointien pohjalta.

kutuksina miehiin. Seksuaalisen häirinnän näkeminen yksinkertaisesti naisiasiana selittyy osaltaan sillä, että ongelma nousi esiin ympäristöissä, jotka on ajateltu miesten tarpeiden ja toimintatyylien mukaan rakennetuiksi. Ho ja Kleiner peräävätkin asian kattavampaa tarkastelua. (Ho & Kleiner 2000, 49.)

Miesten kokema seksuaalinen häirintä on yleensä seksististä vihamielisyyttä muiden miesten tahoilta. Stockdale ym. (2004) erottavat pois-sulkevan (rejection-based) ja lähestymispohjaisen seksuaalisen häirinnän. Poissulkevassa seksuaalisessa häirinnässä pyrkimyksenä on nöyryyttää, rangaista tai muuten ajaa pois käyttäytymisen kohde. Tekijöinä tällöin ovat miehet, joilla on halu valvoa hypermaskuliinisia⁵ sukupuoliorneja tai rangaista miehiä, jotka eivät istu vastaaviin sukupuolirooleihin. Tätä huomattavasti harvinaisemmassa lähestymispohjaisessa seksuaalisessa häirinnässä on läsnä seksuaalista vetovoimaa ja sen harjoittajat ovat yleensä naisia eikä siihen nähdä sisältyvän sukupuolirajoja valvovaa valtaa.

Naiset ja miehet kuitenkin todennäköisesti havaitsevat ja kokevat seksuaalisen häirinnän eri tavalla. Heillä on erilainen asema sukupuolittuneessa järjestyksessä. Ympäristö, johon miehet kasvavat, ei pursua tarinoita seksuaalisista uhkista eikä heidän tarvitse kantaa samanlaista huolta kehostaan ja sen koskemattomuudesta. Miehet, jotka eivät istu stereotyyppiin maskuliinisiin luokituksiin ja käyttäytymismalleihin ja tulevat tästä syystä seksuaalisen häirinnän kohteiksi, eivät todennäköisesti kuitenkaan tulkitse kokemaansa seksuaaliseksi häirinnäksi. Heiltä puuttuu sellaista yleinen viitekohta, kulttuurinen ymmärrys tai perspektiivi, jossa käyttäytyminen, joka esimerkiksi kyseenalaistaa heidän maskuliinisuutensa, käsitteellistyy seksuaaliseksi häirinnäksi. Heteronormatiivinen maskuliinisuus rohkaisee heitä ymmärtämään itsensä saalistajina tai suojelijoina, ei saalistuksen kohteina. Uggen ja Blackstone uskovat, että ne miehet, joita Whaley ja Tucker (1998) luonnehtivat ei-perinteisen asenteen omaaviksi ja jotka suhtautuvat naisiin yhdenveroisemmin sekä ovat tietoisempia sukupuolten välisistä suhteista, tunnistavat seksuaalisen häirinnän helpommin. (Uggen & Blackstone 2004, 66-69.)

Uggen ja Blackstone (2004, 88) toteavat, että miesten seksuaalista häirintää koskeviin kokemuksiin on hankala päästä kiinni, koska tarjolla olevat kulttuuriset ymmärtämisen kategoriat sopivat niihin huonosti. Miehet, jotka nuoruudessa joutuvat seksuaalisen häirinnän kohteeksi, ovat myös aikuisina seksuaalisen häirinnän kohteita useammin kuin vastaavan tilanteen nuoruudessa kohdanneet naiset. Kohdattu häirintä on kuitenkin luonteeltaan yleensä lievempää. Useimmat naiset joutuvat

⁵ Hypermaskuliinisuus on jäykkä stereotyyppinen miehen sukupuolirooli, joka koostuu kovapintaisista seksuaalisista asenteista naisia kohtaan, näkemyksestä väkivallan miehisydestä ja käsityksestä vaarasta jännittävänä. (Mosher & Sirkin, sit. Stockdale ym. 2004, 159.)

seksuaalisen häirinnän kohteiksi enenevässä määrin aikuisina. Aaltosen (2006, 46) mukaan itseensä kohdistuvasta sukupuolisesta häirinnästä puhuvalle naiselle tarjotaan monissa yhteyksissä vain kielteisiä positioita; avuton uhri, omalla käyttäytymisellään häirintää provosoinut, feministinen, huumorintajuton tiukkapipo. Häirintäkokemuksia ei välttämättä haluta kokea juuri seksuaaliseksi häirinnäksi ja tulla näin uhriksi, koska se rikkoisi kuvaa omasta vahvuudesta ja omaehtoisesta toimijuudesta. Vastaavasta tilanteesta itsensä löytävälle miehelle ei välttämättä ole tämänkään vertaa kategorioita, joille pukea tuo kokemus ja joiden avulla jäsentää sitä. Munsonin ym. (2001) mukaan seksuaalinen häirintä kuitenkin johtaa kielteisiin seuraamuksiin riippumatta siitä, miten uhri tuon käyttäytymisen käsitteellistää.

2.5 Tasa-arvolaki

Peltola (2008) tarkastelee sukupuolista häirintää naisoikeudellisesta näkökulmasta. Siinä otetaan huomioon muodollisten säädösten ohella säädösten vuorovaikutus yhteiskunnan sukupuolittuneisuuden kanssa. Lakien tehokkuus riippuu usein soveltajien käsityksistä siitä, mikä on normaalia ja mikä ei ole normaalia käytöstä.

”Päinvastoin kuin julkisuudessa on väitetty, mitään seksuaalista häirintää kieltävää kriminalisointia ei ole. Sukupuolinen häirintä käsittää, häirinnän kohteestakin riippuen, laajan joukon ilmiöitä, joihin sovelletaan tilanteesta ja asianosaisesta riippuen milloin mitään lakia. (...) Vaikka sukupuolista häirintää ja ahdistelua ei Suomessa olekaan säädetty rangaistaviksi, ne voivat sisältää tekoja, jotka ovat laissamme kriminalisoituja. Lähinnä tulevat kyseeseen seksuaalirikokset, työsyryntä, työturvallisuusrikos, kunnanloukkaus, sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen, pahoinpitely, laitton uhkaus tai vapaudenriisto.” (Peltola 2008, 454, 462.)

Häirintää ei Peltolan (2008) mukaan voi määritellä tyhjentävästi. Samat asiat voidaan kokea hyvin eri tavoin ja eri asiat samalla tavalla. Työelämän häirinnässä korostuvat työsuojelunäkökulma, jossa häirintä pilaa ilmapiirin ja haihduttaa työmotivaation, ja syrjintänäkökulma.

Sukupuolinen häirintä määriteltiin syrjinnäksi vasta 2005 voimaan tullessa tasa-arvolaisissa (232/2005). Se, mitä kaikkea tasa-arvolaki kattaa, on Peltolan (2008) mukaan avoin kysymys. Kertynyttä oikeuskäytäntöä ei sukupuolisen häirinnän osalta juurikaan ole. Tasa-arvolaki velvoittaa työnantajaa suojelemaan työntekijöitä seksuaaliselta häirinnältä ja puuttu-

maan asiaan. Puuttumattomuus, kun asia on saatettu työnantajan tietoon, tulkitaan laissa kielletyksi syrjinnäksi. Tämä koskee myös häirintää, joka tapahtuu asiakkaiden taholta. Tasa-arvolaisissa seksuaalinen häirintä ja häirintä sukupuolen perusteella tai tähän kehottava ohje tai käsky määritellään sukupuolen perusteella tapahtuvaksi syrjinnäksi. Viranomaisten velvollisuudeksi on määritelty sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen ja niiden olosuhteiden muuttaminen, jotka estävät tasa-arvon toteutumista. Lain 6b§ todetaan, että oppilaitoksissa tulee tasa-arvosuunnittelussaan kiinnittää erityistä huomiota toimenpiteisiin, joilla pyritään seksuaalisen häirinnän ja sukupuolen perusteella tapahtuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Työturvallisuus laki on velvoittanut oikeuskäytännön perusteella työnantajaa puuttumaan kaikenlaiseen huonoon, terveyttä vaarantavaan tai haittaavaan kohteluun, ml. sukupuolinen häirintä ja ahdistelu. Avun saanti työsuojeluviranomaisilta, joiden tehtävänä on valvoa tämän lain toteutumista, edellyttää vetoamista terveyshaittaan tai sen uhkaan, ei tasa-arvoon. (Peltola 2008.)

”Esimerkkinä samanaikaisesta sukupuolisesta häirinnästä, loukkaavasta käytöksestä ja kunnianloukkausrikoksesta käy ’huorittelu’. Se on lähinnä naisiin kohdistuvaa häirintää...(…) ’Homottelu’ on vastaavaa miehiin kohdistuvaa häirintää. Olennaista on nähdä, että kyse on toista sukupuolta vähättelevistä asenteista, ei pelkästään huonosta käytöksestä. Pelkkä huono käytös kohdistuu vain vastapuoleen, mutta sukupuolisessa häirinnässä loukkaus kohdistuu henkilöön sukupuolensa edustajana.” (Peltola 2008, 466-467.)

Koulu voidaan nähdä opiskelijoiden työpaikkana. Tasa-arvolaki velvoittaa suojelemaan seksuaaliselta häirinnältä ja puuttumaan asiaan. Puuttumattomuus olisi syrjintää.

2.6 Seksuaalisen häirinnän määrittelemine ja mittaaminen

Vuonna 1980 seksuaalinen häirintä määriteltiin Equal Employment Opportunity Commissionin toimesta seuraavasti:

”Ei-toivottu seksuaalinen lähentely, seksuaaliset pyynnöt ja muu verbaalinen tai fyysinen seksuaalinen toiminta on seksuaalista häirintää silloin,

- 1) kun siihen suostumisesta tehdään joko peitetysti tai avoimesti työllistymisen ehto tai edellytys,
- 2) kun siihen suostumista tai suostumattomuutta käytetään kyseisen henkilön työtä koskevan päätöksenteon perusteena, tai
- 3) kun tämän toiminnan tarkoitus tai tulos on ei-perusteltavissa oleva puuttuminen henkilön työsuoritukseen tai ahdistavan, uhkaavan tai vihamielisen työympäristön luominen.”

Tutkijat erottavat seksuaalisessa häirinnässä erilaisia muotoja lievemmästä vakavampaan. Charney ja Russell (1994, 11) määrittelevät seksuaalisen häirinnän seksuaaliseksi pakottamiseksi (coercion), joka perustuu tekijän valtaan vaikuttaa kohteen taloudelliseen tai akateemiseen statukseen ilman että siihen välttämättä liittyy fyysisen voimankäyttöä. (Emt.) Seksuaalisesta käyttäytymisestä tulee häirintää siinä vaiheessa, kun se on ei-toivottua, tunkeilevaa ja uhkaavaa, korostavat Wilson ja Thompson (2001, 62). Seksuaalista häirintää on myös työympäristön vihamielisyys. Tämä kattaa seuraavassa Rotundon ym. (2001) jaottelussa kattaa kohdat 1–6.

1. Halventavat asenteet – persoonaton	Teot, jotka ilmentävät halventavaa asennetta miehiin tai naisiin yleensä	Säädöttömät/rivot eleet, ei kohteeseen suunnatut
2. Halventavat asenteet – henkilöön kohdistuvat	Teot, jotka osoitetaan kohteelle ja jotka ilmentävät halventavaa asennetta yleensä miehiin tai naisiin.	Sukupuolistereotyyppiset vitsit Säädöttömät puhelut Pätevyyden vähättely
3. Ei-toivotut tapaamispyynnöt (lounas, drinkki, treffit tms).	Itsepintaiset treffipyynnöt sen jälkeen kun kohde on jo kieltäytynyt.	Pyynnöt lähteä ulos töiden tai koulun jälkeen
4. Seksuaaliset ehdotukset	Selvät seksuaalista toimintaa koskevat pyynnöt	Ehdotus suhteen aloittamisesta
5. Fyysinen seksuaalinen kontakti (hively, suutelu, kápälöinti jne.)	Teot, joissa tapahtuu fyysinen seksuaalinen kontakti	Syleily Suutelu
6. Fyysinen ei-seksuaalinen kontakti	Teot, joissa tapahtuu fyysinen ei-seksuaalinen kontakti	Onnitteluhalaus
7. Seksuaalinen pakottaminen	Pyyntö seksuaalisesta toiminnasta tai siihen pakottaminen työllistymisen tai ylentämisen ehtona	Rangaistuksella uhkaaminen ellei seksuaalista suostuvuutta löydy Seksuaalinen lahjonta

Uggen ja Blackstone (2004) pyysivät tutkittavia ottamaan kantaa siihen, ovatko he joutuneet

- 1) loukkaavien vitsien, huomautusten tai juorujen kohteeksi,
- 2) yksityiselämää koskevien tiedustelujen kohteeksi,
- 3) tuijottamisen tai henkilökohtaiseen tilaan tunkeilun kohteeksi, ei-toivotun koskettelun kohteeksi,
- 4) alttiiksi kuville tai muulle loukkaavaksi koetulle materiaalille,
- 5) työtoverin, pomon tai esimiehen fyysisen hyökkäyksen kohteeksi.

Street ym. (2007) puolestaan mittasivat seksuaalisia kokemuksia koskevasa kyselyssä a) seksististä vihamielisyyttä, b) seksuaalista vihamielisyyttä, c) ei-toivottua seksuaalista huomioimista ja d) seksuaalista pakottamista:

Seksistinen vihamielisyy:

- Nöyryyttäminen oman sukupuolesi perusteella
- Loukkaavat huomautukset omasta sukupuolestasi
- Eri tavalla kohtelu sukupuolesi perusteella
- Itsensä paljastelu
- Loukkaavan seksistisen materiaalin esittely

Seksuaalinen vihamielisyy:

- Viheltäminen tai perään huutelu
- Loukkaavat ulkonäköä koskevat huomautukset
- Tuijottaminen, tillittäminen tai merkitsevien katseiden luominen
- Seksuaaliseen keskusteluun vetäminen
- Karkeat/loukkaavat seksuaaliset huomautukset
- Loukkaavat seksuaaliset vitsit tai tarinat

Ei-toivottu seksuaalinen huomio:

- Pyrkiminen romanttiseen suhteeseen
- Deittipyyntöjen jatkuva esittäminen
- Pyrkimys seksuaaliseen kanssakäymiseen vastoin tahtoa
- Koskettaminen epämiellyttävällä tavalla
- Pyrkimys suudella, hivellä tai hyvällä ei-toivotusti
- Loukkaavien eleiden tai kehonkielen esittäminen
- Seksuaalisen kanssakäymisen tarjoaminen

Seksuaalinen pakottaminen:

- Uhkaus huonosta kohtelusta jollei suostu seksuaaliseen kanssakäymiseen
 - Lupaus nopeasta uralla etenemistä
 - Lahjonta seksuaalisiin palveluihin
 - Kostolla uhkaaminen
 - Huono kohtelu seksistä kieltäytymisen jälkeen
 - Seksin harjoittaminen ilman suostumusta
-

Walsh ym. (2007) puolestaan määrittelivät omassa mittauksessaan eri häirintätyyppejä seuraavasti (lukioikäiset):

-
- Seksuaalisten kommenttien tai vitsien kertominen
 - Tuijottaminen
 - Itseä koskevien seksuaalisten huhujen levittäminen
 - Koskettelu, kypälöinti tai nipistely
 - Vastenpainautuminen
 - Takapuolen paljastaminen tai vilauttelu
 - Vaatteiden vetäminen alas
 - Vaateista vetäminen
 - Homoksi tai lesboksi nimittäminen sen jälkeen kun on jättänyt seksuaalisen lähestymisen huomiotta
 - Kulkutien sulkeminen tai nurkkaan saartaminen
 - Seksuaalisten kuvien tai viestien näyttäminen/antaminen
 - Suuteluun pakottaminen
 - Itseä koskevien seksuaalisten viestien kirjoittaminen näkyvälle paikalle
 - Pakottaminen tekemään jotakin seksuaalista
 - Vaatteiden riisuminen tai vetäminen alas
 - Yhdyntään pakottaminen
-

Witkowska ja Menckel (2005) pyrkivät omassaan, edellisen tavoin lukioikäisille suunnatussa tutkimuksessaan kattavaan määritelmään seksuaalisesta häirinnästä. He erottavat sanallisen häirinnän, ei-sanallisen häirinnän ja seksuaalisesti loukkaavan käyttäytymisen sekä erikseen häirinnän opettajan taholta.

Verbaalinen häirintä

- Toisten opiskelijoiden sukupuolta halventavat kommentit tai vitsit
 - Rehentely omalla seksuaalisella kyvykkyydellä tai jatkuva seksistä puhuminen toisten opiskelijoiden läsnäollessa
 - Toisten opiskelijoiden ulkonäön julkinen rankkeeraus
 - Seksuaaliset, toisten opiskelijoiden ulkonäköön, kehoon tai yksityiselämään liittyvät kommentit tai vitsit
 - Toisten opiskelijoiden seksuaalisuuteen liittyvät halventavat kommentit tai vitsit
 - Toisten opiskelijoiden nimittäminen huoriksi, nartuiksi tms.
 - Seksuaalista suhdetta tai tekoja koskevat ehdotukset toisille opiskelijoille
 - Toisia opiskelijoita koskevien seksuaalisten juorujen levittäminen
 - Toisten opiskelijoiden nimittäminen lesboiksi tai vastaaviksi.
-

Ei-verbaalinen häirintä

- Seksuaaliset eleet, kommentit tai vitsit toisille opiskelijoille
 - Kehoa mittailevat seksuaaliset katseet
 - Seksuaalinen vasten painautuminen, myös ”vahingossa” tapahtuva
 - Vetäminen vaatteista seksuaalisesti
 - Seuraaminen, treffipyynnöt, viestien jättäminen kieltäytymisen jälkeen
 - Toisia opiskelijoita loukkaavat seksuaaliset viestit, seinäkirjoitukset
-

Seksuaalisesti loukkaava käyttäytyminen

- Seksuaalinen tarttuminen kiinni, kähmintä
 - Intiimien kehon alueiden koskettelu
 - Nurkkaan saartaminen tai liikkumisen estäminen ja vaatteista vetäminen seksuaalisesti
 - Seksiin pakottaminen
-

Tutkijoiden käyttämät kyselylomakkeet määrittelevät aina tavalla tai toisella sen, mitä on seksuaalinen häirintä. Seksuaalista häirintää ovat se käyttäytyminen tai tilanteet, joiden yleisyyttä tai esiintymistä mitataan. Koska seksuaalinen häirintä osaltaan riippuu siitä, miten käyttäytymisen kohde sen kokee, on olennaista, että väittämät muotoillaan niin, että käyttäytyminen määritellään ei-toivotuksi tai kokemus tai tilanne epämiellyttäväksi. Olennaista on myös pyrkiä kattamaan tällaisen käyttäytymisen koko kirjo.

2.7 Seksuaalinen häirintä koulutuksen aikana

Valtaerot, jotka ovat yleisiä koko yhteiskunnassa, ilmenevät myös koulutuksen alueella. Jos sukupuoli, ikä tai jokin muu tekijä asettaa henkilön yhteiskunnallisesti muita heikompaan asemaan, ei koulutus ole tässä suhteessa mikään oma erillinen, tuosta eriarvoisuudesta vapaa saarekkeensa. Koulutukselle ominainen valtaetäisyys syntyy taidon ja tiedon kohdalla – koulutukseen osallistujille on leimallista erityinen tietojen ja taitojen vähäisyys koulutuksen sisällön suhteen. He eivät yleensä vielä hallitse niitä valmiuksia, joita koulutuksen on tarkoitus tuottaa. Jos koulutus on samalla johonkin erityiseen ammattikuntaan liittymistä, tulemistä sen jäseneksi, niin noiden tietojen ja taitojen ohella koulutettavat tavoittelevat oikeaa orientaatiota, tarkasteluperspektiiviä, eetosta, kollegaksi hyväksymistä ja siten täysivaltaiseksi tulemistä omassa tulevassa ammattikunnassaan.

Pohjoismaissa seksuaalista häirintää kouluissa on Witkowskan ja Menckelin (2005) tarkasteltu kiusaamisen aspektina, ei omana erillisenä ilmiönään. Lähes puolet (49%) lukion toista luokkaa käyvistä nuorista

naisista Ruotsissa näki seksuaalisen häirinnän ongelmaksi omassa koulussaan. Tavanomaisimpina olivat naisia vähättelevät huomiot, joita oli kohdannut kolme neljästä (77%) vastanneista, seksipitoiset puheet (77%) sekä henkilökohtaiset kommentit (65%). Huoraksi nimittely (37%), seksuaaliset juorut (25%) ja ehdotukset (26%) olivat suhteellisen yleisiä kokemuksia. Yli puolet vastanneista oli kohdannut hissikatseen (52%) ja vihjaavat eleet (61%). Kymmenesosa oli joutunut pornografian esittelyn (12%) ja seksipitoisten viestien (8%) vastaanottajiksi. Koskettelua oli kokenut reilu kymmenes vastaajista (13%) ja seksiin pakottamista kaksi tuhannesta (0,2%). Opettajan taholta tapahtuvaa naisten vähättelyä tai halventamista tai itseä koskevaa seksuaalista kommentointia oli kohdannut reilu kymmenesosa (14%) nuorista naisista. Opettajan epämiellyttävän koskettelun kohteeksi joutuneita oli lähes sama määrä (12%) ja kahdelle sadasta (2%) oli opettajan tehnyt seksiä koskevia ehdotuksia. Witkowskan ja Menckelin (2005) mukaan seksuaalinen häirintä vie kohteiltaan oikeuden kannustavaan, arvostavaan ja turvalliseen oppimisympäristöön ja rikkoon heidän ihmisarvoaan (dignity). Vihamielinen ympäristö koulutuksessa ja seksuaalinen häirintä vähentää naisten sitoutumista koulutukseen ja laskee heidän itsearvostustaan.

Walsh ym. (2007) kysyivät lukioikäisten kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä kahdelta kyselyajankohtaa edeltävältä viikolta. Yli puolet (57%) vastaajista oli tullut jollakin tavalla seksuaalisen häirinnän kohteeksi. Heistä reilu kymmenes (15%) oli kokenut sen vahvasti tai suhteellisen vahvasti hämmentäväksi, kun taas lähes puolet (43%) koki tapahtumat heitä juuri liikuttamattomaksi. Vajaan kymmeneksen (7%) kohdalla kysymys oli fyysisestä häirinnästä ja suunnilleen sama määrä (8%) vastaajista raportoi ahdistelijan olleen toinen opiskelija. Kahden prosentin kohdalla kysymyksessä oli opettajakunnan edustaja ja suunnilleen vastaavassa määrässä (3%) tapauksista koulun muusta henkilökunnasta. Miespuoliset opiskelijat olivat naisia lähes viisi kertaa todennäköisempiä häiritsemään seksuaalisesti naispuolisia opiskelijoita tavalla, joka hämmentää emotionaalisesti vahvasti häirinnän kohdetta. Myös häirinnän kohteeksi joutuneita miehiä löytyi. Koetusta häirinnästä ei yleensä kerrottu koululle.

Seksuaalinen häirintä on yleistä lääketieteellisessä koulutuksessa. Lääkärikoulutuksessa Australiassa lähes puolet (48%) naisista ja neljäsosa (25%) miehistä toi esiin kokemansa seksuaalisen häirinnän. Tyypillisin oli sopimaton huomautus tai kommentti, johon syyllistyivät niin toiset opiskelijat kuin henkilökuntakin. Whiten (2000) mukaan lääketieteen traditio on vahvasti patriarkaalinen ja sosiaalistuminen siihen tapahtuu suuressa määrin asiaa tiedostamatta (ks. myös Larsson ym. 2003). Naisvihamielinen ympäristö ei-toivottuina kommentteina tai fyysisinä huomionosoituksina vaikeuttaa osallistumista yhdessä tehtävään työhön ja vie näin mahdollisuuksia oppia. (White 2000.) Hyvin harva Ruotsissa häirinnän kohteeksi joutuneista naisista kuitenkaan kääntyi laitoksen hen-

kilökunnan puoleen eikä juuri kukaan sille altistuneista miehistä hakenut apua. (Larsson ym. 2003.)

Israelilaistutkimuksessa yhdeksän kymmenestä (91%) sairaanhoitajista ja hoitajiksi opiskelevista raportoi seksuaalisesta häirinnästä. Hoitajien kohdalla häirintä oli vakavampaa ja tapahtui useammin kuin opiskelijoiden kohdalla. Kolmessa tapauksessa neljästä (75%) tekijänä oli mies, yleisimmin miespuolinen potilas, mutta tekijöinä oli myös lääkäreitä ja miespuolisia hoitajia. Mieshoitajien kohdalla häirintä oli harvinaisempaa kuin naisilla, mutta yleensä myös vakavampaa ja naispotilaiden taholta tapahtuvaa. (Bonner ym. 2003.)

Prokosin ja Padavicin (2002) poliisikoulutukseen Yhdysvalloissa kohdistunut tutkimus toi esiin sen, että eri sukupuolia kohdeltiin koulutuksessa eri tavalla huolimatta kohtelua koskevista ohjelmaperiaatteista. Vaikka opetussuunnitelma olikin sukupuolineutraalisti laadittu, koulutuksen arkeen sisältyi runsaasti sukupuolitettuja ja sukupuolittavia oppeja sekä hegemonistista maskuliinisuutta. Naiset määrittyivät ulkopuoliseksi, sukupuolensa ja ”maskuliinittomuutensa” perusteella ammatilliseen ytimeen tai sisäpiiriin kuulumattomaksi ryhmänä. Niin miehet kuin naiset oppivat tämän. Seksistiset puheet ja piereskelykilpailut toimivat naisten poissulkemisen tapoina ja miesten keskinäisen solidaarisuuden rakentamisvälineenä. Koulutus rakensi hegemonistista maskuliinisuutta poliisityön vaatimuksena ja tuotti käsitystä naisten ulkopuolisuudesta. Maskuliinisuutta ilmentettiin ja osoitettiin eroina naisiin. Miehet hakivat toisiltaan tunnustusta omalle maskuliinisuudelleen ja tekivät maskuliinisuutta ilmentäviä ja rakentavia tekoja. Naisten ominaisuudet määrittyivät niin, että naiset näyttäytyvät miehiä alempiarvoisiksi ja erityisesti poliisityöhön sopimattomiksi. Kouluttajat kohtelivat naisia eri tavoin. Naiset jätettiin usein huomiotta tai kun heidät huomioitiin, niin huomioiminen alleviivasi naisten ”luonnetta” naisina – heikko ja hauras, emotionaalisesti herkästi järkkävä suojelun kohde. Poliisikoulutuksen piilo-opetussuunnitelma näyttääkin Prokosin ja Padavicin (2002, 447) mukaan seuraavalta:

	Oppi miehille	Oppi naisille
Naisten kohtelu ulkopuolisin	Kielen avulla voidaan luoda sosiaalisia ja fyysisiä esteitä, joilla suljetaan naiset pois olettaen, että poliisit ovat miehiä ja muodostamalla oma sisäryhmä sellaisten toimien ympärille, joihin naiset eivät osallistu.	Kouluttajat ja toiset opiskelijat olettavat, että poliisit ovat miehiä. Opetussuunnitelma ei huomioi naisia ja heidät suljetaan sosiaalisten ryhmien ulkopuolelle.

Sukupuolten välisten erojen liioittelu	Miehet ja naiset poikkeavat paljon toisistaan ja sukupuoliero painaa enemmän kuin muut erot yksilöiden välillä. Jos nainen on fyysisesti vahva, hän on kuin mies ja tämä on sopimatonta. Naismaiset naiset eivät kykene fyysisesti vaatimaan poliisityöhön.	Naiset ja miehet ovat hyvin erilaisia ja tällä on enemmän merkitystä kuin muilla eroilla yksilöiden välillä. Eroavuus koskee naisia ja miehet ovat normi. Täten naisia kohdellaan eri tavalla.
Naisten hallventaminen ja objektivointi	Naiset ovat seksuaalisia objekteja. Naiset ja naisten asiat (esim. naiset uhreina) eivät merkitse yhtä paljon kuin miehet ja miesten asiat.	Naisen paikka rikosoikeusjärjestelmässä on olla uhri ja miesten fantasioiden ja pilkan kohde.
Vahvojen naisten vastustaminen	Valta-asemassa olevia naisia ei tarvitse ottaa vakavasti	Miespoliisit eivät ota vakavasti naisten auktoriteettia

Opiskelijat kokevat helposti, että heidän ainoa mahdollisuutensa on sieittää häirintää parhaansa mukaan. Jos koulutus jo yleisestikin on vaativaa kaikille koulutukseen osallistuville, se on sitä erityisesti seksuaalisen häirinnän uhrien kohdalla. Seksuaaliseen häirintää puuttuminen on välttämätöntä, jotta jokaisella koulutukseen osallistuvalla olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet menestyä siinä.

3 SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN TEORIA JA HÄIRINNÄN SEURAUKSET

3.1 Seksuaalisen häirinnän selityksiä

Seksuaalisesta häirinnästä tiedetään Welshin (1999, 186) mukaan se, että organisaatioon liittyvät sekä yksilölliset tekijät kehystävät häirinnän määrittelyä ja ilmenemistä, mutta mitään yhtenäistä selitysmallia ilmiölle ei ole. Seksuaalisen häirinnän perussyystä on koko joukko teorioita ja selitysmalleja (Whaley & Tucker 1998, 21). Ihmiset voivat toimia samalla tavalla eri syistä ja eri tavoin samoista syistä. Meillä voi olla tietämystä yleisistä syistä toimia tietyllä tavalla, jotka eivät kuitenkaan tyhjentävästi selitä käyttäytymistä missään yksittäistapauksessa. Vaikka, kuten Wilson ja Thompson (2001, 61) esittävät, laajalti ehkä tunnetaankin, että seksuaalisessa häirinnässä on kysymys miesten väärinkäyttämästä vallasta naisten suhteen tavalla, joka eristää naisia, heikentää heidän asemaansa ja halventaa heitä, se ei selitä seksuaalista häirintää ilmiönä vaan lähinnä antaa häirinnästä ja sen mahdollisista seurauksista arvioivan kuvauksen. Se osoittaa yhden mahdollisen suunnan, josta käsin jossakin määrin ehkä selittääkin seksuaalista häirintää tarkoituksen tai funktion (”naisten alistaminen”) tai maskuliinisen perusluonteen (”taipumus vallan väärinkäyttöön”) kautta, mutta erityisesti enemmän arvottaa tällaista käyttäytymistä kuin tarjoaa sille varsinaista selitystä.

Näkökulmissa, joissa lähtökohtana on sukupuolten yhteiskunnallinen eriarvoisuus, seksuaalista häirintää selitetään kamppailuna vallasta. Miehet pyrkivät säilyttämään hallitsevan asemansa, kun taas naiset tavoittelevat yhteiskunnallista yhdenveroisuutta.

Valta ei kuitenkaan sinällään selitä tuon vallan väärinkäyttöä. Väärinkäyttö selittyy vasta kun siihen yhdistetään esimerkiksi ajatus vallan turmelevuudesta tai valta ymmärretään yksinomaan sen väärinkäytöksi esimerkiksi juuri seksuaalisena häirintänä. Valta voi tehdä seksuaalisen häirinnän mahdolliseksi, mutta valta ei automaattisesti käänny seksuaaliseksi häirinnäksi.⁶ Kamppailu vallasta, tahto valtaan tai vallanhalu puolestaan voivat selittää ahdistelua, alistamista ja häirintää sukupuolen tai muun ominaisuuden perusteella. Jos nähdään niin, että sukupuolten

⁶ Se, että auton moottori ja muut ominaisuudet tekevät mahdolliseksi ajaa sillä 200 km/h, ei selitä sitä, että autolla ajetaan ylinopeutta. Valta kapasiteettina tekee joitakin asioita mahdolliseksi ja vallattomuus tällaisen kapasiteetin puutteena tai riittämättömyytenä poissulkee toisia mahdollisuuksia. Jos autossa on kapasiteettia vain nopeuteen 80 km/h, se selittää täysin, miksi sillä ei normaaliolosuhteissa ajeta 200km/h. Valtaa on syytä tarkastella myös rakenteellisenä, mahdollisuuksia määrittävänä tekijänä.

välillä on käynnissä sota, niin seksuaalinen häirintä voidaan hahmottaa tuon sodan näyttämöksi, jossa toisella puolella ovat miehet (”sortajat”) ja toisella naiset (”sorretut”) ja jossa seksuaalinen häirintä on yksi sodan käynnin, sorron, alistamisen ja hegemonian ylläpidon väline.

Whaleyn ja Tuckerin (1998) mielestä yksitasoiset selitykset ovat riittämättömiä tällaisen moniulotteisen ilmiön kohdalla. Heidän integroitu mallinsa viittaa yksilöllisiin, organisatorisiin ja sosiokulttuurisiin tekijöihin. Yksilöllisenä piirteenä on asenne naisiin.⁷ Tapa nähdä naisten ja miesten perinteiset roolit ja heille sopiva käyttäminen erottaa traditionalistin (perinteinen näkemys naisen paikasta ja luontaisesta soveltuvuudesta) ei-traditionalistista (yhdenveroisuutta korostava näkökanta). Organisatorisena piirteenä on valtakoulu (power distance). Valtakoulu viittaa siihen, missä määrin toimintaa luonnehtii autoritaarinen johtajuus, käskytyks, tehtäväkeskeisyys (korkea valtakoulu) tai missä määrin sille on ominaista jaettu johtajuus, neuvottelu, osallistujakeskeisyys (matala valtakoulu). Sosiokulttuurisena tekijänä on puolestaan työmarkkinoiden jakautuminen naisten ja miesten töihin. Kun naiset hakeutuvat töihin miesten perinteisesti hallitsemille aloille, heidät nähdään perinteisen sosiokulttuurisen sukupuoli-, ei asiantuntija- tai ammattiroolinsa läpi. Naisemmistöisessä työssä naisen sosiaaliseen rooliin liittyvät piirteet nousevat etualalla (ydinosaaminen ei ole ammatillista taitoa vaan naisille ”luontaista” osaamista). (Ks. Welsh 1999; Wilson & Thompson 2001.) Naisiin siis suhtaudutaan naisina, ei ammattinsa edustajina. Valtaa käytetään väärin ja naisia häiritään seksuaalisesti, kun valtakoulu kasvaa, kun asenne naisiin on traditionaalinen ja kun toimitaan miesten hallitsemilla aloilla. Whaley ja Tucker jäsentävätkin seksuaalisen häirinnän uhkaa perinteisissä töissä ja niiden ulkopuolella näiden kolmen tekijän kautta seuraavasti:

⁷ Seksuaalisen häirinnän taustamotiivina voi olla aito halu ja pyrkimys kestävään seksuaaliseen suhteeseen tai halu dominoida. Jälkimmäisen taustalla on Beganyin ja Milburnin (2002) mielestä usko miesten ylitsevertaisuuteen ja näkemys naisten vajavaisuudesta, josta seurauksena on naisten seksuaalinen dominointi. Hyväntahtoiset häirintämotiivit puolestaan lähtevät suojelusta, suotuisista aseenteista naisiin perinteisissä äidin ja kodinlaittajan rooleissa sekä halusta intiimiin suhteeseen. Nämä kaksi motiivia toimivat heidän mukaansa välittävinä tekijöinä autoritaarisuuden ja seksuaalisen häirinnän välillä. Ne yhdistyvät myös seksuaaliseen aggressiivisuuteen. Havainnot tukivat autoritaarisuuden sekä vihamielisen motiivin ja seksuaalisen häirinnän yhteyttä, mutta eivät hypoteesia ”hyväntahtoisuuden motiivin” välittävästä roolista.

Nainen miehen alaisuudessa perinteisessä työroolissa, esim. sihteerinä, sairaanhoitajana, opettajana	Perinteinen asenne naisiin	Ei-perinteinen asenne naisiin
Korkea valtakoulu	I Quid pro quo -seksuaalinen häirintä.	IV Vihamielinen työympäristö vallan tiedostamattoman käytön tuloksena.
Matala valtakoulu	II Seksismi Naisten eriytynyt kohtelu (naisille sopivat työt).	III Seksuaalisen häirinnän kannalta vähemmän suotuisa ympäristö. Seksuaalisen häirinnän lähteenä lähinnä yksilöllinen taipumus viehättyä joistakin työtovereista tai alaisista.

Nainen miehen alaisena ei-perinteisessä työroolissa, esimerkiksi johtajana, insinöörinä	Perinteinen asenne naisiin	Ei-perinteinen asenne naisiin
Korkea valtakoulu	I Quid pro quo seksuaalinen häirintä sekä tietoinen vallankäyttö, josta tuloksena vihamielinen työympäristö	IV Vallan tiedostamaton käyttö, josta tuloksena on vihamielinen työympäristö seksuaalisen häirinnän muotona
Matala valtakoulu	II Tietoinen ei-legitiimien vallanlähteiden käyttö, josta tuloksena on vihamielinen työympäristö	III Seksuaalisen häirinnän kannalta vähemmän suotuisa ympäristö

Uggen ja Blackstone (2004, 83) katsovat, ettei naisen auktoriteettiaste tee häntä seksuaaliselle häirinnälle immuuniksi. Vähiten näin käy ympäristössä, jossa miehillä on enemmän valtaa ja auktoriteettiasemaa. Miesenemmistöisessä työssä naiset pyritään laittamaan ”oikealle” paikalleen korostamalla sukupuoleen liittyviä piirteitään, ei henkilökohtaista erityisosaamista (Sex role spillover-teoria). Jos sanotaan, että ”N on naisiksi harvinaisen pätevä/kyvykäs/taitava tekemään y” ja jos se sanotaan hänelle itselleen, vahvistetuksi tulee hänen sukupuolensa ensisijaisuus tai määräävyys hänen asemansa paikantajana.

Miesenemmistöisessä työssä toimiva nainen kohtaa työssään miehiä enemmän kuin ne naiset, jotka toimivat muunlaisessa työympäristössä. Mikäli henkilöitä, joita luonnehtii seksuaalisen häirinnän syndrooma (ks. Uggen & Blackstone 2004), olisi vakiomäärä kaikkien miesten joukossa ja nuo miehet olisivat tasaisesti jakautuneet eri töihin, seuraisi tästä miesenemmistöisessä työssä suurempi todennäköisyys sille, että nainen joutuu seksuaalisen häirinnän kohteeksi ja että kohdattu häirintä on myös vakavampaa. Jos määrälliseen dominanssiin yhdistyy miehisyuden kulttuurinen dominanssi (paljon kontakteja työssä dominointiin taipuvaisiin miehiin), ei ympäristö ole ainoastaan altis seksuaaliselle häirinnälle vaan myös seksuaalisen häirinnän syndrooman kehittymiselle.

Organisaatioissa, joissa on enemmän urallaan etenemään pyrkiviä henkilöitä kuin mahdollisuuksia uralla etenemiseen, syntyy helposti paine parantaa omia mahdollisuuksia aktiivisesti ylläpitämällä sellaisia käytäntöjä ja uskomuksia, jotka heikentävät joidenkin toisten mahdollisuuksia. Sukupuoli, samoin kuin esimerkiksi ikä, koulutus, etninen tausta jne., on mahdollinen piirre ”heikomman” merkitsemiseen ja sitä kautta poissulkemiseen. Tehokkainta tällainen poissulkeminen on silloin, kun se tapahtuu poissuljettujen omasta toimesta. Jos esimerkiksi naiset itse vakuuttuvat siitä, ettei heillä ole sukupuolestaan johtuen niitä ominaisuuksia, joita puolestaan miehillä on ja jotka ovat menestymisen kannalta välttämättömiä kiinnostuksen kohteena olevissa tehtävissä, he ovat vähemmän taipuvaisia aktiivisesti hakeutumaan näihin.

Sukupuoleen liittyvä vähättely- ja halventaminen on yksi tapa ylläpitää sellaisia uskomuksia ja vahvistaa käsityksiä, jotka vaikuttavat poissulkevasti ja asemaa heikentävästi. Willness ym. (2007, 132) näkevätkin organisaationäkökulman ominaispiirteeksi sen, että siinä seksuaalinen häirintä nähdään kahden tilannepiirteen kautta: organisaatioympäristö ja sukupuolen asema työssä. Se, että ”miehisyuden linnakkeisiin” tulevat naiset joutuvat seksuaalisen häirinnän kohteiksi, johtuu Wilsonin ja Thompsonin (2001, 64) mukaan siitä, että miehet pelkäävät menettävänsä etuoikeutetun aseman työvoimana. Häirintä edesauttaa pitämään naisten enemmistön alhaisemman statuksen ammateissa. Organisaation häirintäilmapiiri on Willnessin ym. (2007, 143) mukaan vahvin seksuaalisen häirinnän selittäjä. Se, miten organisaatio suhtautuu häirintään, käsittelee häirintätapauksia ja pyrkii vaikuttamaan asiaan, keskeisesti vaikuttaa ilmiön esiintymiseen.

Yksidimensionaalinen näkemys vallasta korostaa valtaa kykynä alistaa toinen omaan tahtoon (”ratkaisovalta”) ja kääntää huomion hierarkkisten valtaerojen luonnehtimiin toimintaympäristöihin (esimerkiksi poliisi, armeija). Se kuitenkin jättää ulkopuolelleen häirinnän syvemmän luonteen. Valtaa käytetään myös asioiden pimittämiseen, eturistiriitojen peittämiseen, prioriteettien asettamiseen, todellisten asioiden määrittelyyn ja esille nostamiseen (”kontrollivalta”). Seksuaalisesta häirinnästä

tehdään esimerkiksi henkilökohtainen ongelma, vaikka tosiasiaissa ongelma on työyhteisön normeissa tai organisaatiokulttuurissa. (Wilson & Thompson 2001.)

Kaksidimensionaalinen näkemys vallasta tavoittaakin paremmin naisten tavan reagoida kokemaansa häirintään. Uhri kokee itsensä helposti osasylliseksi ja voimattomaksi sekä ymmärtää mahdolliset ahdistelijaan kohdistuvat toimenpiteet riittämättömiksi – toimintakulttuuri tuottaa aikaisemman ahdistelijan tilalle todennäköisesti uuden, jolloin on jälleen palattu pisteeseen, josta lähdettiin. Häirinnästä vaikeneminen on tulosta vallankäytöstä, joka leimaa uhrin (hermoherkkä, huumorintajuuton tms.), enemmän tai vähemmän välittömästi tukee tai ymmärtää väärintekijää/väärintekemistä ja vähättelee itse ongelmaa tai ottaa yksinoikeudekseen määrittellä sen. (Wilson & Thompson 2001.)

Kolmas vallankäytön ulottuvuus ulottuu yksilöllisten tulkintatapojen, uskomusten ja toiveiden muotoutumiseen – mitä pidetään asiaankuuluvana, kenenkin osana, tapana, ongelmana tms. Tapa ymmärtää sukupuoli, mitä siihen liittyy ja mitä ei, mitä siitä seuraa jne. on sosiaalisesti rakentunut ja sosiaalisesti ylläpidettyä. Näin syntyy näkymättömät, naisia alistavat kahleet. Niitä ei arvioida, koska kaikki koetaan ja nähdään niiden kautta. Ne näkyvät ainoastaan ei-toivottuina seuraamuksina, mutta jäävät itsessään näkymättömiin. Tuloksena on sosiaalinen järjestys, jossa valta yhdistyy miessukupuoleen ja todentuu toisen sukupuolen seksuaalisena häirintänä. (Wilson & Thompson 2001.)

Sosiokulttuurinen näkökulma, jossa korostetaan yhteiskunnallista sukupuolittuneisuutta ja erityisesti dominoivan maskuliinisuuden ja normaatiivisen heteroseksuaalisuuden asemaa, tarjoaa mahdollisuuden laajentaa näkökulmaa seksuaalisen häirinnän uhreista. Kaikki, jotka sukupuolensa tai muun syyn johdosta sopivat heikosti noihin normeihin, ovat alttiita seksuaaliselle häirinnälle. Stockdale ym. (2004) puhuvat sukupuolisesta häirinnästä (gender harassment), joka ei tähtää seksuaaliseen kanssakäymiseen vaan asenteellisesti halventaa ja loukkaa naista. He erottavat tässä edelleen seksistisen vihamielisyyden (hostility) – sukupuolesta johtuvan toisin kohtelun – ja seksuaalisen vihamielisyyden – altistamisen nöyryyttävälle seksuaalisille ärsykkeille.

3.2 Seksuaalisen häirinnän seurauksia

Seksuaalisen häirinnän uhreja ovat ensisijaisesti häirinnän kohteet, mutta myös työyhteisöt, työorganisaatiot ja koko yhteiskunta. Häirintä laskee työmoraalia, lisää poissaoloja, aiheuttaa terveydellisiä ongelmia (masentuneisuus, unihäiriöt, päänsärky, pahoinvointi), stressiä, vaikuttaa itsetuntoon, minäkuvaan ja kokemukseen omasta arvosta ja merkityksestä. Se pakottaa uhraamaan aikaa, ajatusta ja työtä kohdatun ja koetun häirinnän

käsittelyyn ja työstämiseen niin työssä kuin vapaa-ajalla. Joidenkin kohdalla sen seurauksena voi olla urasuunnitelmien murentuminen. Koettu seksuaalinen häirintä voi heikentää yleistä ”sosiaalista vastustuskykyä” ja näin edelleen heikentää koettua elämänhallintaa ja omaehtoisuutta sekä altistaa näin muullekin väärinkäytölle. Osaavan henkilöstön vaihtuvuus puolestaan vaatii resursseja uuden henkilön perehdyttämisen- ja koulutuskustannuksina. (Wilson & Thompson 2001, 62-62, 66.)

Willness ym. (2007) erottavat seksuaalinen häirinnän seuraamuksina työhön liittyvät (mm. työtyytyväisyys, käyttäytyminen, työsuoritus), psykologiset (mm. stressi, hyvinvointi, post-traumaattiset oireet) ja terveyteen (yleinen fyysinen terveys, asenne omaan terveyteen) liittyvät seuraukset. He puhuvat tehtävistä ja/tai työtilanteista vetäytymisestä ja työstä irrottautumisesta, joita molempia on havaittu seksuaalisen häirinnän yhteydessä. Tehtävistä voi olla mahdollista vetäytyä ja säilyttää samalla työ. Vetäytyminen heijastuu helposti työn laatuun ja edelleen organisaation tuottavuuteen. (Ks. myös Roumeliotis & Kleiner 2005.) Kokonaisuutena häirinnällä on negatiivinen vaikutus työtyytyväisyyteen. Siitä seuraa ymmärrettävästi enemmän tyytymättömyyttä työn sosiaaliseen ulottuvuuteen, erityisesti työtovereihin, kuin työhön itseensä. Häirintä korreloi negatiivisesti organisaatioon sitoutumisen, työryhmän tuottavuuden ja henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kanssa ja positiivisesti tehtävistä ja työstä vetäytymisen kanssa. (Willness ym. 2007.)

Mitä enemmän ilmenee seksuaalista häirintää, sitä enemmän löytyy masentuneisuutta, erityisesti miehillä. Street ym. (2007) epäilevät, että tässä on erityinen yhteys silloin, kun kysymys on aggressiivisesta ja miesten dominoimasta ympäristöstä. Seksuaalinen häirintä miesten kohdalla, sen kulttuurisesta poikkeavuudesta johtuen, voi aiheuttaa suuremman trauman, uhata vahvemmin käsitystä omasta sukupuoliroolista ja vahvistaa koettua avuttomuutta enemmän kuin naisilla.

Seksuaaliseen häirintään reagoidaan eri tavoin. Häirinnän käsittelyyn on erilaisia tapoja ja on eri syitä, miksi siitä vaietaan. Jos kokemus häirinnästä on kollektiivinen, mutta sen vastustus edellyttää ”numeron tekemistä” asiasta omissa nimissä, on tilanne erityisen otollinen sille, että tapahtunut koetaan sukupuolesta seuraavana ”kollektiivisena rangaistuksena”, jolle ei ole tehtävissä mitään. Tästä syystä myös kynnys raportoida seksuaalisesta häirinnästä nousee korkeaksi. Todennäköisesti tällöin ne naiset, jotka jo muutenkin kokevat olevansa poissuljettuja, ovat taipuvaisia ylittämään tuon esteen ja raportoimaan kokemastaan kohtelusta.

4 SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN EMPIIRINEN KARTOITTAMINEN

4.1 Seksuaalisen häirinnän mittaaminen

Welsh (1999, 184) pitää kyselyaineistojen käyttöä seksuaalisen häirinnän tutkimuksen yhtenä rajoitteena. Pitkittäistutkimus ja monitasomallit, jotka mahdollistavat organisatorisen kontekstin huomioimisen, osaltaan korjaavat tilannetta. Yhä useampi tutkija kuitenkin korostaa laadullista tutkimusotetta, koska keskeisiä käsitteitä ja prosesseja on heidän mielestään vaikea tavoittaa riittävässä määrin kyselyn osioiden kautta. Lyhyetkin osiot voidaan tulkita eri tavoin. Welshin mielestä pitäisi kysyä ei-toivotuista seksuaalisista kokemuksista seksuaalisen häirinnän sijaan. Yhtenäistä tapaa ymmärtää osiot voidaan kuitenkin edesauttaa yksityiskohtaisten ja käyttäytymistä kuvaavien kysymysten avulla. (Emt.)

Kaksi yleisintä seksuaalisen häirinnän mittaria ovat Fitzgeraldin ym. Sexual Experiences Questionnaire (SEQ) vuodelta 1988 ja Gruberin the Inventory of Sexual Harassment (ISH) vuodelta 1992. SEQ pohjana on kolmeulotteinen käsite. Se koostuu sukupuolisesta häirinnästä (seksistiset, halventavat viisit ja kommentit yleensä naisista), ei-toivotusta seksuaalisesta huomion osoittamisesta (seksuaalipitoiset huomautukset, kysymykset, koskettelut) ja seksuaalisesta pakottamisesta (all forms of sexual solicitations). Vastausasteikko mittaa häirintäkäyttäytymisen taajuutta. Willness ym. (2007) meta-analyysissä yli puolet tutkimuksista (59%) pohjautui SEQ-mittariin.

ISH puolestaan koostuu kolmesta vakavuudeltaan eroavasta häirintäkategoriasta: verbaaliset kommentit, verbaaliset pyynnöt/vaatimukset ja ei-verbaaliset eleet (displays). Welsh (1999) katsoo, että edellä mainittujen pohjalta pitäisi kehittää erilliset osoittimet erilaisen häirinnän taajuudelle, kestolle, välittömyydelle (directness) ja uhkaavuudelle (offensiveness). Hänen mukaansa häirinnän syyt ja vaikutukset eivät eri tyyppisen häirinnän kohdalla ole samoja. Lisäksi tarvitaan kumulatiivisia tai monidimensionaalisia mittareita. Liittämällä mittariin osio ”piditkö tätä seksuaalisena häirintänä” voidaan Welshin mukaan seurata, mikä merkitys tulkinnalla on häirinnän seuraamusten kannalta (Welsh 1999, 174).

Miesten häirintäkokemusten kartoittamisessa tulisi Streetin ym. (2007, 472) mielestä käyttää selkeitä, käyttäytymistä kuvaavia kysymyksiä, joissa vältetään termiä seksuaalinen häirintä. Näin heidän mukaansa siksi, että miehet eivät yhtä todennäköisesti määrittele omia kokemuksiaan seksuaalisena häirintänä kuin naiset.

Vastaamiseen vaikuttavat myös kyselyn muut osiot, kyselyn suorittava taho ja kyselyssä mainittu tarkoitus. Vaikutus voi syntyä osallistumis päätöksen (kuka), yhteistyötarpeen, tulkintakehyksen tai relevanttien uskomuksien mieleenpalauttamisen kautta (miten).

Galesic ja Tourangeau (2007) kehystivät kyselytutkimuksen kahdella eri tavalla. Toisessa tutkija tuli feministisestä, seksuaalisen häirinnän tutkimukseen erikoistuneesta organisaatioista (Women Against Sexual Harassment – Sexual Harassment Survey) ja toisessa tutkijan suhde seksuaalisen häirintään oli neutraali (Work Environment Institute – Work Atmosphere Survey). Tutkimuksen varsinainen tarkoitus kerrottiin vasta lopuksi osallistujille. Tutkijat esittivät 16 työpaikalla mahdollista tilannetta, joista osa oli seksuaalisen häirinnän mittauksista tuttuja ja osa työpaikkakiusaamiseen liittyviä. Näihin tilanteisiin liittyi kolme kysymystä (miten tavallisia omassa työssä, miten häiritsevästä kokisi ko. käyttäytymisen ja miten todennäköiseksi näkisi että kysymys on seksuaalisesta häirinnästä). Feministisessä kehyksessä todennäköisyys tulkita tilanne seksuaaliseksi häirinnäksi vahvistui. Vastajat pyrkivät vastaamaan valikoivasti tulkiten tutkimuksen tarkoitusta (relevanssin hakeminen, tulkitseminen ja ei-satunnainen mieleenpalauttaminen). Efekti oli kaikkiaan kuitenkin heikko ja tutkijat eivät väitä, että kehys vääristäisi tuloksia vahvasti, ainoastaan, että se on yksi virhelähde.

4.2 Seksuaalisen häirinnän mittari

Lähdin seksuaalisen häirinnän määrittelyssä siitä, että ensisijainen tarkoitus oli luoda mittaväline, joka on mahdollisimman kattava häirinnän eri muotojen ja aspektien osalta (ks. liite 1). Tällä tavoittelin kahta tarkoitusta. Seksuaalisen häirinnän eri puolet peittävällä mittavälineellä saadaan ensinnäkin tarkka kuva poliisin perustutkintokoulutuksen aikaisista häirintäkokemuksista ja toiseksi kyselylomake lisää asiaa koskevaa tietoisuutta ja herkistää vastaajat näkemään ja tunnistamaan ”seksuaalisen häirinnän” seksuaaliseksi häirinnäksi. Tavoitteena oli kattava kuva kohdatusta seksuaalisesta häirinnästä poliisin perustutkintokoulutuksen aikana ja laajempi ymmärrys itse ilmiöstä. Saatuja havaintoja ei voi suoraan verrata seksuaalista häirintää koskeviin tuloksiin muista oppilaitoksista, koska käytetyt mittavälineet ja -asteikot eivät ole identtisiä. Poliisikoulutuksen kannalta olennaisin vertailu on kuitenkin nyt saatujen havaintojen vertaaminen samalla mittavälineellä mahdollisesti myöhemmin tehtäviin, seksuaalista häirintää poliisin perustutkintokoulutuksena aikana kartoitettaviin kyselyihin.

Tätä selvitys- ja seurantatyötä varten muodostetussa seksuaalisen häirinnän mittarissa erottuu viisi eriasteista häirinnän lajia tai muotoa. Häirintä voi olla (1) sukupuoleen perustuvaa vähättelyä ja/tai halventamista yleensä, (2) sanallista ja/tai kuvallista, (3) häirintää elein, ilmein

ja/tai henkilökohtaisen tilan loukkaamisena, (4) ei-toivottua koskettelua ja/tai (5) seksiin tai seksuaaliseen tekoon painostamista tai pakottamista. Yhteinen piirre on se, että häirintä on yksipuolista ja ei-toivottavaa häirinnän kohteen kannalta. Näen ensinnä mainitun, vähättelyn ja halventamisen, seksuaalisena häirintänä kielteiseksi, joskin tuomittavuudeltaan lievemmäksi seksuaalisen häirinnän muodoksi kuin tässä jäsentelyssä sitä seuraavat seksuaalisen häirinnän muodot, joista äärimmäisenä on seksuaaliseen tekoon tai kanssakäymiseen painostaminen.

Muutin erilaiset häirinnän muodot käyttäytymistä kuvaaviksi väitteiksi ja hain mittavälineellä tietoa siitä, miten usein joku henkilö Poliisikoulussa tai poliisikoulutuksen yhteydessä oli toiminut väitteen kuvaamalla tavalla. Vastausvaihtoehdot olivat: ei koskaan, yhden kerran, muutaman kerran, toistuvasti tai päivittäin.

Vähättelyyn ja halventamiseen liittyviä kokemuksia kartoitti 7 väitettä. Kaikilla väitteillä oli yhteinen alku: miten usein Poliisikoulussa tai -koulutuksen yhteydessä joku henkilö on

- vähätellyt naisen mahdollisuuksia menestyä poliisityössä
- korostanut poliisityön ja miehisten ominaisuuksien yhteyttä
- alleviivannut naisen roolia erityisen suojelun kohteena, esim. äitinä ja vaimona
- halventanut naisia esimerkkien, vitsien tai tarinoiden avulla
- halventanut miehiä esimerkkien, vitsien tai tarinoiden avulla
- nimittänyt minua vähättelevästi tytöksi tai pojaksi
- antanut ymmärtää, etten aidosti täytä oman sukupuoleni määrämittaa, ole oikea nainen tai mies

Sanallista ja kuvallista häirintää luotasin vastaavasti 10 osion avulla: miten usein Poliisikoulussa tai -koulutuksen yhteydessä joku henkilö on

- nimitellyt minua halventavasti ja seksuaalisesti värittyneesti (homo, huora tms.)
- kertonut tai paljastanut intiimejä asioitani toisille
- levittänyt omaa seksuaalisuuttani koskevia huhuja tai juoruja
- kysynyt tai tiedustellut omasta seksuaalisuudestani epäasiallisessa yhteydessä
- vetänyt mukaan tai painostanut minua osallistumaan seksiä tai seksuaalisuutta koskevaan keskusteluun
- lähettänyt tai esitellyt minulle seksipitoisia viestejä tai muuta materiaalia, jonka olen kokenut loukkaavaksi
- esittänyt minua koskevia seksuaalissävyytteisiä huomioita toisille, kun en ole ollut itse paikalla
- esittänyt minua koskevia seksuaalissävyytteisiä huomioita toisille, kun olen itse ollut paikalla

- esittänyt minulle ei-toivottuja seksuaalissävyytteisiä huomioita omasta kehostani
- kertonut minulle omista seksikokemuksistaan vastoin toiveitani

Elein, ilmeinen tai henkilökohtaisen tilan loukkaamisena tapahtuvaa seksuaalista häirintää mittasi 5 häirintäkäyttäytymistä kuvaavaa väitettä: miten usein Poliisikoulussa tai -koulutuksen yhteydessä joku henkilö on

- tuijottanut kehoni intiimejä osia tavalla, jonka olen kokenut epämiellyttäväksi
- äännellyt minulle tavalla, jonka olen kokenut sopimattomaksi tai loukkaavaksi (esimerkiksi viheltäminen, läähättäminen, muis-kauttelu)
- elehtinyt tai ilmeillyt seksuaalisesti latautuneella tai vihjaavalla tavalla (mm. käsimerkit, kehonkieli)
- loukannut henkilökohtaista tilaani asettumalla tielleni, olemalla väistävästi tai tulemalla liki
- tirkistellyt tai altistanut tirkistelylle, jonka olen kokenut epämiellyttäväksi

Seksuaalinen häirintä kosketteluna määrittyi puolestaan 4 käyttäytymistä kuvaavan tapahtuman kautta: miten usein Poliisikoulussa tai -koulutuksen yhteydessä joku henkilö on

- hivellyt tai kosketellut kehoani ei-toivotusti (ml. läimäyttely, nipistäminen)
- halannut ei-toivotusti tai epäasiallisessa yhteydessä
- suudellut tai yrittänyt suudella tahtomattani
- kähmynyt tai kourinut kehoani minua loukkaavalla tavalla

Seksiin painostaminen tai pakottaminen määrittyi vastaavasti 5 käyttäytymistä kuvaavana väitteenä: miten usein Poliisikoulussa tai -koulutuksen yhteydessä joku henkilö on

- paljastellut itseään tavalla, jonka olen kokenut epämiellyttäväksi tai loukkaavaksi
- ehdottanut seksiä epäasiallisessa yhteydessä
- painostanut seksuaaliseen tekoon (koskettaminen, hyväily tms.)
- painostanut seksuaaliseen kanssakäymiseen
- pakottanut seksuaaliseen kanssakäymiseen

Koska annetut vastausvaihtoehdot eivät mahdollisesti tuoneet esille koko seksuaalisen häirinnän kirjoja, lisäsin kyselyyn myös seuraavan avoimen

kysymyksen: jos koet, että jokin seksuaaliseen häirintään liittyvä seikka tai asia jää nyt tulematta esille, ole hyvä ja kirjoita siitä.

Kunkin seksuaalisen häirinnän muodon kohdalla kysyin lisäksi sitä, kenen tai keiden taholta kyseistä häirintää, so. häirintä vähättelynä/halventamisena, sanallisena/kuvallisena, elein, ilmein/tilanloukkaamisena, ei-toivottuna koskettamisen, seksiin painostamisena/pakottamisena, oli tapahtunut. Vastausvaihtoehtoina olivat Poliisikoulun opiskelija, Poliisikoulun opettaja, Poliisikoulun muuhun henkilökuntaan kuuluva, muu poliisihenkilö poliisikoulussa, muu poliisihenkilö työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä.

Kuvaa seksuaaliseen häirinnän seuraamuksista kartoitin sillä, että pyysin vastaajia ottamaan kantaa poliisikoulutukseensa omakohtaisena kokemuksena. Muotoilin osion siten, että vastaaja ilmaisee kokemuksensa kahden vastakkaisen väitteen väliltä: Opiskeluni Poliisikoulussa on

- vahvistanut uskoa itseeni ⇔ heikentänyt uskoa itseeni
- lisännyt käsitystä omasta arvostani ⇔ vähentänyt käsitystäni omasta arvostani
- vahvistanut itseluottamustani ⇔ vienyt itseluottamustani
- vahvistanut uskoani oman sukupuoleni arvoon ⇔ heikentänyt uskoani oman sukupuoleni arvoon
- lisännyt uskoani omiin mahdollisuuksiini ⇔ vähentänyt uskoani omiin mahdollisuuksiini
- vahvistanut omia arvojani ⇔ hämmentänyt omia arvojani

Viisiportaisena asteikkona oli: vastaa täysin kokemaani, vastaa hieman tai jossakin määrin kokemaani tai ei vastaa kokemaani. Liitin tähän lisäksi avokysymyksessä, jossa pyysin luonnehtimaan omin sanoin sitä, miten kokemukset poliisikoulutuksessa ovat vaikuttaneet käsitykseen itsestä.

Halusin tutkia myös toimintaorientaation yhteyttä seksuaaliseen häirintään. Tarkastelun kohteena oli mahdollisuus, että erot toimintaorientaatioissa altistavat seksuaaliselle häirinnälle. Toimintaorientaatio määriteltiin toiminnalliseksi perusasenteeksi, tavaksi katsoa asioita ja tarttua toimeen. Jokaista vastaajaa pyydettiin luonnehtimaan Poliisikoulussa havaitsemaansa tapaa ja asennetta toimia sekä omaksi kokemaansa toiminnallista asennetta tai tapaa ominaisuuspareista muodostuvan listan avulla.

Taustamuuttujia kyselyssä olivat opintojen vaihe, vastaajan ikä sekä hänen pohjakoulutuksensa. Tarkastelen seksuaalisen häirinnän yhteyttä taustamuuttujiin, yhteyttä poliisikoulutuksen koettuina henkilökohtaisina vaikutuksina sekä yhteyttä eroihin toimintaorientaatioissa.

4.3 Kyselyn toteuttaminen

Laadin sähköisen kyselylomakkeen Poliisiammattikorkeakoulun Paula Palaute-ohjelmalla (ks. liite 1). Kyselyyn valittiin poliisin perustutkintoa kyselyn ajankohtana suorittavat opiskelijat (kurssit 116-131). Lähetin jokaiselle pyynnön osallistua seksuaalista häirintää koskevaan kyselyyn. Kyselylomake löytyi osallistumispyyntöön sisältyneen linkin alta. Vastaamisaikaa oli 15.1.-24.1. 2008.

Annettuna vastausaika kyselyyn vastasi 260 poliisin perustutkinto-opiskelijaa. Heistä naisia oli 85 (33%) ja miehiä 175 (67%). Valtaosan kohdalla korkein peruskoulun jälkeinen tutkinto oli joko toisen asteen tutkinto tai lukion suorittaminen (77%). Tätä korkeampi koulutus oli 23% vastaajista (naisissa 31% ja miehissä 20%).

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneet sukupuolen ja pohjakoulutuksen mukaan

Pohjakoulutus	Naisia %	Miehiä %	Yht. %
toisen asteen/ kouluasteen ammattillinen tutkinto	17 20	25 14,3	42 16,2
lukion päästötodistus ja/ tai yo-tutkinto	42 49,4	116 66,3	158 60,8
opistoasteen tutkinto	6 7,1	12 6,9	18 6,9
AMK- tai alempi korkeakoulututkinto	14 16,5	17 9,7	31 11,9
ylempi korkeakoulututkinto	6 7,1	5 2,9	11 4,2
Yhteensä	85	175	260
%	100	100	100

Lähes puolet (47%) naispuolisista ja reilu kolmannes miespuolisista (35%) vastaajista suoritti perusopintoja.

Taulukko 2. Kyselyyn vastanneet sukupuolen ja opintojen vaiheen mukaan

Opintojen vaihe	Naisia	Miehiä	Yht.
	%	%	%
Perusopinnot	40	62	102
	47,1	35,4	39,2
Työharjoittelu	14	49	63
	16,5	28	24,2
Ammattiopinnot	31	64	95
	36,5	36,6	36,5
Yhteensä	85	175	260
%	100	100	100

Iän osalta vastaajat puolestaan jakautuivat niin, että naisopiskelijoissa yli 30-vuotiaita oli vajaa kolmannes (29%) ja miehistä reilu viidennes (21%). Alle 27-vuotiaissa naisia oli 55% ja miehiä 65% (ks. taulukko 3).

Taulukko 3. Kyselyyn vastanneet sukupuolen ja iän mukaan

Ikä	Naisia	Miehiä	Yht.
	%	%	%
Alle 21 v.	1	1	2
	1,2	0,6	0,8
21-23 v.	21	62	83
	24,7	35,4	31,9
24-26 v.	25	48	73
	29,4	27,4	28,1
27-29 v.	13	27	40
	15,3	15,4	15,4
30-32 v.	11	19	30
	12,9	10,9	11,5
Yli 32 v.	14	18	32
	16,5	10,3	12,3
Yhteensä	85	175	260
%	100	100	100

Pohjakoulutuksen, opintojen vaiheen tai iän osalta mies- ja naisvastaajat eivät tilastollisesti poikkea toisistaan. Määrällisesti naisia on kyselyyn

valikoitunut hieman enemmän kuin heitä on perusjoukossa. Tietoa siitä, missä määrin vastaajat poikkeavat iän, pohjakoulutuksen ja opintojen vaiheen osalta kaikista osallistumispyynnön saaneista, ei ole käytettävissäni.

Nähdäkseni tutkimuksen tulokset antavat kattavan ja suhteellisen luotettavan kuvan seksuaalisesta häirinnästä kyselyyn vastanneiden joukossa (260/860). Tulosten pohjalta ei voi kuitenkaan suoraan sanoa miten poikkeuksellista tai yleistä seksuaalinen häirintä on kaiken kaikkiaan poliisin perustutkintokoulutuksen aikana. Tältä osin kuva tulee tarkentumaan mahdollisen seurannan myötä.

5 KOKEMUKSET SEKSUAALISESTA HÄIRINNÄSTÄ POLIISIKOULUTUKSEN AIKANA

5.1 Yleiskuva

Seksuaalista häirintää mitattiin tässä tutkimuksessa kahdella tavalla. Kyselylomakkeessa erotettiin viisi erilaista seksuaalisen häirinnän muotoa – vähättely/halventaminen, sanallinen/kuvallinen häirintä, häirintä elein/ilmein/tilan loukkaamisena, koskettelu, seksuaaliseen tekoon/seksiin painostaminen tai pakottaminen – ja määriteltiin näihin liittyviä tekoja. Vastaaminen tarkoitti kannanottoa siihen, miten usein – ei koskaan, kerran, muutaman kerran, toistuvasti, päivittäin – vastaaja oli kohdannut kyseistä häirintää perustutkintokoulutuksen aikana. Jokaisen häirinnän muodon kohdalla kysyttiin lisäksi sitä, kenen taholta ko. kategoriaan kuuluva käyttäytyminen oli tapahtunut. Vastausvaihtoehdot olivat toinen opiskelija, opettaja, muu henkilökuntaan kuuluva, Poliisikoulussa kohdattu poliisihenkilö tai poliisihenkilö työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä. Kunkin tahon kohdalla vastaaja valitsi yksinkertaisesti ei tai kyllä.

Seksuaalisesta häirinnästä saadaan yleiskuva, kun kaikki annetut kyllä vastaukset lasketaan yhteen. Opiskelijoita, jotka eivät olleet kokeneet häirintää mainittujen tahojen taholta missään mitatussa häirinnän muodossa, oli neljännes (26,5%) kaikista vastaajista. Vajaa neljännes (23,5%) kaikista vastaajista puolestaan mainitsi yhden tahon yhden kerran ja reilu viidesosa (21,9%) joko yhden tahon kaksi kertaa tai kaksi eri tahoa kerran. Hieman useampi kuin joka neljäs (28,1%) poliisin perustutkintoa suorittavista opiskelijoista toi esille kolme tai useampia tahoja (ks. taulukko 4).

Taulukko 4. Seksuaalinen häirintä häirintätahoja koskevinä mainintoina

Tahoja koskevia mainintoja	lkm	%
1	69	26,5
2	61	23,5
3	57	21,9
4	37	14,2
5	19	7,3
6	8	3,1
7	4	0,8
8	3	1,2
Yhteensä	260	100

On hyvä huomata, että esimerkiksi numeroarvossa 3 voi kysymys olla yhdestä ja samasta tapauksesta yhdeltä tekijätaholta (esim. toinen opiskelija), joka sisältänyt esimerkiksi yleistä halventamista, painostamista osallistumaan seksuaalisuutta koskevaan keskusteluun ja loukkaavia eleitä. Kysymys voi olla myös tapauksesta, jossa miehiä halvennetaan niin toisten opiskelijoiden, opettajien kuin harjoittelun yhteydessä kohdattujen poliisien taholta (yht. 3).

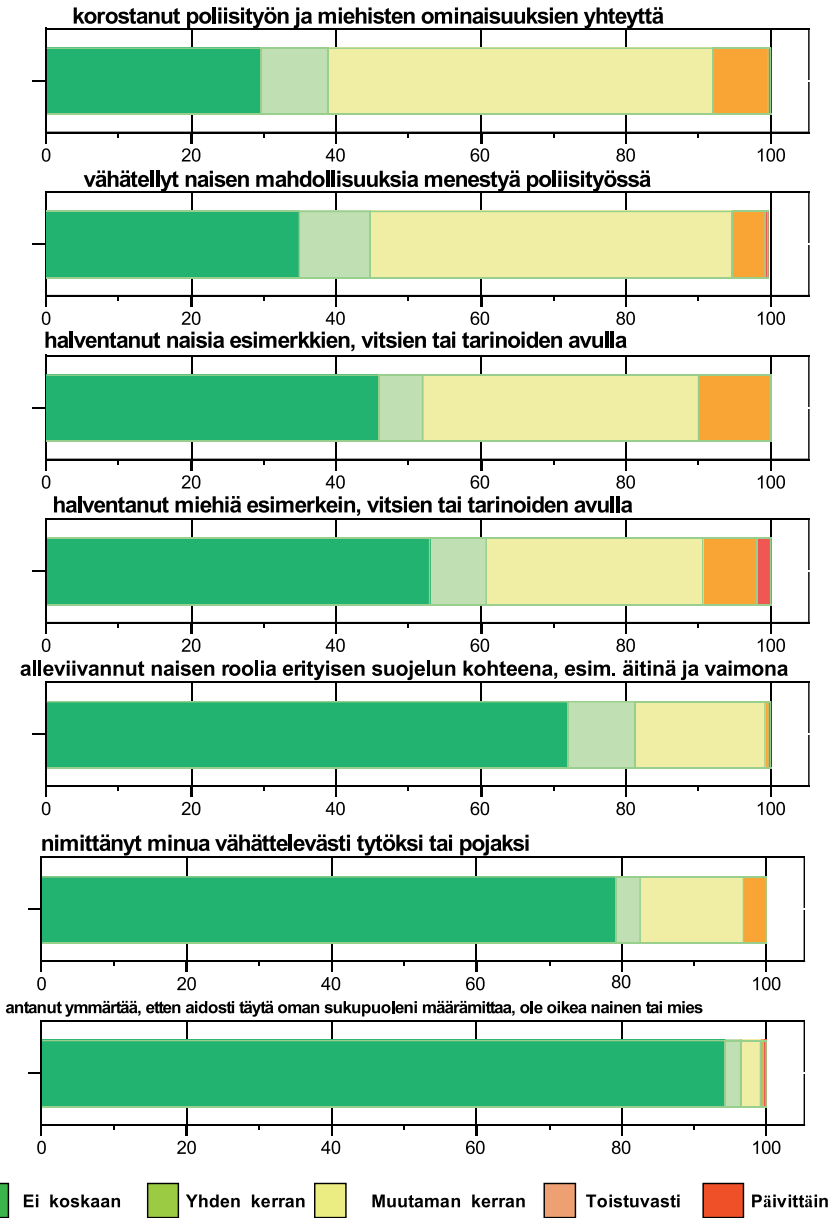
Tahoa koskevien mainintojen määrässä on selvä ero miesten ja naisten välillä. Siinä missä tekijätahoa koskevien mainintojen keskiarvo on miehillä 1.47 tahoa, niin se naisten kohdalla on 2.42 tahoa. Ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .000$). Poliisin perustutkintoa suorittavat naisopiskelijat mainitsevat keskimäärin yhden tahon tai tapauksen enemmän kuin miesopiskelijat. Miesopiskelijat puolestaan raportoivat sitä enemmän tahoja/tapauksia, mitä pidemmällä he ovat koulutuksessaan. Keskiarvot opintojen eri vaiheissa miesten kohdalla ovat seuraavat: perusopinnot 0,9, työharjoittelu 1,5 ja ammattiopinnot 2 ($p < .000$). Vastaavat keskiarvot naisilla ovat: perusopinnot 2,15, työharjoittelu 3,2 ja ammattiopinnot 2,0. Tahoa koskevien mainintojen määrät koulutuksen eri vaiheissa olevien naisopiskelijoiden kohdalla eivät eroa tilastollisesti. Tahoa koskevien mainintojen määrällä ei ole yhteyttä vastaajan ikään tai koulutukseen.

5.2 Seksuaalinen häirintä tekoina ja tekijöinä

Tarkastelen seuraavassa seksuaalista häirintää koko aineiston yli lasketuina jakaumatietoina ja suhteellisina jakaumina sukupuolen mukaan. Tämä antaa kuvan poliisikoulutuksen aikana koetusta seksuaalisesta häirinnästä yleensä ja tarkentaa sitä sitten mies- ja naisvastaajien osalta. Tarkastelu tapahtuu kyselyä jäsentäneen häirintäluokituksen alla. Vakavampi seksuaalinen häirintä tulee tässä tarkastelussa siten lievemmän jälkeen.

5.2.1 Vähättely ja halventaminen

Vähättelyä ja halventamista mittaavat kysymykset muodostuvat kyselylomakkeen osioista 6-12. Osioissa 6-10 kysytään yleistä sukupuolen perusteella tapahtuvaa ja kielteiseksi ymmärrettävissä olevaa luonnehtimista yleensä. Osiot 11 ja 12 puolestaan koskevat vastaajaa henkilökohtaisesti. Kuviossa 1 seksuaalista häirintää vähättelynä ja halventamisena mittaavat osiot järjestyvät vastausvaihtoehdon ”ei koskaan” osuuden mukaan (tarkat prosentiosuudet, ks. liite 2). Kohdattu häirintä jäsentyy täten yleisyyden mukaan niin, että eniten kohdattu tulee ennen vähemmän kohdattua.

Kuvio 1. Seksuaalinen häirintä vähättelynä ja halventamisena – osio-kohtaiset jakaumat (%)

Vähemmän kuin joka kolmas kyselyyn vastanneista on välttynyt kuulemasta poliisityön ja miehisten ominaisuuksien keskinäisyydestä ja selvästi yli puolet on kuullut tästä useammin kuin kerran. Vastaajista yli puolet (55%) on kuullut vähättelyä naisten mahdollisuuksia menestyä poliisityössä ja lähes puolet (48%) on kokenut, että naisia on halvennettu esimerkkien, vitsien tai tarinoiden avulla useammin kuin kerran. Reilulla kolmasosalla (39%) on vastaava kokemus miesten halventamisesta esimerkkien, vitsien tai tarinoiden avulla. Vähiten esiintyy sellaista vähättelyä ja halventamista, jossa annettaisiin ymmärtää, ettei poliisin perustutkintoa suorittava henkilö aidosti täytyä oman sukupuolensa antamaa määramittaa.

Vähättelijäksi ja/tai halventajaksi nimettiin kyselyssä annettuja eri tahoja seuraavasti (ks. taulukko 5):

Taulukko 5. Vähättely- ja halventaminen suhteessa tekijätahoa koskeviin mainintoihin

Mainittu häirinnän lähde	lkm	%
Poliisikoulun opiskelija	146	45
Poliisikoulun opettaja	84	26
Muu poliisihenkilö työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä	72	22
Muu poliisihenkilö poliisikoulussa	14	4
Poliisikoulun muuhun henkilökuntaan kuuluva	8	2
Yhteensä	324	99

Tekijää koskevia mainintoja on yhteensä 324. Hieman alle puolet näistä ovat poliisikoulun toisia opiskelijoita. Neljännes kaikista maininnoista viittaa Poliisikoulun opettajaan vähättelyn ja halventamisen takana. Viidesosa vähättelyn yhteydessä mainituista tahoista nostaa esiin kentällä toimivat poliisihenkilöt.

Kun vähättelyyn ja halventamiseen liittyviä kokemuksia tarkastellaan eri sukupuolten suhteen, jakaumat ovat seuraavat (ks. taulukko 6)

Taulukko 6. Vähättely ja halventaminen suhteessa tahoa koskevien mainintojen määrään sukupuolten mukaan (%)

Mainintoja	0	1	2	3	4	5	Yht.
Nainen	17,6	40,0	28,2	11,8	1,2	1,2	100
Mies	34,3	28,6	28,0	6,3	1,7	1,1	100
Yht.	28,8	32,3	28,1	8,1	1,5	1,2	100

Kun kysymys on yleisestä tai henkilökohtaisesta vähättelystä ja halventamisesta, niin vastaajia, joilla ei ole havaintoa tällaisesta (ei koskaan), löytyy enemmän miehistä kuin naisista. Ainoa poikkeus tästä on kysymys miesten halventamisesta esimerkkien ja tarinoiden avulla. On jokseenkin yleistä, että naisten mahdollisuuksia menestyä poliisityössä vähätellään, korostetaan poliisityön ja miehisten ominaisuuksien yhteyttä ja halvennetaan naisia esimerkkien, vitsien ja tarinoiden avulla. Naiset kohtaavat vähättelyä ja halventamista miehiä useammin ja se kohdistuu heihin yleensä useammalta taholta.

5.2.2 Sanallinen ja kuvallinen häirintä

Seksuaalinen häirintä sanoin ja/tai kuvin tarkoittaa tässä lähinnä seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja intimitetin loukkaamista. Se voi tapahtua esimerkiksi painostamisena seksiä tai seksuaalisuutta koskevaan keskusteluun, intiimien asioiden uteluna, edelleen kertomisena ja levittämisenä, suorana nimittelynä esimerkiksi huoraksi tai homoksi, erilaisen seksipitoisen materiaalin ei-toivottuna esittelynä.

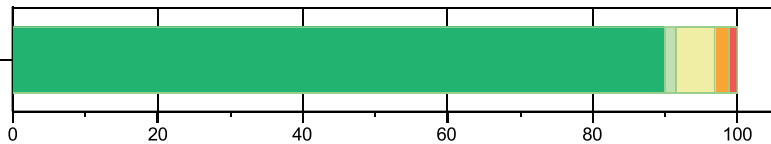
Vastaukset osoittavat, että yhdeksän kymmenestä ei ole kohdannut sanallista ja/tai kuvallista seksuaalista häirintää poliisin perustutkintokoulutuksen aikana. Joka kymmenes on kokenut tullessaan vedetyksi tai painostetuksi osallistumaan seksiä tai seksuaalisuutta koskevaan keskusteluun. Sama määrä vastanneista on kohdannut itseä koskevia, mutta toisille osoitettuja seksuaalissävyytteisiä huomioita. Tässä osiossa ei kuitenkaan alleviivata erityisesti sitä, että henkilö olisi kokenut kyseiset huomionosoitukset kielteisesti. Vajaa kymmenes (8%) vastaajista on kuitenkin joutunut kuulemaan toisen tai toisten seksikokemuksista vastoin toiveitaan. (Ks. liite 2.)

Vastausjakautumia sanallista ja kuvallista häirintää mittaaviin kyselylomakkeen osioihin kuvaa kuvio 2.

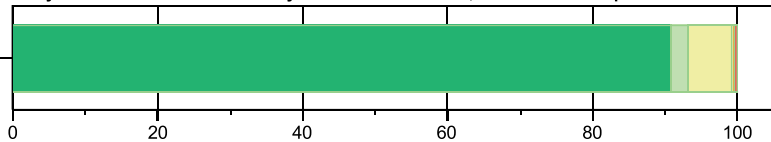
Sanallisen tai kuvallisen seksuaalisen häirinnän taustalla olevia tahoja koskevia mainintoja on yhteensä 77. Kolmessa tapauksessa neljässtä (71%) häirinnän lähteenä on toinen opiskelija, vajaassa viidesosassa (17%) poliisihenkilö työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä ja kymmenesosassa (10%) poliisikoulun opettaja. (ks. taulukko 7)

Miesten ja naisten kokema sanallinen ja/tai kuvallinen häirintä jakautuu selkeästi (ks. yhteenveto). Vaikka valtaosa ei olekaan kokenut sanallista tai kuvallista häirintää, on sitä kokeneiden joukossa enemmän naisia kuin miehiä. Nimittelyä molemmat sukupuolet kohtaavat lähes yhtä paljon. Naiset kuitenkin kokevat miehiä useammin, että heitä painostetaan tai pyritään vetämään seksiä tai seksuaalisuutta koskevaan keskusteluun, heille ja heistä esitetään ei-toivottuja seksuaalissävyytteisiä huomioita ja heidän seksuaalisuudestaan kysellään epäasiallisissa yhteydessä. Miesten kohdalla sanallinen ja kuvallinen seksuaalinen häirintä tarkoittaa lähinnä

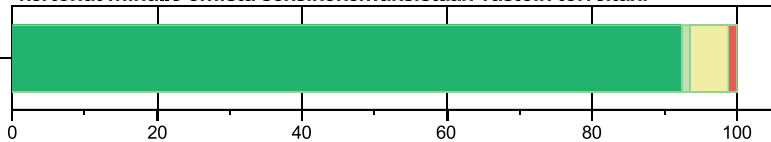
vetänyt mukaan tai painostanut osallistumaan seksiä tai seksuaalisuutta koskevaan keskusteluun

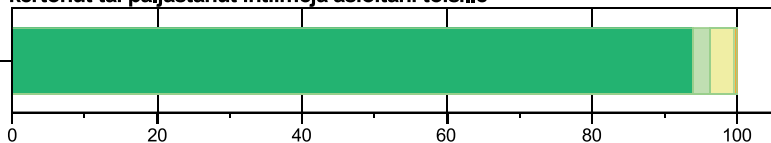
esittänyt minua koskevia seksuaalissävyytteisiä huomioita toisille, kun olen itse ollut paikalla

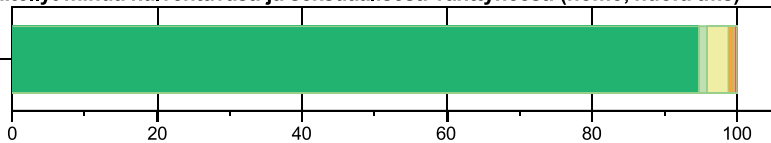
kertonut minulle omista seksikokemuksistaan vastoin toiveitani

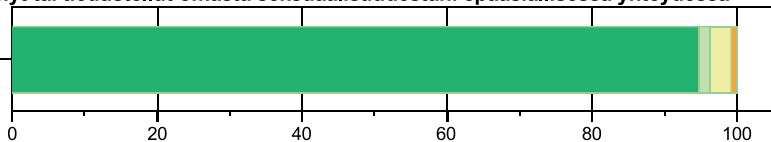
kertonut tai paljastanut intiimejä asioitani toisille

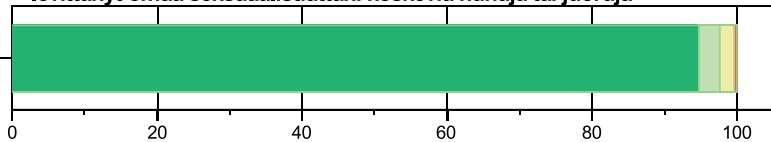
nimitellyt minua halventavasti ja seksuaalisesti värittyneesti (homo, huora tms)

kysynyt tai tiedustellut omasta seksuaalisuudestani epäasiallisessa yhteydessä

levittänyt omaa seksuaalisuuttani koskevia huhuja tai juoruja

Kuvio 2. Sanallinen ja kuvallinen seksuaalinen häirintä – osiokohtaiset jakaumat (%).

Taulukko 7. Sanallinen ja kuvallinen häirintä suhteessa tekijätahoa koskeviin mainintoihin

Mainittu häirinnän lähde	lkm	%
Poliisikoulun opiskelija	55	71
Poliisikoulun opettaja	8	10
Muu poliisihenkilö työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä	13	17
Muu poliisihenkilö Poliisikoulussa	1	1
Poliisikoulun muuhun henkilökuntaan kuuluva	-	-
Yhteensä	77	99%

vetämistä mukaan tai painostamista osallistumaan seksiä tai seksuaalisuutta koskevaan keskusteluun.

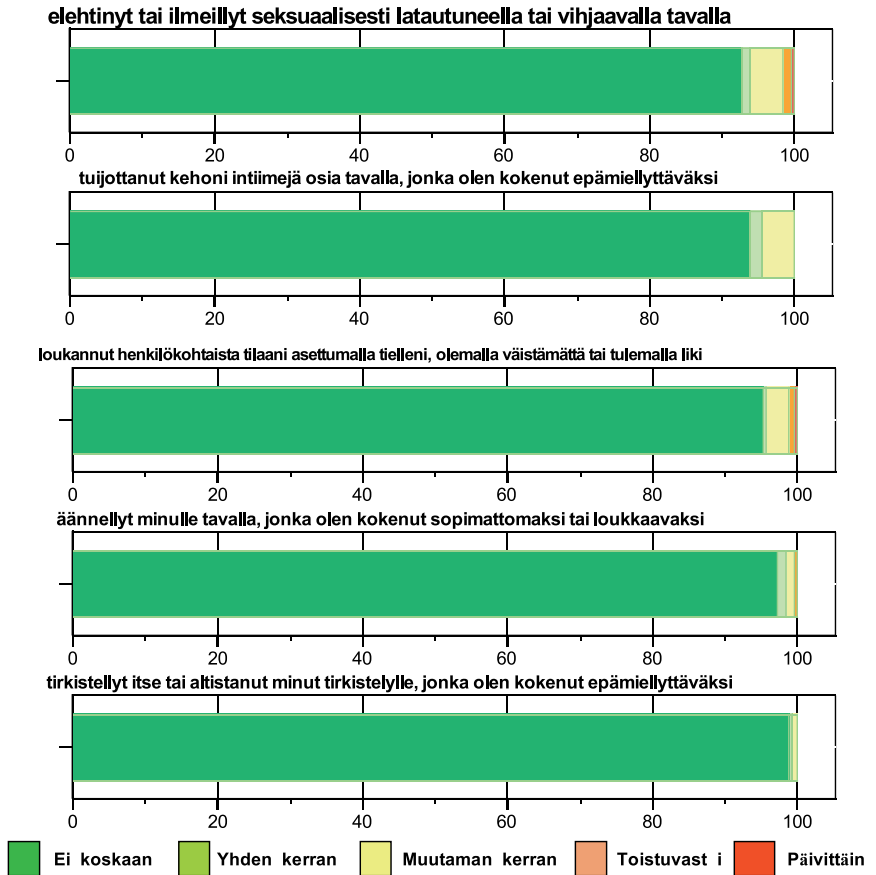
Kun kyselylomakkeessa mainitut sanallisen ja kuvallisen häirinnän eri tahot lasketaan yhteen, havaitaan, että 62% naisista ei tuo esille yhtään tahoa (ks. taulukko 8). Miesten kohdalla vastaava luku on 84%. Siinä missä kaksi kolmesta naisesta ei nosta esiin yhtään häirinnän lähdettä, on vastaava osuus miehissä neljä viidestä. Niin naisten kuin miestenkin vastauksissa häirintätahoja tässä yhteydessä mainitaan korkeintaan 2.

Taulukko 8. Sanallinen ja kuvallinen häirintä suhteessa tahoa koskevien mainintojen määrään sukupuolten mukaan (%)

Mainintoja	0	1	2	Yht.
Nainen	62,4	28,2	9,4	100
Mies	84,0	10,9	5,1	100
	76,9	16,5	6,5	100

5.2.3 Eleet, ilmeet ja/tai henkilökohtaisen tilan loukkaaminen

Elein, ilmein ja/tai henkilökohtaisen tilan loukkaaminen nähdään tässä astetta vakavammaksi kuin sanallinen ja kuvallinen häirintä. Koko aineistossa tähän luokkaan kuuluva seksuaalinen häirintä jakautuu seuraavasti (ks. kuvio 3).

Kuvio 3. Seksuaalinen häirintä elein, ilmein ja tilan loukkaamisena – osiokohtaiset jakaumat (%)

Vastaavasti kuten sanallisen ja kuvallisen seksuaalisen häirinnän kohdalla, valtaosa poliisin perustutkintoa suorittavista tähän kyselyyn vastanneista ei ole kohdannut seksuaalista häirintää elein, ilmein tai oman henkilökohtaisen tilan loukkaamisena. Tätä kokeneiden kohdalla kysymys on ollut seksuaalisesti latautuneesta tai vihjaavasta elehtimisestä tai ilmeilystä tai kehon intiimien osien tuijottamisesta. Myös oman henkilökohtaisen tilan loukkaamista likitulemisena, väistämättömyytenä ja asettumisena tielle on kokenut 5% vastaajista.

Tekijää koskevat maininnat ilmeiden, eleiden ja/tai oman tilan loukkaamisen kohdalla jakautuivat siten, että joka toisessa tapauksessa

häiritsijänä ovat opiskelijat. Viidesosan tahoista muodostavat muut poliisihenkilöt työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä. Eri tahoja koskevien mainintojen määrät ja suhteellinen osuutta kuvaa taulukko 9.

Taulukko 9. Häirintä elein, ilmein ja henkilökohtaisen tilan loukkaamisena suhteessa tekijätahoa koskeviin mainintoihin

Mainittu häirinnän lähde	lkm	%
Poliisikoulun opiskelija	22	56
Poliisikoulun opettaja	6	15
Muu poliisihenkilö työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä	8	21
Muu poliisihenkilö poliisikoulussa	2	5
Poliisikoulun muuhun henkilökuntaan kuuluva	1	3
Yhteensä	39	100

Seksuaalinen häirintä elein, ilmein ja henkilökohtaisen tilan loukkaamisena erottelee naisia ja miehiä varsin selvästi. Ero on erityisen selvä kehon intiimien osien tuijottamisen kohdalla. Kyselyyn vastanneista naisopiskelijoista joka viides on kokenut kehonsa intiimejä alueita tuijotettavan, mutta vastaavaa ei ole kohdannut yksikään kyselyyn vastanneista miesopiskelijoista. Seksuaalisesta häirinnästä elein, ilmein tai henkilökohtaisen tilan loukkaamisena tuo esille 29% naisvastaajista ja 5% miesvastaajista.

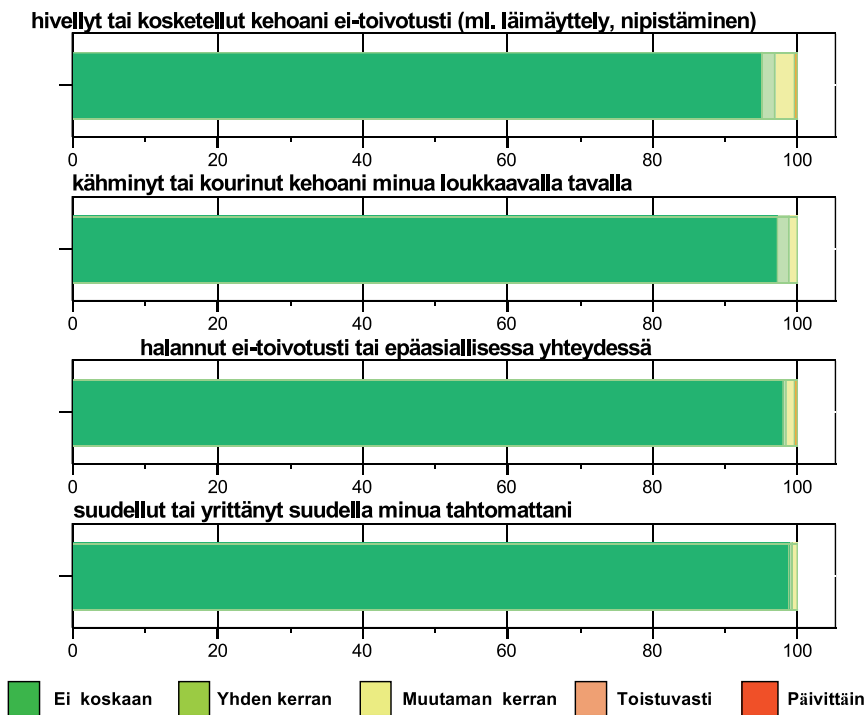
Taulukossa 10 on laskettu yhteen kaikki yhden vastaajan mainitsemat seksuaalisen häirinnän tahot eleiden, ilmeiden ja henkilökohtaisen tilan loukkaamisena.

Taulukko 10. Häirintä elein, ilmein ja henkilökohtaisen tilan loukkaamisena suhteessa tahoa koskevien mainintojen määrään sukupuolen mukaan (%)

Mainintoja	0	1	2	3	Yht.
Nainen	70,6	24,7	3,5	1,2	100
Mies	94,9	5,1	-	-	100
Yht.	86,9	11,5	1,2	0,4	100

5.2.4 Koskettelu

Ei-toivottu fyysinen koskettelu on seksuaalista häirintää. Tässä yhteydessä on aikaisemmin keskusteltu erityisesti halailusta. Vastausten jakautumista ei-toivotun halaamisen ja koskettelun osalta tässä aineistossa kuvataan kuviossa 4.

Kuvio 4. Seksuaalinen häirintä ei-toivottuna kosketteluna – osiokohittaiset jakaumat (%)

Koskettelusta raportoi 5% ja suoranaisestä kähminnästä 3% kyselyyn vastanneista. Tekijää koskevat maininnat koskettelun kohdalla jakautuivat siten, että yhdeksässä mainitussa tapauksessa kysymys oli opiskelijasta. Kentällä toimiva poliisihenkilö ja Poliisikoulun opettaja mainittiin molemmat kolmesti (ks. taulukko 11).

Taulukko 11. Häirintä kosketteluna suhteessa tekijätahoa koskeviin mainintoihin

Mainittu häirinnän lähde	lkm	%
Poliisikoulun opiskelija	9	56
Poliisikoulun opettaja	3	19
Muu poliisihenkilö työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä	3	19
Muu poliisihenkilö poliisikoulussa	1	6
Poliisikoulun muuhun henkilökuntaan kuuluva	-	-
Yhteensä	16	100

Taulukossa 12 on laskettu yhteen tekijää koskevat maininnat.

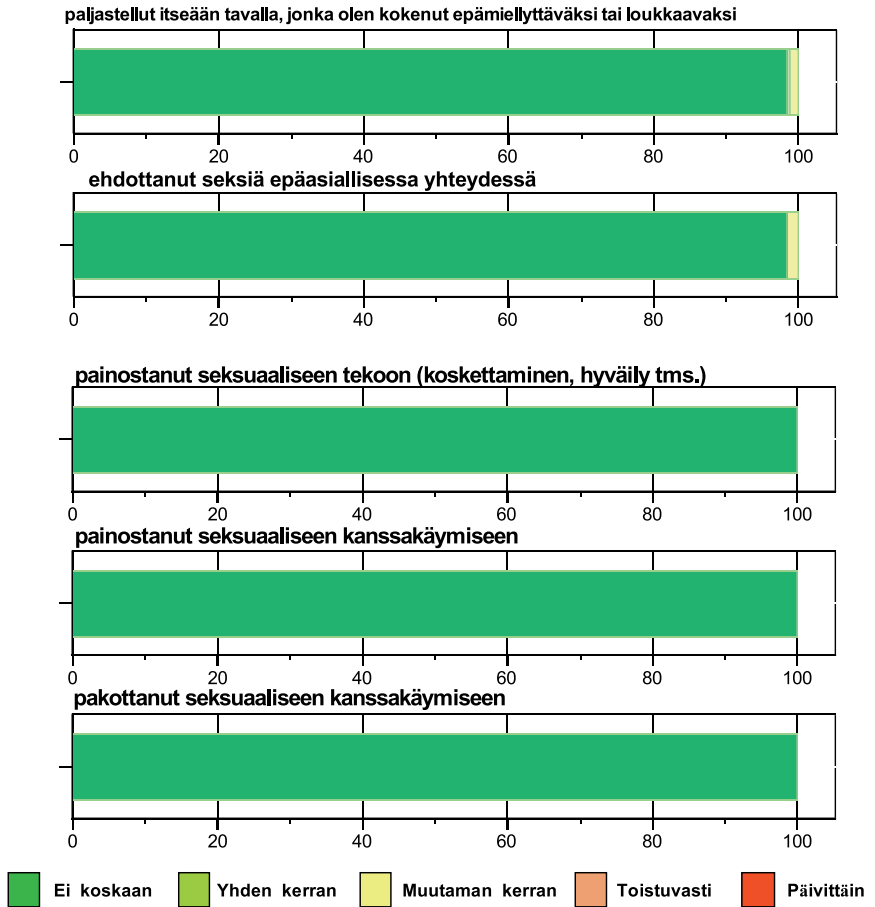
Taulukko 12. Häirintä kosketteluna suhteessa tahoa koskevien mainintojen määrään sukupuolen mukaan (%)

Mainintoja	0	1	2	Yht.
Nainen	89,4	10,6	-	100
Mies	96,6	2,9	0,6	100
Yht.	94,2	5,4	0,4	100

5.2.5 Seksiin painostaminen tai pakottaminen

Seksiin tai seksuaaliseen tekoon painostaminen tai pakottaminen on tässä seksuaalisen häirinnän kärjistynein muoto. Tähän kategoriaan yhdistyy kyselylomakkeessa myös itsensä paljastelu ja seksin ehdottaminen epäasialliseksi koetussa yhteydessä. Vastauksissa vain nämä kaksi jälkimmäistä tulevat esille (ks. kuvio 5).

Itsensä paljastelun ja epäasiallisessa yhteydessä tehtyjen ehdotusten takana oleva taho ovat toiset opiskelijat (ks. taulukko 13).

Kuvio 5. Seksuaalinen häirintä seksuaaliseen tekkoon painostamisena tai pakottamisena – osiokohtaiset jakaumat (%)

Taulukko 13. Häirintä seksiin painostamisena suhteessa tekijätahoa koskeviin mainintoihin

Mainittu häirinnän lähde	lkm	%
Poliisikoulun opiskelija	8	100
Poliisikoulun opettaja	-	-
Muu poliisihenkilö työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä	-	-
Muu poliisihenkilö poliisikoulussa	-	-
Poliisikoulun muuhun henkilökuntaan kuuluva	-	-
Yhteensä	8	100

Seksiin liittyvä ehdotus epäasiallisessa yhteydessä tarkoittaa kolmea mainintaa vastausluokassa muutaman kerran naisopiskelijoissa ja yhtä miesvastaajan vastausta. Vastaavasti itsensä paljastelu tarkoittaa yhden miesopiskelijan vastausta vastausluokkaan muutaman kerran. Itsensäpaljastamista naisten kokemana mainittiin vastauksissa kerran (1 vastaus) ja muutaman kerran (2 vastausta).

5.3 Seksuaalinen häirintä suhteessa opintojen vaiheeseen, ikään ja pohjakoulutukseen

Seksuaalisen häirinnän kohdentuminen erityisesti juuri naisiin on tullut esille jo edellä. Häirintä ei kuitenkaan rajoitu yksinomaan heihin. Tässä luvussa tarkastelun kohteena on seksuaalisen häirinnän yhteys muihin taustamuuttujiin. Muita taustamuuttujia tässä kyselyssä ovat opintojen vaihe, vastaajan ikä ja pohjakoulutus.

Poliisin perustutkintokoulutuksessa erotettiin kolme eri vaihetta: perusopinnot, työharjoittelu ja ammattiopinnot. Ikä jaoteltiin seuraavasti: alle 21 vuotta, 21-23, 24-26, 27-29, 30-32 ja yli 32 vuotta. Pohjakoulutus puolestaan jaettiin viiteen luokkaan: toisen asteen/kouluasteen ammatillinen koulutus, lukion päästötodistus tai yo-tutkinto, opisto-asteen tutkinto, amk- tai alempi korkeakoulututkinto, ylempi korkeakoulututkinto. Kohdatun seksuaalisen häirinnän yhteyttä näihin taustamuuttujiin tarkastellaan seuraavassa suhteessa mainittuihin häirintätahoihin ja häirinnän laatuun. Jälkimmäistä varten on vastaukset yksittäisiin väittämiin laskettu yhteen uudeksi summamuuttujaksi kutakin häirintäkategoriata vastaavasti. Summamuuttuja kuvaa koetun häirinnän määrää.

Taulukko 14 kuvaa tahoja koskevien mainintojen määrän ja vastaajan pohjakoulutuksen yhteyttä.

Taulukko 14. Pohjakoulutuksen yhteys mainittujen häirintätahojen määrään

	Naiset	Miehet	Yhteensä
toisen asteen/kouluasteen ammatillinen tutkinto	2,5	1,4	1,8
lukion päästötodistus ja/tai yo-tutkinto	2,2	1,5	1,7
opistoasteen tutkinto	1,7	1,9	1,8
AMK- tai alempi korkeakoulututkinto	3,1	1,1	2,0
ylempi korkeakoulututkinto	2,8	2,2	2,5
Merkit.	p=.846, ns.	p=.450, ns.	p=.439, ns.

Pohjakoulutuksen ja tahoja koskevien mainintojen määrän väliset erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Naiset kuitenkin mainitsevat keskimäärin enemmän tahoja ($ka=2,42$) kuin miehet ($ka=1,47$) ($p=.000$). Poikkeus on se, kun vastaajan pohjakoulutuksena on opistoasteen tutkinto.

Opintojen vaiheella on yhteyttä koettuun häirintään, mutta vain miesten kohdalla (ks. taulukko 15).

Taulukko 15. Opintojen vaiheen yhteys mainittujen häirintätahojen määrään

	Naiset	Miehet	Yhteensä
perusopinnot	2,2	0,9	1,4
työharjoittelu	3,3	1,5	1,9
ammattiopinnot	2,4	2,0	2,1
Merkit.	p=.200, ns.	p=.000,***	p=.007,**

Vastaajan iällä ei ole yhteyttä tahoja koskevien mainintojen määrään (ks. taulukko 16).

Taulukko 16. Iän yhteys mainittujen häirintätahojen määrään

	Naiset	Miehet	Yhteensä
-23 v.	2,6	1,3	1,6
24-29 v.	2,6	1,7	2,0
30 v.-	2,1	1,4	1,7
Merkit.	p=.680, ns.	p=.239, ns.	p=.296, ns.

Kun häirintätahojen määrää tarkastellaan suhteessa taustamuuttujiin pohjakoulutus, opintojen vaihe ja vastaajan ikä, niin ainoastaan opintojen vaiheella on tilastollisesti merkitsevä yhteys mainintojen määrään. Naisten kohtaama seksuaalinen häirintä ei tämän tahoa koskevan tarkastelun valossa ole yhteydessä heidän pohjakoulutukseensa, poliisin perustutkintokoulutuksen vaiheeseen tai vastaajan ikään. Yhteys opintojen vaiheen ja seksuaalisen häirinnän välillä on miesten kohdalla. Mitä pidemmällä perustutkintokoulutus on edennyt, sitä enemmän miesten vastauksissa on häirintätahoja koskevia mainintoja.

Naisten ja miesten välillä on tilastollisesti merkitsevä ero muun seksuaalisen häirinnän paitsi yleinen vähättely ja halventaminen kohdalla ($p=.058$). Selvin ero sukupuolten välillä on elein, ilmeinen ym. tapahtuvan häirinnän kohdalla ($p=.001$) ja sanallisen ja kuvallisen häirinnän kohdalla ($p=.005$). Miehet ja naiset eroavat tilastollisesti melkein merkitsevästi koskettelun ($p=.018$) ja seksuaaliseen tekoon painostamisen/pakottamisen kohdalla ($p=.03$). Kun yhteyttä taustamuuttujiin tarkastellaan sukupuolten mukaan, ainoa tilastollisesti lievä eroavuus taustamuuttujien luokkien välillä löytyy siis miesten kokemassa yleisessä vähättelyssä ja halventamisessa perusopintojen eri vaiheessa (ks. taulukko 18). Seksuaalisen häirinnän eri muotojen yhteyttä taustamuuttujiin kuvataan taulukoissa 17-19.

Taulukko 17. Häirinnän tavan yhteys pohjakoulutukseen naisilla ja miehillä

Nainen					
	Vähättely ja halventaminen	Sanallinen ja kuvallinen häirintä	Häirintä elein, ilmein ym.	Koskettelu	Painostaminen/pakottaminen
toisen asteen/kouluasteen ammatillinen tutkinto	2,02	1,23	1,22	1,12	1,04
lukion päästötodistus ja/tai yo-tutkinto	1,84	1,14	1,11	1,07	1,01
opistoasteen tutkinto	1,76	1,32	1,25	1,00	1,16
AMK- tai alempi korkeakoulututkinto	1,99	1,34	1,30	1,09	1,03
ylempi korkeakoulututkinto	2,24	1,07	1,00	1,08	1,00
Merkit.	p=.503, ns	p=.459, ns.	p=505, ns.	p=.932, ns	p=.086, ns.
Mies					
toisen asteen/kouluasteen ammatillinen tutkinto	1,71	1,05	1,00	1,0	1,00
lukion päästötodistus ja/tai yo-tutkinto	1,79	1,10	1,05	1,02	1,00
opistoasteen tutkinto	1,95	1,08	1,08	1,05	1,03
AMK- tai alempi korkeakoulututkinto	1,60	1,02	1,03	1,02	1,00
ylempi korkeakoulututkinto	1,97	1,00	1,00	1,00	1,00
Merkit.	p=.423, ns.	p=.613, ns.	p=.716, ns.	p=.946, ns.	p=.196 ns.

Taulukko 18. Häirinnän lajin yhteys opintojen vaiheeseen naisilla ja miehillä

Nainen					
	Vähättely ja halventaminen	Sanallinen ja kuvallinen häirintä	Häirintä elein, ilmeim ym.	Koskettelu	Painostaminen/pakottaminen
Perusopinnot	1,92	1,21	1,16	1,06	1,02
Työharjoittelu	2,09	1,18	1,04	1,11	1,00
Ammattiopinnot	1,85	1,19	1,24	1,09	1,05
Merkit.	p=.499, ns.	p=.977, ns.	p=.334, ns.	p=.852, ns.	p=.279, ns.
Mies					
	Vähättely ja halventaminen	Sanallinen ja kuvallinen häirintä	Häirintä elein, ilmeim ym.	Koskettelu	Painostaminen/pakottaminen
Perusopinnot	1,63	1,10	1,07	1,03	1,00
Työharjoittelu	1,89	1,04	1,01	1,02	1,01
Ammattiopinnot	1,82	1,10	1,04	1,02	1,01
Merkit.	p=.038, *	p=.328, ns.	p=.323, ns.	p=.645, ns.	p=.562, ns.

Taulukko 19. Häirinnän lajin yhteys ikään naisilla ja miehillä

Nainen					
	Vähättely ja halventaminen	Sanallinen ja kuvallinen häirintä	Häirintä elein, ilmeim ym.	Koskettelu	Painostaminen/pakottaminen
-23 v.	2,00	1,21	1,14	1,06	1,00
24-29 v.	1,90	1,15	1,15	1,09	1,04
30 v-	1,88	1,27	1,23	1,09	1,03
Merkit.	p=.806, ns.	p=.510, ns..	p=.699, ns.	p=.906, ns.	p=.460, ns.

Mies	Vähättely ja halventaminen	Sanallinen ja kuvallinen häirintä	Häirintä elein, ilmein ym.	Koskettelu	Painostaminen/pakottaminen
-23 v.	1,70	1,12	1,08	1,04	1,01
24-29 v.	1,87	1,06	1,03	1,00	1,00
30 v-	1,71	1,06	1,00	1,03	1,01
Merkit.	p=.147, ns.	p=.321, ns.	p=.116, ns.	p=.150, ns.	p=.421, ns.

Kun poliisin perustutkinnon aikaista seksuaalista häirintää katsotaan eri häirinnän lajien yhteydessä kysytyn tekijätahon pohjalta, havaitaan, että erilainen sukupuoleen perustuva yleinen vähättely ja halventaminen kattaa 70% koetusta häirinnästä ja toiset opiskelijat 52% tekijätahoa koskevista maininnoista (ks. taulukko 20).

Taulukko 20. Seksuaalisen häirinnän muodot ja häirintätahot

	Opiskelija	Opettaja	Poliisihenkilö harjoittelussa	Poliisihenkilö Poliisi-koulussa	Muu Poliisi-koulun henkilöstö	Yht. (%)
Vähättely/halventaminen	146	84	72	14	8	324 (70)
Sanallinen/kuvallinen	55	8	13	1	-	77 (17)
Eleet/ilmeet/tila	22	6	8	2	1	39 (8)
Koskettelu	9	3	3	1	-	16 (3)
Painostaminen/pakottaminen	8	-	-	-	-	8 (2)
Yhteensä (%)	240 (52)	101 (22)	96 (21)	18 (4)	9 (2)	464 (100)

Sukupuolen perusteella tapahtuva vähättely ja halventaminen erottuu muusta seksuaalisesta häirinnästä siinä, että sen lähtökohtana ovat kaavamaiset käsitykset ja uskomukset naisten ja miesten ominaisuuksista ja

sen pääkohteena ovat naiset tai miehet yleensä. Jos yleinen vähättely ja halventaminen jätetään tarkastelun ulkopuolelle (ks. taulukko 21), poliisikoulutuksen aikana tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä 55% on sanallista ja/tai kuvallista häirintää ja 67% jäljelle jäävästä häirinnästä tapahtuu toisten opiskelijoiden taholta. Tällöin perustutkintokoulutuksen aikana kohdatusta häirinnästä vajaa viidesosa (17%) kohdataan työ- tai kenttäharjoittelun aikana muun poliisihenkilön taholta ja reilu kymmenesosa (12%) Poliisikoulun opettajien taholta.

Taulukko 21. Seksuaalinen häirinnän tahot, kun yleinen vähättely ja halventaminen jätetään tarkastelun ulkopuolelle

	Opiskelija	Opettaja	Poliisi- henkilö harjoitte- lussa	Poliisi- henkilö Poliisi- koulus- sa	Muu Poliisi- koulun henki- löstö	Yht. (%)
Sanallinen/ kuvallinen	55	8	13	1	-	77 (55)
Eleet/ ilmeet/ tila	22	6	8	2	1	39 (28)
Koskettelu	9	3	3	1	-	16 (11)
Painos- taminen/ pakottami- nen	8	-	-	-	-	8 (6)
Yhteensä (%)	94 (67)	17 (12)	24 (17)	4 (3)	1 (1)	140 (100)

5.4 Näkökulma seksuaaliseen häirintään

5.4.1 *Huumorintaju!*

Käyttäytymistä koskevien väitteiden ohella kyselylomakkeessa oli seuraava avoin, väittämiä täydentävä kysymys: jos koet, että jokin seksuaaliseen häirintään liittyvä seikka tai asia jää nyt tulematta esiin, ole hyvä ja kirjoita siitä alla olevaan tekstikenttään. Lisäksi kyselyn lopussa vastaajille annettiin yleinen mahdollisuus kommentoida kyselyä kokonaisuudessaan.

Vastauksissa nousee esiin käsitys poliisin miehisyydestä ja miesten luonteesta työyhteisöjen piirteenä. Maskuliinisuus on ikään kuin vain hyväksyttävä ja siihen on sopeuduttava tai vaihdettava sitten alaa:

”Mielestäni poliisi on ammattina miehinen ja tulee aina olemaan, ja kaikki naiset eivät välttämättä sopeudu työyhteisöön. Mielestäni silloin vika ei ole yhteisössä, vaan kyseinen henkilö on vain väärällä alalla. Häirintää ei tietenkään pidä suvaita, mutta jos miesten kanssa aikoo toimeen tulla, täytyy myös kestää miehisiä juttuja. Miehilläkin on oikeus olla miehiä, ja tietynlainen huumori ja jutut kuuluvat siihen. Katson että suuntaus on huono, jos näin miehisellä alalla miehet joutuvat jatkuvasti miettimään jokaista sanaansa. Tasa-arvo on kaunis sana, mutta liika on liikaa.”

”Mielestäni miehiseen ympäristöön, varsinkin miespuolisten opiskelijoiden kesken, kuuluu heitellä vitsejä seksiin ja sukupuoleen liittyen”.

”Poliisikoulutus on ja tulee olemaan aina hieman enemmän miehinen koulutus, mutta minusta niin pitää ollakin. Sen takia poliisikoulutukseen (kuten armeijaankin) kuuluvat tietyt jutut, jotka jotkut saattavat mieltää seksuaaliseksi häirinnäksi. Tietenkin häirintä on rangaistavaa, mutta jokainen nainen (kuten mieskin) mieltää eri jutut eritasoiseksi häirinnäksi... ja jos on kerran hakenut tämänlaiseen koulutukseen, täytyisi pystyä kestävä juttua (ei tietenkään kähmintää jne) tietyn määrän verran, joutuuhan sitä varmasti kestävä kenteilläkin!”

”hurttia huumoria on aina ollut poliisiorganisaatiossa, ja toivotavasti sitä ei tulla kitkemään koskaan pois.. (...) itse olen ainakin sen verran ulospäinsuuntautunut ja huumorintajuinen että minua ei huumori häiritse.. tosin niitäkin löytyy jotka ottavat tajutonta stressiä jutuista jotka eivät ole edes heihin kohdistettuja.. vaan heitetty kahvihuoneessa jollekin muulle, mutta tämän tyyliset tiukka-pipot eivät muutenkaan luonteeltaan poliisin ammattiin kuulu...”

Avoimeen kysymykseen annetuista vastauksista löytyy myös viitteitä siitä, miten suhtautua sukupuoleen perustuvaan vähättelyyn tai naisten halventamiseen. Peruslähtökohtana on alan miesvaltaisuus, miesten tai miesporukoiden ”luonne”. Sen sietäminen osoittaa, että omaa oikean ”luonteen” (on hermoja, ei ole liian herkkähipiäinen). Mukautumisen sanotaan johtavan ryhmään kuulumiseen, sen tukeen ja huolenpitoon.

”Jokaisen alalle haluavan naisen tulisi olla kuitenkin tietoinen siitä millaisia miesporukat ovat. Aina samanlaisia, oltiin missä hyvänsä. Tämä tietämys ei kuitenkaan saisi toimia ketään poliisikoulutuksen/-ammatin luota pois työntävänä seikkana, mutta sellaisia me vain olemme. Ja on se niinkin, ettei kukaan saa poliisin ammatissa olla liian herkkähipiäinen. Asiakkaat viimeistään testaavat hermoja, monesti hyvinkin seksuaalisuutta loukkaavilla jutuilla. (...) Moni tulee vastaamaan kysymyksiinne siten kuin te niitä kysytte, vaikka oikeasti tapahtumassa ei edes vastaajan mielestä ole ollut mitään seksuaalista häirintää. Näin käy varmasti kysymyssarjojen 1-5 kanssa. Miettikää nyt kuinka monta noista jutuista ovat jokapäiväisiä ja oikeasti täysin harmittomia vitsin aiheita. Ja juuri nämä vitsit tulevat vastaajien mieliin ja he, vaikkakin nauravat vieläkin tapahtuneelle, vastaavat tulevina poliiseina totuudenmukaisesti näin käyneen. (...) Joukkohenki muodostuu siitä että kaveria (miestä tai naista) tuetaan kun tukea tarvitaan ja hommat hoidetaan aina kunnolla. Muuna aikana nauretaan kaikelle. Ja haukutaan toista vaikka hintiksi. Tai shemaleksi. Jos ainut joka nauraa olet sinä, voit vain odottaa että kaveri naulaa sinut vielä oikean paikan tullen. Joukkohenki.”

”Mielestäni poliisissa töissä olevien naisten on ymmärrettävä, että kuulumme työyhteisössä vähemmistöön ja silloin jututkin ovat enemmän miesten suuhun sopivia. Varsinkin kenttätöissä. Tietenkin ymmärrän, että jos oikeasti jotain häirintää tapahtuu, niin siihen pitää puuttua. Olen jutellut asiasta läheisimpien esimiesteni ja työkavereiden kanssa ja he ovat sanoneet hyvin tiukkaankin sävyyn, että jos ikinä minua jotenkin häiritään esimiehille tulisi asiasta ilmoittaa ja he hoitavat asiaa eteenpäin. Aivan varmasti ilmoittaminen, mutta enpä usko, enkä tietenkään toivo, että sellaiseen olisi tarvetta. Eräs meidän vuoron kenttäjohtajista sanoi minulle kyseisen asian ollessa esillä, esim. että omista kyllä pidetään huolta.”

”...minusta miehiseen ja raskaaseen alaan kuuluvut vitsit ja herjat ym eivät ole häirintää.(Ja siinäkin kulkee hyvänmaun raja, jota noudatettu). Jos on niin herkkähipiä ja suppea katseinen niin pitäiskö miettiä sellaista virastoa työpaikaksi jossa puhutaan kirjakieltä.”

Kun häiritsijä ja häirinnän kohde jo ovat osa samaa ryhmää, molemmat tavallaan ”omia”, miten ryhmän tuki ja solidaarisuus tällöin suuntautuu? Jos häirintä ymmärretään ”luonnetestiksi”, niin eikö henkilö, joka kokee sen itseään loukkaavaksi, samalla osoita luonteensa riittämättömyyttä tai sopimattomuutta? Miten hänen kohdallaan oikein täytyvät ne ryhmään

kuulumisen perusteet, jotka tuovat mukanaan täysvaltaisuuden, oikeuttavat solidaarisuuteen, tukee ja huolenpitoon? Uudet poliisit oppivat Fosterin (2003, 202-203) mukaan nopeasti, että selviytyminen työssä edellyttää ryhmään kuulumista ja että sisältyminen riippuu ryhmän muista jäsenistä, uskomusten ja standardien jakamisesta, vastavuoroisesta lojaaliudesta, keskinäisestä solidaarisuudesta. Jos ryhmä rakentuu toista sukupuolta toisen kustannuksella suosivien jaotteluiden tai käytäntöjen varaan, häirintä vain ylläpitää tätä eriarvoisuutta.

Naispuolinen poliisi, joka suostuu sietämään omaa arvoaan alentavaa käytöstä ”oman” ryhmänsä sisällä, on alusta saakka ja pysyvästi kollegojaan heikommassa asemassa. Oikea ”luonne” näyttäisi tarkoittavan alisteisen aseman hyväksymistä, ”sietämään” oppimista. Se, mitä luvataan, on solidaarisuus, jäsenyys, täysivaltaisuus. Se, mitä saadaan, on asema altavastajaana, pysyvästi ja korjaamattomasti heikompana sukupuolena.

Yhä harvemmin pidetään oikeutettuna poissulkea ketään tai rajata mahdollisuuksia sukupuolen tai muun vastaavan ominaisuuden (pl. kyky, taito, tahto) perusteella. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että tällaisilla ominaisuuksilla ei enää olisi vaikutusta mahdollisuuksien eriytymiseen. Jos ominaisuuksien kantajat vain saadaan uskomaan omaan sopimattomuuteensa tai riittämättömyyteensä jonkin kantamansa ominaisuuden perusteella, he ovat taipuvia poissulkemaan itse itsensä ja rajaamaan itse omia toiveitaan ja tavoitteitaan. Jos jatkuvasti muistutetaan siitä, että henkilö kuuluu siihen poliisityössä heikompaan sukupuoleen, kasvaa omaehtoisen poissulkemisen todennäköisyys. Näin lopputulos, joka ennen saavutettiin suoran ja julkisen syrjinnän kautta, syntyy epäsuorasti ja omaehtoisesti. Poliisissa 12% miehistä ja 6% naisista näkee erittäin hyvänä mahdollisuutensa päästä toivomiinsa tehtäviin (Sainio ym. 2007, 104).

Se, jos naiset ajautuvat ammatilliselle sivuraiteelle ja pysyvät siellä, ei rajoitu johonkin ammattiryhmään tai juonnu yksinomaan ammatin miesvaltaisuudesta tai miesten luonteesta. Naisten oma, ”luonnollinen”, asianmukainen, oikea tms. paikka on määritelty miesten ”luonnollisen” paikan kautta. Kaikenlainen ”luonnonmukaisuus” sukupuolesta juontuvina taipumuksina on tullut haastamisen ja uudelleen määrittelyn kohteeksi. Itse asiassa yhteiskunnallinen kehitys on tällaisten käsitysten saattamista paremmin vallitsevien yhdenveroisuuden ja oikeudenmukaisuuden ideoita vastaaviksi. Tässä suhteessa poliisissa on säilynyt piirteitä, jotka taannoin luonnehtivat koko yhteiskuntaa:

”Tehtaassa työskennelleet naiskertojat pitivät työpaikallaan saamia viheltelyjä ja pieniä kosketteluja piristävinä ja imarteluvina. He olivat haastateluihissa sitä mieltä että ’huumori on huumoria ja kuuluu asiaa’. (Lappalainen 2008, 64.)

Lappalainen (2008) luonnehtii näitä naisia syrjäkylistä tehtaaseen töihin tulleina maalaisina. Naiset olivat kouluttamatonta, murteensa erottamaa halpatyövoimaa. Seksuaalimaiheinen 'kansanhuumorikoulutus', joka toisaalta auttoi heitä solmimaan sosiaalisia suhteita maskuliinista huumoria harrastavien metallimiesten kanssa, oli heille tuttua aina lapsuudesta lähtien. Miesten ja naisten välinen seksuaalihuumori pohjautuu Lappalaisen mielestä tavanomaisuuteen ja jutut kerrostuvat moninkertaiseksi ironiaksi osapuolten näkökulmista. Hän kuitenkin pohtii sitä, että kuitataanko seksistiset vitsit huumorilla siksi, ettei parempia vaihtoehtoja ole.

"Vaikka ... haaste seksuaaliseen huumoriin tai pilailuun tuli aineistojen mukaan mieheltä, niin naiselta toivottiin tai odotettiin siihen osallistumista tai jotain vastausta, ei kuitenkaan alistumista. (...) Onko tasavertaisuus seksuaalihumoristisessa kommunikoinnissa mahdollista, jos aloite tulee useimmiten mieheltä? Aineistoni valossa näin on. Kun mies haastaa seksuaaliseen pilailuun naisen, ja tämä vastaa pilailuun tuntemillaan kulttuurisilla koodeilla oikein, niin nainen 'läpäisee testin'. Vastaavasti mies läpäisee testin asettumalla alttiiksi yhteisesti hyväksytylle, nöyryyttävälle vastukselle. (...) Mitä enemmän uskaltaa asettua huumorille alttiiksi ja nauraa itselleen yhdessä muiden kanssa, sitä parempi ja hyväksytympi yhteisön jäsen on" (Lappalainen 2008, 71, 74.)

Seksuaalihuumorin voi kuitenkin nähdä osana sellaista eriarvoisuutta, jossa miehet luovat säännöt, tekevät aloitteet ja pakottavat naiset pelkään kuittailuun. Tällainen huumori ja siihen vastaaminen todentavat maskuliinista järjestystä ja osoittavat sen vallitsevuuden tapahtumisensa ajassa ja paikassa.

Vaikka jokaiselle uudelle tulokkaalle on tärkeää kokea tulevansa hyväksytyksi ja arvostetuksi oman ammattikuntansa jäsenenä, on olennaista myös se, että jokainen omalta pyrkii osaltaan muuttamaan käytäntöjä siihen suuntaan, että ne vastaavat paremmin käsityksiä toivottavasta. Vastavuoroisuuden periaatteeksi ei riitä se, että miehen on kestävä sano- maansa härskimpi kuittaus naisen taholta. Mutta jos työyhteisö edellyttää uudelta jäseneltään esimerkiksi ronskin kielenkäytön hyväksymistä ja jos se hänestä itsestään on hyväksyttävissä olevaa tai jopa oikeutettua, pitäisi hänellä olla mahdollisuus myös aidosti edellyttää työyhteisöltään jotakin. Jos jäsenyysehdot kuitenkin ovat luonteeltaan "kaikki tai ei mitään" -tyy- lisiä, ne harvemmin osoittautuvat lopulta hyviksi tai edes tyydyttäväiksi.

"Mielestäni naispoliisin on vaikeaa olla oikeasti naisellinen nainen. Niin kauan kuin nainen käyttäytyy äijämäisesti ei hänellä ole ongelmia. Olen kuullut monien naisten naureskelevan häirintä- jutuille. Monet naiset eivät paheksu tekoja, jotka toisten mielestä

täyttävät häirinnän tunnusmerkit. Tässä on mielestäni ongelman ydin. Harva nainen uskaltaa rehellisesti ilmaista mielipiteitään joidenkin miesten käytöksestä, koska jollakin tapaa alistuvat äijäkulttuuriin.”

Sims ym. (2005) mukaan seksuaalinen häirintä on merkittävä työpaikan vaihtamisen osoitin armeijan virkauran valinneiden naisten kohdalla. Virkauralla olevat naiset kohtaavat seksuaalista häirintää armeijaan värvättyjä naisia harvemmin. He myös voivat värvättyjä helpommin vaihtaa työpaikkaa. Värvättyjen naisten kohdalla seksuaalinen häirintä on osa arkea, ei poikkeuksellinen tapahtuma.

5.4.2 Oikean näkökulman omaksuminen

Jos poliisin perustutkintokoulutuksen tarkoituksena olisi sopeuttaa maskuliiniseen toimintakulttuuriin, voisi oppi naisten kohdalla olla seuraava. Kuittaa seksistinen, sukupuolen perusteella tapahtuva halventaminen miesten jutuksi. Ymmärrä mahdolliseksi ”ongelmaksi” oma, ei siis kertojan, epäpoliisimaisuutesi (esim. huumorintajuttomuus, tiukkapipoisuus). Pidä maskuliinista marsijärjestystä poliisityön luonteesta johtavana. Siinä ja sopeudu ja pidä sietämistä ja sopeutumista asianmukaisena hintana ammattikunnan jäsenyydestä.

Poliisikoulutuksella on kuitenkin tärkeä rooli toimintakäytäntöjen uudistajana. Poliisi muuttuu muun yhteiskunnan ja ajan mukana.

”Vastasin seuraavaan: 9 halventanut naisia esimerkkien, vitsien tai tarinoiden avulla 10 halventanut miehiä esimerkkien, vitsien tai tarinoiden avulla että tätä ilmenee toistuvasti, sillä seksistinen huumori on lähes jokapäiväistä ja mielestäni varsin hauskaa. Rankkaan työhön sopii seksuaalisestikin väritynyt huumori, ja koen, että se on oikeasti hauskaa! Jotkut siitä saattavat loukkaantua, mutta uskon, että valtaosaa meikäläisistä se ei haittaa. Toivon, ettei näitä vastauksiani (9 ja 10) koeta tutkimuksessa negatiivisena. Halvennettu kyllä on, mutta hyvällä huumorintajulla, mutta sitä tässä vastauksessa ei pääse antamaan ilmi.”

*”Varsinaista häirintää ei koulussa ole laisinkaan. Härskéjä vitsejä kuulee, mutta ne eivät kohdistu keneenkään vaan ovat yleisesti heitettyjä. Nämä minun mielestä vielä kuuluvat jokapäiväiseen elämään eikä keneenkään niitä pitäisi ottaa tai saada henkilökoh-
taiseksi tarkoitettuna.”*

Oikeudenmukaisuus, ammattitaito ja henkilöstön hyvinvointi ovat keskeisiä poliisin yhteisiä arvoja. Seksuaalinen häirintä rikkoo näitä arvo-

ja vastaan. Halventaminen on halventamista, tapahtui se sitten hyvän tai huonon huumorin varjolla. Härskit vitsit eivät enää kuulu työelämän arkeen. Niihin ei enää tarvitse kasvaa jo lapsuudesta tai perehtyä osana omaa koulutusta. Ne eivät ole harmittomia, kaikille lähtökohtaisesti tai seuraamuksiltaan samoja. Oikeampi näkökulma on olla jatkamatta traditioita, jotka tekevät naisista ihmisinä eriarvoisia ja poliiseina toisarvoisia.

5.5 Seksuaalinen häirinnän seuraamukset

Kyselylomakkeessa vastaajat ottivat kantaa poliisikoulutukseen henkilökohtaisena kokemuksena: missä määrin poliisikoulutuksen koettiin vahvistaneen uskoa itseän, lisänneen käsitystä omasta arvosta, vahvistaneen itseluottamusta, uskoa oman sukupuolen arvoon ja omiin mahdollisuuksiin sekä vahvistaneen omia arvoja. Ensisijainen kiinnostuksen kohde oli se, onko seksuaalisella häirinnällä yhteyttä itseä koskeviin käsityksiin, ei niinkään poliisin peruskoulutuksen vaikuttavuus mainittujen tekijöiden suhteen. Kysymys mittasi siis sitä, miten henkilö tunsi, koki tai arvioi poliisikoulutuksen vaikuttaneen itseensä, ei tällaista vaikutusta itsessään.

Kyselyn antama kuva poliisikoulutuksen koetusta vaikutuksesta itseluottamuksen, -arvostuksen ja muiden tässä kysytyjen aspektien osalta on koottu taulukkoon 20. Mitta-asteikkona on tässä: 1 ja 5 vastaa täysin kokemaani; 2 ja 4 vastaa hieman tai jossain määrin kokemaani; ja 3 ei vastaa kokemaani.

Poliisin perustutkintokoulutuksen koetut vaikutukset sijoittuvat positiiviselle puolelle mitta-asteikon keskikohtaa (3). Koulutuksen koetaan vahvistaneen uskoa itseän, lisänneen käsitystä omasta arvosta, vahvistaneen itseluottamusta ja lisänneen uskoa omiin mahdollisuuksiin. Omien arvojen ja oman sukupuolen arvon kokemisen kohdalla vastaukset poikkeavat edellä mainittuja vähemmän keskimmäisestä arvosta. Miesten ja naisten keskiarvojen välillä on tilastollinen ero ainoastaan itseluottamuksen vahvistumisen kohdalla ($t=2.19$, $p=.029$), ei muissa. Miehet arvioivat naisia useammin koulutuksen vahvistaneen itseluottamustaan.

Koulutuksen koettujen vaikutusten tarkastelemiseksi muodostin uuden ”käsitys itsestä” -muuttujan laskemalla yhteen vastaukset osioihin usko itseän, usko omiin mahdollisuuksiin, käsitys omasta arvosta, itseluottamus ja omien arvojen selkeys. Tällä ”käsitys itsestä” -muuttujalla pieni arvo kuvaa tilannetta, jossa vastaaja kokee uskon itseensä ja omiin mahdollisuuksiin lisääntyneen, itseluottamuksen vahvistuneen ja käsityksen omasta arvosta sekä omista arvoista vahvistuneen. Mitä suurempi uuden muuttujan arvo on, sitä heikommiksi tai vähäisemmiksi tällaiset vaikutukset oman itseän suhteen koetaan. Kun arvo lähestyy vaihteluvälin ylärajaa, koulutuksen koetaan vaikuttaneen käsitykseen itsestä kielteisesti. Usko itseän ja omiin mahdollisuuksiin on tällöin heikentynyt,

Taulukko 22. Poliisin peruskoulutuksen koetut vaikutukset

1		5
Vahvistanut uskoa itseeni	Miehet 1,73 Naiset 1,88 Ero= 0,15	Heikentänyt uskoa itseeni
Vahvistanut itseluottamustani	Miehet 1,79 Naiset 2,02 Ero= 0,23	Vienyt itseluottamustani
Lisännyt uskoani omiin mahdollisuuksiini	Miehet 1,87 Naiset 2,01 Ero= 0,14	Vähentänyt uskoani omiin mahdollisuuksiini
Lisännyt käsitystäni omasta arvostani	Miehet 1,98 Naiset 2,18 Ero= 0,20	Vähentänyt käsitystäni omasta arvostani
Vahvistanut omia arvojani	Miehet 2,18 Naiset 2,22 Ero= 0,04	Hämmäntänyt omia arvojani
Vahvistanut uskoani oman sukupuoleni arvoon	Miehet 2,43 Naiset 2,35 Ero= 0,08	Heikentänyt uskoani oman sukupuoleni arvoon

itseluottamus haihtunut, käsitys omasta arvosta laskenut ja omat arvot hämmäntyneet.

Lähes kolme neljästä (71%) vastaajasta katsoo poliisin peruskoulutuksen vahvistaneen käsitystä itsestään. Vaikutuksen koki lievästi myönteiseksi viidennes (20%) vastaajista, lievästi kielteiseksi 3% ja täysin kielteiseksi 1% vastaajista. Naiset ja miehet eivät tilastollisesti eroa toisistaan käsitys itsestä -muuttujalla (naisten $ka=9,97$, miesten $ka=9,14$, $p=.067$). Iällä, pohjakoulutuksella tai opintojen vaiheella ei myöskään ole yhteyttä vastaajan käsitykseen itsestä.

Seksuaalisella häirinnällä, kun sitä mitataan mainittujen häiritsijätahojen määrällä, on lievä, tilastollisesti melkein merkitsevä yhteys koettuun käsitykseen itsestä ($r=.14$, $p=.024$). Ainoa nollasta poikkeava korrelaatio seksuaalisen häirinnän lajien ja itseä koskevan käsityksen välillä on yleisessä vähättelyssä ja halventamisessa ($r=.208$, $p=.001$). Vähättely ja halventamisen summamuuttujan osioista tilastollisesti merkitsevät on koottu taulukoon 23.

Taulukko 23. Muuttujan ”käsitys itsestä” kanssa korreloivat seksuaalisen häirinnän osiot vähättelyn ja halventamisen kohdalla

	Naiset	Miehet	Koko aineisto
Alleviivannut naisen roolia erityisen suojelun kohteena, esim. äitinä ja vaimona	r=.277 p=.010	r=.179 p=.018	r=.227 p=.000
Halventanut naisia esimerkkien, vitsien tai tarinoiden avulla		r=.175 p=.021	r=.163 p=.009
Vähätellyt naisen mahdollisuuksia menestyä poliisityössä		r=.175 p=.021	r=.149 p=.016
Antanut ymmärtää, etten aidosti täytä oman sukupuoleni määrämittaa, ole oikea nainen tai mies	r=.248 p=.022		r=.137 p=.028
Nimittänyt minua vähättelevästi tytöksi tai pojaksi			r=.133 p=.033

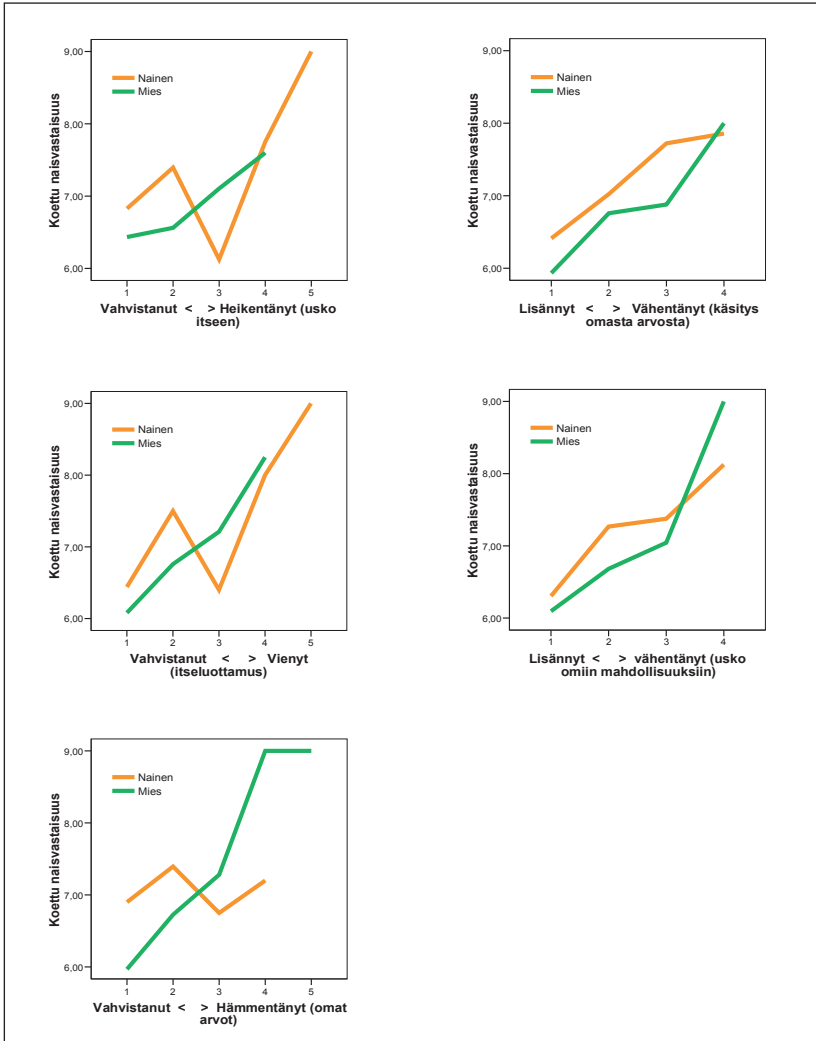
Käsitystä itsestä heikentävät naisten kohdalla erityisesti naisten roolin korostaminen suojelun kohteena ja viesti siitä, ettei henkilö aidosti ole sukupuolensa mittainen. Vastaavasti miesten käsitystä itsestä heikentävät edellä mainitun suojelun kohde-käsityksen ohella naisten halventaminen ja heidän menestymismahdollisuuksiensa vähättely. Aineisto ei osoita tilastollista yhteyttä itseä koskevan käsityksen ja muun poliisin peruskoulutuksen aikana kohdatun seksuaalisen häirinnän välillä – pl. vähättely ja halventaminen. Yleinen vähättely ja halventaminen heikentää käsitystä itsestä.

Toimintaympäristöä voidaan luonnehtia naisvastaiseksi siinä määrin, kun sitä yhtäältä luonnehtii naisten yleinen halventaminen ja naisten poliisityössä menestymisen mahdollisuuksien vähättely ja toisaalta poliisityön ja miehisten ominaisuuksien yhteyden korostaminen. Kohdatun naisvastaisuuden osoittimeksi loin uuden summamuuttujan osioista:

- Halventanut naisia esimerkkien, vitsien tai tarinoiden avulla
- Vähätellyt naisen mahdollisuuksia menestyä poliisityössä
- Korostanut poliisityön ja miehisten ominaisuuksien yhteyttä

Naisvastaisuus on jotakin, jonka niin miehet kuin naisetkin voivat havaita. Sukupuolten välinen ero koetun naisvastaisuuden summamuuttujalla (miesten $ka=6,60$, naisten $ka=7,12$) ei ole tilastollisesti merkitsevä. Koettu naisvastaisuus korreloi miehillä ($r=.191$, $p=.004$) käsitykseen itsestä lievästi siten, että mitä naisvastaisemmaksi ympäristö koetaan, sitä heikentyneemmin koulutuksen koetaan vaikuttaneen käsitykseen itsestä. Vastaava ei ilmene naisten kohdalla ($r=.135$, $p=.217$).

Naisvastainen tai seksistinen toimintaympäristö ei palvele koulutustavoitteita, joissa päämääränä on omiin mahdollisuuksiinsa uskova, arvonsa tunteva, itseensä luottava ja selkeät arvot omaava poliisimies tai -nainen. Tämä ei heijastu yksinomaan naisiin. Kuvio 6 esittää koetun naisvastaisuuden keskiarvoja peruskoulutuksen koettuja vaikutuksia mitaavien osioiden vastausluokissa miehillä ja naisilla.

Kuvio 6. Koettu naisvastaisuus ja peruskoulutuksen koetut vaikutukset

Vaikka yhteys naisten vähättelyn ja halventamisen sekä koettujen, käsitystä itsestä ilmentävien koulutusvaikutusten välillä näyttääkin kuviossa 6 selkeältä, keskiarvojen erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Tilastollinen yhteys on kuitenkin siinä, että mitä vähemmän miehet kokevat poliisin peruskoulutuksen vahvistaneen käsitystä itsestään, sitä enemmän he ovat kohdanneet naisia vähättelevää ja halventavaa käyttäytymistä. On mahdollista, että opiskelijat, jotka epäilevät omia mahdollisuuksiaan ja joiden usko itseen horjuu, reagoivat myös herkemmin kaikkiin viesteihin, joissa mahdollisuuksien epätasaisuus tulee esille. Koulutuksen näkökulmasta on keskeistä vahvistaa jokaisen uskoa itseensä ja omiin mahdollisuuksiinsa tulevassa ammatissaan ja yleisesti. Tätä mahdollisesti edesauttaa yleisen vähättelyn ja halventamisen kitkeminen.

5.6 Toimintaorientaatioerot seksuaalisen häirinnän selityksenä

Poliisin perustutkintokoulutuksen aikana kohdatun seksuaalisen häirinnän ja poliisin perustutkintokoulutuksen koettujen vaikutusten ohella vastaajat luonnehtivat kyselylomakkeessa niin Poliisikoululle kuin itselleen ominaiseksi kokemaansa toimintaorientaatiota. Toimintaorientaatiolla tarkoitettiin tässä itselle tyypillistä tai läheiseksi koettua tapaa ja asennetta toimia.

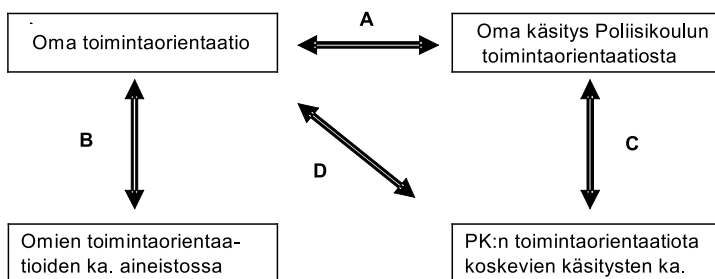
Tavoitteenani oli tutkia toimintaorientaation kautta seksuaalisen häirinnän yhteyttä ryhmästandardeista tai -tyypillisyydestä poikkeavuuteen. Jos osoittautuisi, että toimintaorientaatioltaan erottuvat henkilöt kohtaavat muita enemmän seksuaalista häirintää, olisi häirintäkäyttäytyminen tulkittavissa osaltaan sosiaalisesti kontrollikeinoksi, esimerkiksi ruotuun pakottamiseksi. Yhtäläillä se voisi ilmentää sosiaalista kyvyttömyyttä kohdata, käsitellä tai sietää erilaisuutta. Häirinnällä kuitenkin olisi ilmeinen lajiyhteys niihin sosiaalisiin dynamiikkoihin, jotka esimerkiksi lapsilla johtavat kiusaamiseen. Varttuneemmilla tämä todentuisi mm. seksuaalisena häirintänä.

Toimintaorientaatiota mitattiin moninaisten ominaisuusparien avulla. Vastaajat arvioivat kunkin kohdalla sitä, kumpi mainituista ominaisuuksista kuvaa paremmin toimintaorientaatiota Poliisikoulussa tai heidän omalla kohdallaan. Pyrkimyksenä on valaista empiirisen aineiston avulla kahta kysymystä:

Millainen yhteys toimintaorientaation erilaisuudella on poliisin peruskoulutuksen aikana kohdattuun seksuaaliseen häirintään?

Mikäli toimintaorientaatio on yhteydessä koettuun seksuaaliseen häirintään, millainen ero toimintaorientaatiossa altistaa millaiselle seksuaaliselle häirinnälle?

Tarkastelun kohteeksi nousevat seuraavat kuviossa 7 esitetyt suhteet toimintaorientaatioarvioiden välillä.

Kuvio 7. Suhteet toimintaorientaatioita koskevien arvioiden välillä

Se, missä määrin omaksi koettu toimintaorientaatio eroaa omasta arviosta Poliisikoululle ominaisesta toimintaorientaatiosta, kuvaa vastaajan kokemusta erillisyydestä (A). Mitä vähemmän oma toimintaorientaatio on linjassa muiden vastaajien omaksi keskimäärin kokeman toimintaorientaation kanssa, sitä yksilöllisemmäksi (B) hänen toimintaorientaatiotaan voidaan luonnehtia. Henkilön oma käsitys toimintaorientaatiosta Poliisikoulussa voi poiketa muiden tätä koskevista käsityksistä. Tällöin hän havaitsee toimintaympäristöään muista erottuvalla tavalla. Hänellä voidaan sanoa olevan oma perspektiivinsä asioihin (C). Se, miten loivasti tai jyrkästi henkilön oma toimintaorientaatio leikkaa toisten keskimääräistä näkemystä Poliisikoululle ominaisesta toimintaorientaatiosta, kuvaa hänen toimintaorientaationsa istuvuutta (D) toimintaympäristössään.

Kokemus erillisyydestä, toimintaorientaation yksilöllisyys, Poliisikoulun toimintaorientaatioin näkeminen omasta perspektiivistä ja toimintaorientaation istuvuus toimintakontekstiin ovat uusia muuttujia. Kolmen jälkimmäisen kohdalla muuttuja saa arvonsa vastaajan omien arvojen ja muiden vastausten arvojen keskiarvojen sekä oman toimintaorientaation ja poliisikoululle ominaiseksi nähdyn toimintaorientaation erotusten itseisarvojen summana. Mitä suurempi on uuden muuttujan arvo, sitä enemmän erillisyyden kokemusta, toimintaorientaation yksilöllisyyttä, omaa perspektiiviä Poliisikoululle leimalliseen toimintaorientaatioon ja oman toimintaorientaation istuvuushaasteita toimintaympäristössään.

Taulukkoon 24 on koottu toimintaorientaatioarvioiden mediaanit. Taulukossa on vahvistetulla kirjasintyypillä merkitty ominaisuudet, joissa mediaani poikkeaa yhtäpitävästi niin miesten kuin naistenkin kohdalla

keskimmäisestä arvosta (3). Vastaavasti on merkitty myös ne muuttujan arvot, joissa naisten ja miesten mediaanien välillä on eroa. Maalaamalla on puolestaan merkitty ne muuttujaparit, joissa oman toimintaorientaation mediaani poikkeaa Poliisikoululle ominaiseksi nähdystä toimintaorientaatiosta.

Taulukko 24. Toimintaorientaatioita koskevien luonnehdintojen mediaanit sukupuolen mukaan.

	Poliisikoulun toimintaorientaatio		Oma toiminta- orientaatio		
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	
Läheinen	2	2	2	2	Etäinen
Ponteva	3	3	3	3	Nöyrä
Itseriittoinen	4	4	4	4	Sosiaalinen
Yhdenmukainen	3	3	3	3	Monimuotoinen
Periaatteellinen	3	3	4	4	Tilannekohtainen
Määrätietoinen	2	2	2	2	Tunteellinen
Paikallinen	3	3	3	3	Yleismaailmallinen
Säntillinen	2	3	3	3	Joustava
Aggressiivinen	3	3	4	4	Myötätuntoinen
Rohkea	3	3	3	3	Neuvokas
Neutraali	3	3	3	3	Välittävä
Kilpailuhenkinen	3	3	4	4	Yhteistyöhakuinen
Asiapitoinen	2	3	3	3	Arvopitoinen
Perinteinen	3	3	3	3	Edistyksellinen
Kapeakatseinen	3	3	4	4	Avarakatseinen
Aktiivinen	2	2	2	2	Passiivinen
Jännitystä hakeva	3	3	3	3	Jännitystä välttävä
Vauhdikas	3	3	3	3	Maltillinen
Tietoa korostava	2	2	3	2	Tunnetta korostava
Vakautta painottava	3	3	3	3	Uudistusmielinen
Organisaatioon uskova	2	2	3	3	Toimijaan uskova
Voimaan nojaava	3	4	4	3	Älyyn nojaava
Yksilöllisyyttä korostava	3	3	3	3	Yhteisöllisyyttä korostava

Vastausten mediaani poikkeaa niin miesten kuin naistenkin kohdalla keskimmäisestä arvosta siinä, että toimintaorientaatiota pidetään sekä omalla

että Poliisikoulun kohdalla enemmän läheisenä kuin etäisenä, vahvemmin sosiaalisena kuin itseriittoisena, enemmän määrätietoisena kuin tunteellisena ja vahvemmin aktiivisena kuin passiivisena (vahvennus). Oma toimintaorientaatio puolestaan poikkeaa Poliisikoululle ominaiseksi nähdystä toimintaorientaatiosta siinä, että omaa toimintaorientaatiota pidetään enemmän tilannekohtaisena kuin periaatteellisena, myötätuntoisena kuin aggressiivisena, yhteistyöhakuisena kuin kilpailuhenkisenä, avarakatseisena kuin kapeakatseisena ja toimijaan uskovana kuin organisaatioon uskovana (maalatut kohdat).

Naisten ja miesten arviot puolestaan eroavat siinä, että naiset arvioivat Poliisikoulun toimintaorientaatioiltaan enemmän säntilliseksi (kuin joustavaksi) ja asiapitoiseksi (kuin arvopitoiseksi). Miehet puolestaan arvioivat Poliisikoulun toimintaorientaation enemmän älyyn nojaavaksi (kuin voimaan nojaavaksi). Itselle ominaiseksi nähdyn toimintaorientaation miehet puolestaan arvioivat naisia enemmän tietoa (kuin tunnetta) korostavaksi ja naiset arvioivat Poliisikoulun toimintaorientaation miehiä enemmän älyyn (kuin voimaan) nojaavaksi.

Erot toimintaorientaatiossa on laskettu vähentämällä jokaisen vastaajan arvo vastausten keskiarvossa ja laskemalla erotusten itseisarvot yhteen yli ominaisuusparien. Mitä suurempi on näin muodostuva summa, sitä enemmän henkilön luonnehdinta omasta toimintaorientaatiostaan poikkeaa toimintaorientaatioluonnehdinnoista keskimäärin. Poikkeama ylipäättään, ei sen suunta, on huomion kohteena.

Koska jokainen vastaaja kuvaa sekä omaa toimintaorientaatiotaan että luonnehti Poliisikoululle ominaiseksi arvioimaansa toimintaorientaatiota, voidaan laskea se, missä määrin oma toimintaorientaatio poikkeaa muiden keskimäärin omakseen kokemasta toimintaorientaatiosta, missä määrin oma arvio Poliisikoululle tyypillisestä toimintaorientaatiosta poikkeaa muiden vastaavista arvioista sekä se, millainen on ero omaksi koetun toimintaorientaation ja Poliisikoululle ominaiseksi koetun toimintaorientaation välillä. Seuraavassa tarkastellaan näiden suhteiden yhteyttä seksuaaliseen häirintään.

5.6.1 Koettu erillisyytys ja seksuaalinen häirintä

Koettua erillisyyttä mitattiin sillä, missä määrin vastaajan käsitys itselleen ominaisesta toimintaorientaatioista eroaa hänen käsityksestään Poliisikoululle ominaisesta toimintaorientaatiosta. Mitä enemmän koettua erillisyyttä, sitä enemmän nähdään eroja, katkoksia ja kontrasteja itselle ominaisen ja Poliisikoululle tyypilliseksi tai odotusten mukaiseksi nähdyn toimintatavan tai toiminnallisen asenteen välillä.

Sain osoittimen koetulle erillisyydelle vähentämällä jokaisesta omaa toimintaorientaatioita mittaavan osion arvosta vastaava Poliisikoululle ominaista toimintaorientaatioita mittaavan osion arvon ja laskemalla sit-

ten erotusten itseisarvot yhteen. Koettu erillisyiden keskiarvo naisilla on 18.3 ja miehillä 16.2. Keskiarvojen ero ei ole tilastollisesti merkitsevä ($p=.089$).

Analysoin koetun erillisyiden yhteyttä koettuun seksuaaliseen häirintää erillisyysmuuttujan ja seksuaalisen häirinnän osioiden keskinäiskorrelaatioiden avulla. Koettu erillisyys korreloi positiivisesti nollassa poikkeavasti seitsemän seksuaalisen häirinnän muuttujan osalta naisvas-
taajien kohdalla ja kahden muuttujan osalta miesvas-
taajien kohdalla (ks. taulukko 23). Taulukon toinen sarake kuvaa mainitun häirinnän vaka-
vuutta: häirintä vähättelynä/halventamisena (A), sanallisenä/kuvallisena (B), elein, ilmein/tilanloukkaamisena (C), ei-toivottuna koskettamisen (D), seksiin painostamisena/pakottamisena (E).

Taulukko 25. Koettu erillisyys ja seksuaalinen häirintä sukupuolen mukaan

		r.
		Merkit.
Naiset		
esittänyt minua koskevia seksuaalissävyytteisiä huomioita toisille, kun olen itse ollut paikalla	B	.367 $p=,002$
levittänyt omaa seksuaalisuuttani koskevia huhuja tai juoruja	B	.292 $p=,016$
äännellyt minulle tavalla, jonka olen kokenut sopimattomaksi tai loukkaavaksi (esim. viheltäminen, läähättäminen, muiskauttelu)	C	.279 $p=,021$
kysynyt tai tiedustellut omasta seksuaalisuudestani epäasiallisessa yhteydessä	B	.273 $p=,025$
loukannut henkilökohtaista tilaani asettumalla tielleni, olemalla väistämättä tai tulemalla liki	C	.265 $p=,029$
kertonut minulle omista seksikokemuksistaan vastoin toiveitani	B	.265 $p=,030$
esittänyt minua koskevia seksuaalissävyytteisiä huomioita toisille, kun en ole ollut itse paikalla	B	.253 $p=,039$
Miehet		
halventanut miehiä esimerkkien, vitsien tai tarinoiden avulla	A	.183 $p=,030$
korostanut poliisityön ja miehisten ominaisuuksien yhteyttä	A	.255 $p=,036$

Vaikka korrelaatiot ovatkin suhteellisen alhaisia, liittyvät ne sellaiseen seksuaaliseen häirintään, joka menee kategoriaan yleinen sukupuoliin liittyvä vähättely ja halventaminen (A) pidemmälle naisten kohdalla. Miesten kohdalla koettu erillisuus seksuaaliseen häirintään yhteydessä olevana tekijänä liittyy juuri sukupuolen perusteella tapahtuvaan kategorisointiin yleensä. Naiset, jotka kokevat oman toimintaorientaationsa poikkeavan Poliisikoulussa vallitsevasta, kohtaavat todennäköisemmin omaan persoonaansa kohdistuvaa seksuaalista häirintää. Tämä tarkoittaa erityisesti heistä esitettyjä seksuaalissävytteisiä huomioita, heidän seksuaalisuuttaan koskevia huhuja ja juoruja, heille esitettyjä eleitä ja merkkejä, omaa seksuaalisuutta koskevia tiedusteluja, henkilökohtaisen tilan loukkaamista. Tällainen käyttäytyminen on omiaan edelleen ruokkimaan kokemusta erillisyydestä.

5.6.2 Toimintaorientaation yksilöllisyys ja seksuaalinen häirintä

Toimintaorientaation yksilöllisyyden muuttuja luotiin suhteuttamalla kunkin vastaajan käsitys omasta toimintaorientaatiostaan omaa toimintaorientaatiota koskevien käsitysten keskiarvoon. Tämä tapahtui niin, että kunkin vastaajan jokaisesta osiosta vähennettiin kyseisen osion keskiarvo ja laskettiin erotusten itseisarvot yhteen. Saatu yksilöllisyyden muuttuja kuvaa sitä, missä määrin yksittäisen vastaajan omaksi kokema toimintaorientaatio poikkeaa vastaavaa sukupuolta olevan vastaajajoukon keskimäärin omaksi kokemasta toimintaorientaatiosta. Poikkeamat laskettiin siis erikseen miehille ja naisille eli toimintaorientaatioiden keskiarvona käytettiin näille ryhmille erikseen laskettua keskilukua.

Mitä enemmän henkilön oma toimintaorientaatio poikkeaa keskimääräisestä, sitä suurempi on muuttujan arvo ja sitä enemmän oma toimintaorientaatio näyttäytyy muista erottuvana eli yksilöllisenä. Toimintaorientaation yksilöllisyyden keskiarvo on naisilla 14.4 ja miehillä 15.8. Ero ei ole tilastollisesti merkitsevä ($p=.053$).

Yksilöllisyyden ja kohdatun seksuaalisen häirinnän yhteyttä on tarkasteltu vastaavasti kuten edellä. Yhteyttä koskevat havainnot on koottu taulukkoon 26.

Taulukko 26. Toimintaorientaation yksilöllisyys ja seksuaalinen häirintä sukupuolen mukaan

Naiset		r.
		Merkit.
levittänyt omaa seksuaalisuuttani koskevia huhuja tai juoruja	B	.376 p=,001
esittänyt minua koskevia seksuaalissävyytteisiä huomioita toisille, kun olen itse ollut paikalla	B	.354 p=,002
loukannut henkilökohtaista tilaani asettumalla tielleni, olemalla väistämättä tai tulemalla liki	C	.349 p=,003
esittänyt minua koskevia seksuaalissävyytteisiä huomioita toisille, kun en ole ollut itse paikalla	B	.309 p=,008
kähminyt tai kourinut kehoani minua loukkaavalla tavalla	D	.274 p=,019
vetänyt mukaan tai painostanut minua osallistumaan seksiä tai seksuaalisuutta koskevaan keskusteluun	B	.269 p=,023
esittänyt minulle ei-toivottuja seksuaalissävyytteisiä huomioita omasta kehostani	B	.262 p=,026
äännellyt minulle tavalla, jonka olen kokenut sopimattomaksi tai loukkaavaksi (esim. viheltäminen, läähättäminen, muis-kauttelu	C	.,261 p=,026
elehtinyt tai ilmeillyt seksuaalisesti latautuneella tai vihjaavalla tavalla (mm. käsimerkit, kehonkieli)	C	.232 p=,049
Miehet		
esittänyt minua koskevia seksuaalissävyytteisiä huomioita toisille, kun olen itse ollut paikalla	B	.292 p=,000
nimitellyt minua halventavasti ja seksuaalisesti värittyneesti (homo, huora tms.)	B	.207 p=,009
esittänyt minua koskevia seksuaalissävyytteisiä huomioita toisille, kun en ole ollut itse paikalla	B	.191 p=,017
levittänyt omaa seksuaalisuuttani koskevia huhuja tai juoruja	B	.190 p=,017

Toimintaorientaation yksilöllisyys näyttäisi olevan yhteydessä koettuun seksuaaliseen häirintään niin, että mitä enemmän henkilön oma toimintaorientaatio poikkeaa siitä, mitä muiden toimintaorientaatiot ovat keskimäärin, sitä enemmän henkilöön kohdistuvaa koettu seksuaalinen häirintä on – näin erityisesti miesten kohdalla. Tilastollisesti nolasta poikkeavia korrelaatioita naisten kohdalla löytyy kymmenen muuttujan osalta ja miesten kohdalla neljän muuttujan osalta. Koetun erillisyyden kohdalla vastaavat määrät olivat seitsemän ja kaksi.

5.6.3 Toimintaorientaation istuvuus ja seksuaalinen häirintä

Toimintaorientaation istuvuus -muuttuja heijastaa henkilön oman toimintaorientaation yhteensopivuutta Poliisikoululle ominaiseksi nähdyn toimintaorientaation kanssa. Kysymys on siis siitä, miten lähellä tai kaukana kunkin vastaajan oma toimintaorientaatio on sitä, mikä keskimäärin nähdään Poliisikoululle ominaiseksi toimintaorientaatioksi. Koetun erillisyyden kohdalla oma toimintaorientaatio suhteutettiin omaan arviointiin Poliisikoululle ominaiseksi nähdystä toimintaorientaatiosta. Tässä suhteuttamisen kohteena on siis Poliisikoululle, ei siis itselle, ominaiseksi nähdyn toimintaorientaation keskiarvot koko aineistossa. Toimintaorientaation istuvuus kuvaa toiminnallista yhteensopivuutta toimintaympäristössä, tässä tapauksessa Poliisikoulussa. Suurempi muuttujan arvo tarkoittaa heikompaa istuvuutta, pienempi suurempaa istuvuutta edellä mainitussa suhteessa.

Toimintaorientaation istuvuuden keskiarvo naisilla 17.5 ja miehillä 17,0. Ero ei ole tilastollisesti merkitsevä ($p=,611$). Taulukko 27 kokoaa yhteydet toimintaorientaation istuvuus -muuttujan ja koetun seksuaalisen häirinnän muuttujien välillä.

Taulukko 27. Toimintaorientaation istuvuus ja seksuaalinen häirintä sukupuolen mukaan

Naiset	r.	Merkit.
esittänyt minua koskevia seksuaalissävytteisiä huomioita toisille, kun olen itse ollut paikalla	B	,455 p=,000
levittänyt omaa seksuaalisuuttani koskevia huhuja tai juoruja	B	,377 p=,001
esittänyt minua koskevia seksuaalissävytteisiä huomioita toisille, kun en ole ollut itse paikalla	B	,357 p=,002
esittänyt minulle ei-toivottuja seksuaalissävytteisiä huomioita omasta kehostani	B	,326 p=,005
loukannut henkilökohtaista tilaani asettumalla tielleni, olemalla väistämättä tai tulemalla liki	C	,294 p=,012
kähminyt tai kourinut kehoani minua loukkaavalla tavalla	D	,260 p=,026
äännellyt minulle tavalla, jonka olen kokenut sopimattomaksi tai loukkaavaksi (esim. viheltäminen, läähättäminen, muiskauttelu)	C	,245 p=,037

Miehet		
esittänyt minua koskevia seksuaalissävyytteisiä huomioita toisille, kun olen itse ollut paikalla	B	.321 p=,000
esittänyt minua koskevia seksuaalissävyytteisiä huomioita toisille, kun en ole ollut itse paikalla	B	.245 p=,002
levittänyt omaa seksuaalisuuttani koskevia huhuja tai juoruja	B	.236 p=,003
nimitelty minua halventavasti ja seksuaalisesti värityneesti (homo, huora tms.)	B	.219 P=,006
antanut ymmärtää, etten aidosti täytä oman sukupuoleni määrämittaa, ole oikea nainen tai mies	A	.189 p=,018

Toimintaorientaation istuvuuden yhteys seksuaaliseen häirintään näyttää pitkälti vastaavalta mitä toimintaorientaation yksilöllisyyden osalta havaitaan. Mitä enemmän oma toimintaorientaatio poikkeaa siitä, mitä pidetään toimintaympäristölle ominaisena, sitä todennäköisemmin kohdataan seksuaalista häirintää. Tällainen häirintä voi naisten kohdalla olla asteen vakavampaa ja vahvemmin henkilöön kohdistuvaa kuin siinä tapauksessa, että heidän toimintaorientaationsa on lähinnä yksilöllisempi kuin muiden samaa sukupuolta olevien opiskelijoiden. Miesten kohdalla ainoa poikkeus edelliseen taulukkoon 24 on siinä, että listan viimeisen, seksuaalisuutta koskevien huhujen ja juorujen levittämisen muuttujan tilalla on viesti siitä, ettei henkilö aidosti täytä oman sukupuolensa määrämittaa.

5.6.4 Perspektiivisyys ja seksuaalinen häirintä

Jokainen vastaaja luonnehti itselleen ominaisen toimintaorientaation ohella Poliisikoululle ominaista toimintaorientaatiota. Perspektiivisyys muuttuja kuvaa sitä, missä määrin jälkimmäiset arviot ovat yhteneviä muiden näkemyksiin siitä, mikä on poliisikoululle ominainen toimintaorientaatio. Mitä enemmän perspektiivisyyttä, sitä kauempana henkilön oma näkemys keskimäärin on muiden tätä koskevista näkemyksistä. Paljon perspektiivisyyttä tarkoittaa siis, että näkemys poliisikoululle ominaisesta toimintaorientaatiosta poikkeaa selvästi siitä, miten muut Poliisikoulun toiminnallisen perusasenteen keskimäärin ymmärtävät.

Perspektiivisyys-muuttujan arvo on laskettu vähentämällä toimintaorientaatiota poliisikoulussa koskevista osiokohtaisesti arvioista tällaisten arvioiden vastaava, sukupuolen mukaan laskettu keskiarvo ja laskemalla erotusten itseisarvot yhteen. Naisten keskiarvo tällä muuttujalla on 15,1 ja miesten 15,3. Ero ei ole tilastollisesti merkitsevä ($p=,887$).

Taulukko 28. Perspektiivisyys ja seksuaalinen häirintä sukupuolen mukaan

Naiset		r.	Merkit.
ehdottanut seksiä epäasiallisessa yhteydessä	E	.335	p=,001
vetänyt mukaan tai painostanut minua osallistumaan seksiä tai seksuaalisuutta koskevaan keskusteluun	B	.299	p=,008
elehtinyt tai ilmeilyt seksuaalisesti latautuneella tai vihjaavalla tavalla (mm. käsimerkit, kehonkieli)	C	.389	p=,010
esittänyt minua koskevia seksuaalissävyytteisiä huomioita toisille, kun olen itse ollut paikalla	B	.271	p=,017
kähminyt tai kourinut kehoani minua loukkaavalla tavalla	D	.269	p=,017
suudellut tai yrittänyt suudella minua tahtomattani	D	.261	p=,021
äännellyt minulle tavalla, jonka olen kokenut sopimattomaksi tai loukkaavaksi (esim. viheltäminen, läähättäminen, muiskauttelu)	C	.247	p=,029
Miehet			
-			

Perspektiivisyys muista erottuvana näkemyksenä siitä, millainen on Poliisikoululle ominainen toimintaorientaatio, ei miesten kohdalla korreloi koettua seksuaalista häirintää mittaavien muuttujien kanssa. Naisten kohdalla on tällainen korrelaatio. Huomionarvoista on se, että ne seksuaalisen häirinnän muuttujat, jotka tällöin nousevat esiin, sijoittuvat aikaisemmissa tarkasteluissa mainittuja vakavamman häirinnän alueelta.

5.6.5 Toimintaorientaatio seksuaalisen häirinnän selittäjänä

Toimintaorientaation yksilöllisyyden ja istuvuuden sekä koetun erillisyyden ja perspektiivisyyden kautta toteutettu seksuaalisen häirinnän analyysi nostaa esiin kiinnostavia piirteitä. Seksuaalinen häirintä näyttää kehkeytyvän vakavampaan suuntaan siirtymällä Koettu erillisyys => Toimintaorientaation yksilöllisyys, Toimintaorientaation istuvuus => Perspektiivisyys. Siirtymää luonnehtii eteneminen subjektiivisesta normatiivis-yhteisölliseen. Perspektiivisyyden kohdalla kysymys on siitä, miten toimintaympäristöä tulkitaan keskimäärin, millaisia toimintaodotuksia, -standardeja ja toiminnallisen toivottavuuden merkkejä jne. siihen jaetus-

ti yhdistetään. Koettu erillisyys puolestaan ilmentää sitä, miten henkilö itse näkee itselleen ominaisen toimintaorientaation ja millaiseksi hän arvioi Poliisikoululle ominaisen toimintaorientaation.

Jos kohdatun seksuaalisen häirinnän vakavuus kasvaisi siirtymän myötä, voisi sen nähdä empiiriseksi tueksi teorialle, että seksuaalisen häirinnän osasy löytyy sosiaalisten yhteisöjen dynamiikasta. Voi hyvin olla, että yhteisöissä kehkeytyy aina paine samankaltaisuuteen ja yhteisyyteen niin ajattelutavoissa, olemisen tavassa kuin arvostuksissa. Tämän paineen kohtaavat kaikki ja kaikkein konkreettisimmin ne, jotka tavalla tai toisella poikkeavat muista ja näkevät asiat omalla tavallaan.

Toimintaympäristöille, joille on ominaista keskinäinen riippuvuus ja keskinäisen luottamuksen sekä toiminnan ennakoitavuuden tarve, on ominaista myös vahva yhteisöllisyys. Firestonen ja Harrisin (2003) mukaan sosiaalinen yhtenäisyys on erittäin korkealle arvostettu asia armeijassa. Syynä naisten poissulkemiseen on nähty juuri se, että naisten ajatellaan rikkovan sen miesten välisen siteen, jota pidetään välttämättömänä taistelussa menestymisessä. Naiset on näin määritelty ulkopuolisiksi suhteessa armeijan ydinoperaatioihin. Ympäristössä, jossa vihamielisyys naisia kohtaan on normi, voikin Firestonen ja Harris (2003) mukaan vallita sosiaalinen paine naisten seksuaaliseen häirintään vertaisryhmän arvostuksen säilyttämiseksi. Kun hyvän sotilaan määritelmässä painottuvat miehiset ominaisuudet, voi pelkästään oikeaa sukupuolta oleminen antaa riittävästi valtaa poiketa virallisesta toimintalinjasta ja syyllistyä häirintään. (Emt., 44-46.) Tämä ei tarkoita, että seksuaalinen häirintä olisi oikein tai hyväksyttävää. Se tarkoittaa, että seksuaalinen häirintä voi käyttäytymisenä olla varsin primitiivistä.

Yhteisöllisen vahvuuden käänttöpuolena on heikko kyky sietää erilaisuutta – varsinkin, jos sillä on tai nähdään tai väitetään olevan toiminnan ennakoitavuutta laskevia seuraamuksia. Tällaisille yhteisöille on tavanomaista, että tulokkaat altistetaan suhteelliseen pitkäaikaiseen testiin heidän ominaislaatusensa ja yhteisöllisyyden asteensa osoittamiseksi. Vaihtoehdot ovat usein tuleminen toisten kaltaiseksi tai muuttaminen muualle. Se, että jotkut naiset tietoisesti toimivat miehisten stereotyyppien mukaisesti tai suostuvat seksisuhteisiin – vain tullakseen luokitelluiksi prostituoiduksi myöhemmin – ilmentää Firestonen ja Harrisin (2003) mukaan biologisen ja sosiaalisen sukupuolen monimutkaista suhdetta maskuliinisuuden leimaamassa armeijakulttuurissa. Naisten, jotka pyrkivät yhdeksi äijistä, voidaan odottaa hyväksyvän naisia halventavan käyttäytymisen tai jopa ottavan osaa siihen. Naiset, jotka vastustavat tällaista käyttäytymistä, leimataan helposti lesboiksi, nostetaan tarkastelun kohteiksi ja pakotetaan jättämään palvelus. Vaikka sosiaalisen sukupuolensa määritteli uudelleen käyttäytymällä miesmäisesti, se ei muuta biologista sukupuolta eikä siten koskaan riitä suojaamaan seksuaaliselta häirinnältä. Muutoksen on kohdistuttava maskuliinisuuteen hegemonisena ja väärinkäytettynä kulttuuripiirteenä.

6 DISKUSSIO

6.1 Yhteenvedo tutkimuksen tuloksista

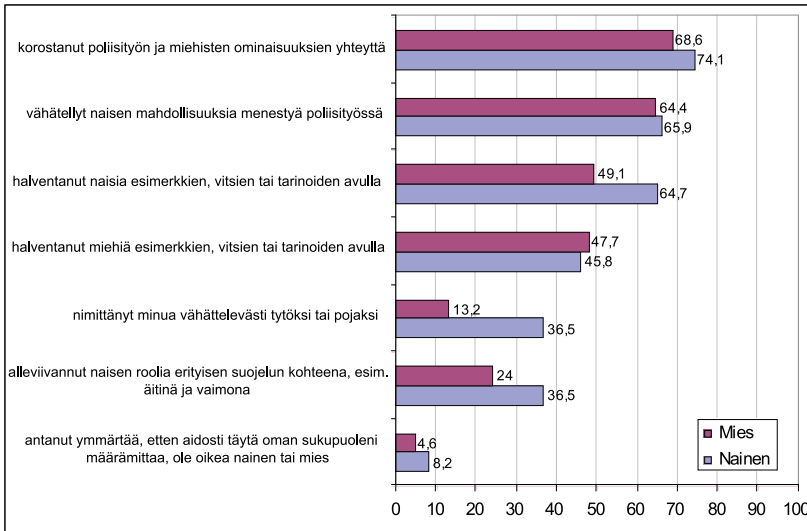
Tässä tutkimuksessa kartoitettiin seksuaalista häirintää poliisin perustutkintokoulutuksen aikana. Kysely toimitettiin sähköisesti kaikille tammi-kuussa 2008 poliisin perustutkintokoulutuksen opiskelijoille. 260 vastasi kyselyyn. Heistä naisia oli 85 (33%) ja miehiä 175 (67%).

Kysely kattoi viisi seksuaalista häirinnän lajia: vähättely ja halventaminen, sanallinen ja kuvallinen häirintä, häirintä ilmein ja elein sekä tilan loukkaamisena, häirintä kosketteluna ja seksuaaliseen tekoon painostaminen tai pakottaminen. Vastajat ottivat kantaa väittämiin siitä, miten usein – ei koskaan, kerran, muutaman kerran, toistuvasti, päivittäin – hän oli kohdannut käyttäytymistä, jotka ilmensivät näitä seksuaalisen häirinnän muotoja. Vastajat ottivat kantaa myös häiritsijätahoon luokituksella Poliisikoulun opiskelija, Poliisikoulun opettaja, muu poliisihenkilö työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä, muu poliisihenkilö Poliisikoulussa ja/tai Poliisikoulun muuhun henkilökuntaan kuuluva. Näiden ohella vastajat kuvasivat poliisin peruskoulutusta henkilökohtaisena kokemuksena sekä luonnehtivat itselleen sekä Poliisikoululle ominaiseksi katsomaansa toimintaorientaatiota. Jälkimmäisten avulla tavoiteltiin kuvaa siitä, onko seksuaalisella häirinnällä yhteyttä koulutuskokemuksiin ja onko toimintaorientaatioissa ilmenevillä eroilla yhteyttä kohdattuun seksuaaliseen häirintään.

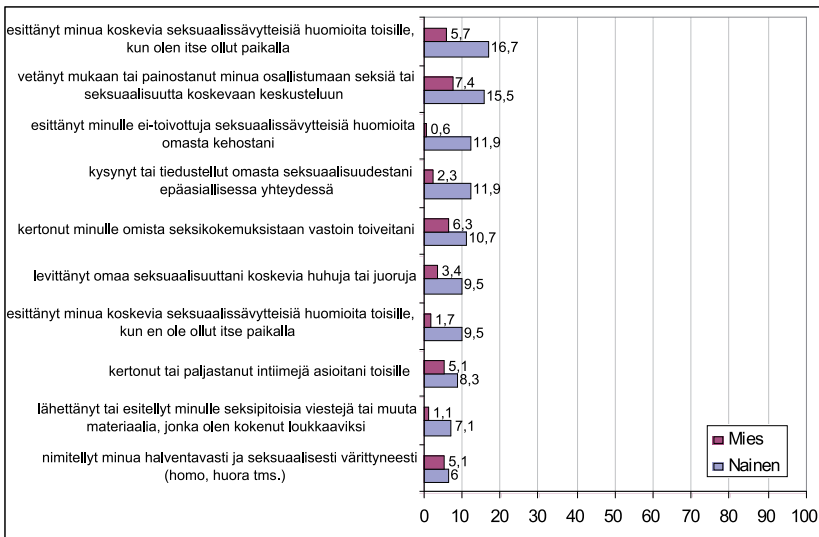
Poliisin perustutkintokoulutuksen aikana kohdattua seksuaalista häirintää koskevat päätulokset on koottu seuraaviin kuvioihin 8-12. Palkki kuvaa niiden henkilöiden osuutta ko. sukupuolen vastaajista, jotka ovat kohdanneet mainittua käyttäytymistä poliisin perustutkintokoulutuksessaan vähintään kerran. Yksittäiset väittämät on järjestetty niiden yleisyyden mukaiseen järjestykseen naisten prosenttiosuuden mukaan.

Sukupuoleen perustuvaa yleistä vähättelyä ja halventamista on josakin muodossa kohdannut kaksi kolmesta vastaajasta. Tämä on tarkoittanut erityisesti poliisityön yhteyttä miehiin ominaisuuksiin, naisten mahdollisuuksien vähättelyä poliisityössä ja nais- tai miessukupuolen halventamista yleensä. Kokemus henkilökohtaisesta vähättelystä on selvästi yleisempi naisten kuin miesten kohdalla.

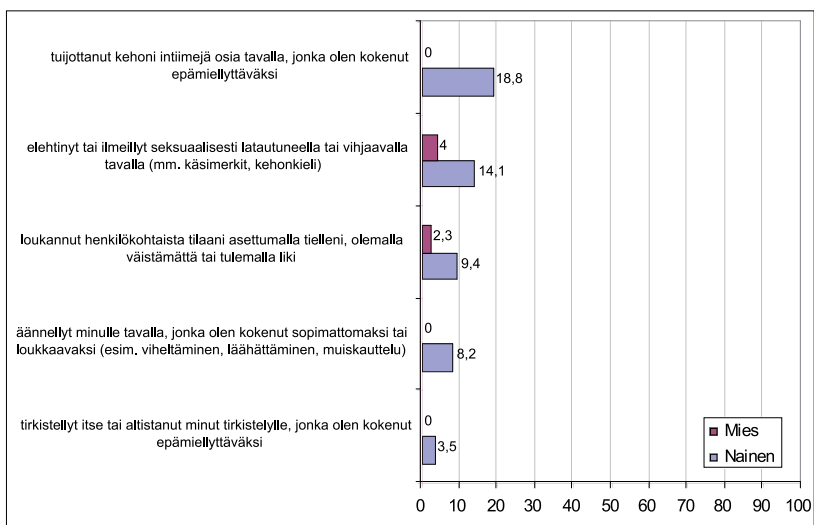
Sanallinen ja kuvallinen seksuaalinen häirintä erottelee naisia ja miehiä. Naiset ja miehet ovat lähinnä yhdenvertaista seksuaalisesti värityneen nimittelyn ja henkilökohtaisia intiimejä asioita koskevan paljastelun kohteina sekä muiden seksuaalisten kokemusten vastentahtoisina kuuntelijoina. Kaikissa muissa suhteissa sanallinen ja kuvallinen häirintä koskee enemmän naisia kuin miehiä. Miehetkin ovat sanallisen ja kuvallisen seksuaalisen häirinnän kohteita, mutta eivät yhtä usein kuin naiset.

Kuvio 8. Poliisin perustutkintokoulutuksen aikana kohdattu vähättely ja halventaminen sukupuolen mukaan (%)

Kuvio 9. Poliisin perustutkintokoulutuksen aikana kohdattu sanallinen ja kuvallinen häirintä sukupuolen mukaan (%)

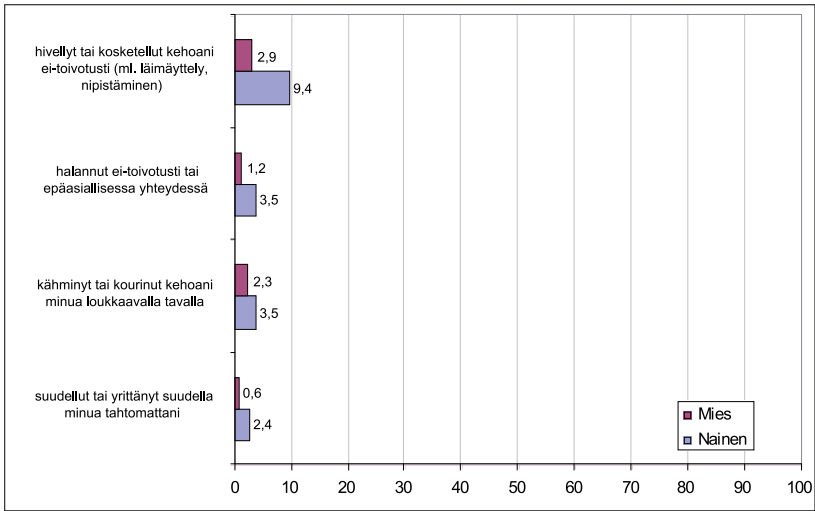
Kuvio 10. Poliisin perustutkintokoulutuksen aikana kohdattu häirintä ilmeiden ja eleiden sekä tilan loukkaamisena sukupuolen mukaan (%)

Seksuaalinen häirintä ilmeiden, eleiden tai henkilökohtaisen tilan loukkaamisena koskettaa lähinnä naisia. Kehon intiimien osien tuijottamista, seksuaalisesti latautuneita eleitä ja henkilökohtaisen tilan loukkaamista on kohdannut vähintään joko kymmenes naisvastaajista.

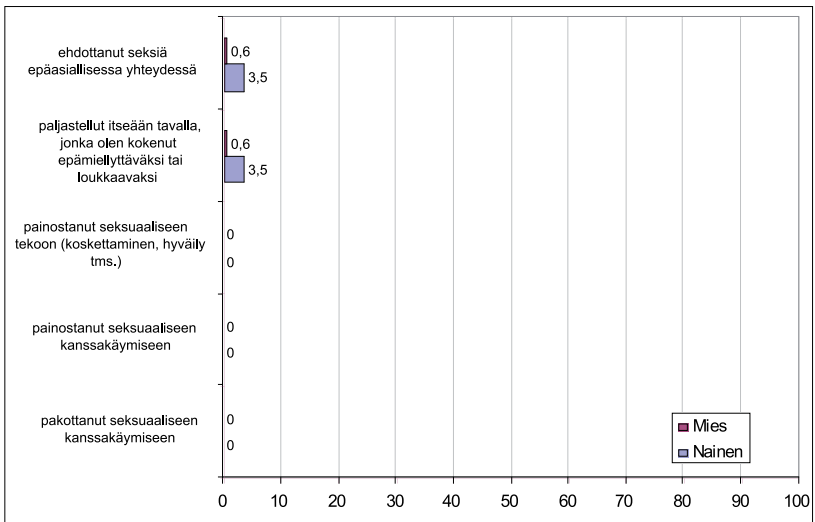
Seksuaaliseksi häirinnäksi määrittyvää koskettelua on kokenut vajaa kymmenes naisvastaajista ja joka kahdeskymmenes miesvastaaja. Noin neljä prosenttia naisvastaajista on kohdannut kähmintää tai ei-toivottua halaamista. Pyrkimyksiä suudella on ollut hieman tätä vähemmän. Ei-toivottu koskettelua on kokenut myös pieni osa miesvastaajista. Ero naisten ja miesten välillä on kapein koetun kähminnän ja kourinnan kohdalla.

Seksuaalinen häirintä seksuaaliseen tekoon tai seksiin painostamisena on tarkoittanut lähinnä epäasiallisessa yhteydessä tehtyjä ehdotuksia seksistä ja epämiellyttäväksi koettua itsensä paljastelua. Suoranaista painostamista tai pakottamista seksuaaliseen tekoon tai kanssakäymiseen ei ole kohdattu poliisin perustutkintokoulutuksen aikana.

Kun koulutuksen aikaista seksuaalista häirintää katsottiin tekijätahoja koskevien kannanottojen kautta, niin 70% häirinnästä on vähättelyä ja halventamista, 17% sanallista tai kuvallista seksuaalista häirintää, 8% häirintää eleiden, ilmeiden tai henkilökohtaisen tilan loukkaamisena, 3% ei-toivottua koskettelua ja 2% itsensä paljastelua tai seksiä koskevia eh-

Kuvio 11. Poliisin perustutkintokoulutuksen aikana kohdattu häirintä kosketteluna sukupuolen mukaan (%)

Kuvio 12. Poliisin perustutkintokoulutuksen aikana kohdattu häirintä seksuaaliseen tekoon tai seksiin painostamisena tai pakottamisena sukupuolen mukaan (%)

dotuksia epäasiallisessa yhteydessä. Seksuaalisen häirinnän taustalla olevat tahot jakautuvat taulukon 28 mukaan.

Taulukko 29. Poliisin peruskoulutuksen aikana kohdattu seksuaalinen häirintä suhteessa tekijätahoon

	Opiskelija	Opettaja	Poliisihenkilötyöharjoittelussa	Poliisihenkilö Poliisikoulussa	Muu Poliisikoulun henkilöstö	Yht. (%)
Vähättely/halventaminen	146	84	72	14	8	324 (70)
Sanallinen/kuvallinen	55	8	13	1		77 (17)
Eleet/ilmeet/tila	22	6	8	2	1	39 (8)
Koskettelu	9	3	3	1	-	16 (3)
Painostaminen/pakottaminen	8	-	-	-	-	8 (2)
Yhteensä (%)	240 (52)	101 (22)	96 (21)	18 (4)	9 (2)	464 (100)

Häiritsijätahoja koskevia mainintoja tuli kaikkiaan 464. Maininnoista 52% osoitti poliisikoulun toiseen opiskelijaan, 22% Poliisikoulun opettajaa, 21% muuhun poliisihenkilöön työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä, 4% muuhun poliisihenkilöön Poliisikoulussa ja 2% Poliisikoulun muuhun henkilöstöön. Mainintojen suoraa vertailua häirinnän jakautumisen osoittimena rajoittaa se, että erityisesti opettajien kohdalla opetustilanteessa esitetyllä vähättelevällä tai halventavalla kommentilla on usein useita kuulijoita. Näin yksi lausuma luokkatilanteessa voi näkyä monina mainintoina tässä aineistossa.

Perustutkintokoulutuksen vaiheella oli yhteyttä häirintätahoja koskevien mainintojen määrään miesten kohdalla. Tilastollista yhteyttä taustamuuttujien ikä, pohjakoulutus ja opintojen vaihe sekä kohdattu seksuaalinen häirintä ei ollut, paitsi opintojen vaiheen ja vähättelyn ja halventamisen kohdalla ($p=0.038$).

Poliisiin perustutkintokoulutuksen koettiin vahvistaneen uskoa itseeseen, lisänneen käsitystä omasta arvosta, vahvistaneen itseluottamusta ja lisänneen uskoa omiin mahdollisuuksiin. Uuden käsitys itsestä -summa muuttujan avulla tarkasteltuna lähes kolme neljästä (71%) katsoo peruskoulutuksen vaikutuksen selvästi positiiviseksi ja viidesosa (20%) lievästi myönteiseksi. Vaikutuksen lievästi tai täysin kielteiseksi kokeneita oli yhteensä 4% vastaajista. Tähän kokemisen tapaan oli yhteydessä seksuaalisen häirinnän lajeista ainoastaan vähättely ja halventaminen ($r=.208$, $p=.001$) ja sen sisällä erityisesti osio ”Alleviivannut naisen roolia erityisen suojelun kohteena”.

Toimintaympäristön naisvastaisuuden osoittimeksi loin uuden muuttujan osioista halventanut naisia esimerkkien, vitsien tai tarinoiden avulla, vähätellyt naisen mahdollisuuksia menestyä poliisityössä sekä korostanut poliisityön ja miehisten ominaisuuksien yhteyttä. Koettu naisvastaisuus korreloi miehillä käsitykseen itsestä ($r=.191$, $p=.004$) siten, että koetun naisvastaisuuden kasvu heikensi lievästi käsitystä itsestä. Naisten kohdalla yhteys oli heikompi eikä tilastollisesti poikennut nollakorrelaatiosta.

Avovastauksissa nousi esiin näkemys, että poliisityö on perusluonteeltaan miehistä ja miesten luonteen luonnehtimaa. Se vaatii siksi naisilta sopeutumista ja ”huumorintajua”. On kuitenkin kaikkea muuta kuin varmaa, että sopeutuva nainen saisi sen, mitä sanattomasti luvataan eli tukea, solidaarisuutta, suojelua, täysivaltaisuutta. Todennäköisesti omasta tilanteesta tulee lähinnä siedettävä. Hintaa, jonka naiset mahdollisesti joutuvat maksamaan tavoittaakseen siedettävän, vaikuttaa tarpeettoman korkealta. Seksismi alistaa eikä alistamisen ei pitäisi naurattaa.

Seksuaalisen häirinnän selitystä hain eroista toimintaorientaatioissa. Erotin empiirisesti neljä eroavuuden lajia. Koettu erillisyyys tarkoitti oman orientaation eroa omaan käsitykseen Poliisikoululle ominaisesta toimintaorientaatiosta. Toimintaorientaation yksilöllisyys tarkoitti oman toimintaorientaation poikkeamista keskimääräisestä toimintaorientaatiosta samaa sukupuolta olevien vastaajien joukossa. Toimintaorientaation istuvuus tarkoitti sitä, missä määrin kunkin vastaajan oma toimintaorientaatio poikkesi siitä, mikä nähtiin Poliisikoululle ominaiseksi toimintaorientaatioksi keskimäärin. Perspektiivisyyttä puolestaan osoitti se, missä määrin oma arvio Poliisikoululle ominaisesta toimintaorientaatiosta poikkesi tällaisista arvioista keskimäärin.

Toimintaorientaatioeron ja seksuaalista häirintää mittaavien osioiden keskinäiskorrelaatioiden tarkastelu toi esiin sen, että kohdattu seksuaalinen häirintä oli luonteeltaan sitä vakavampaa, mitä enemmän poikkeama toimintaorientaatiosta oli luonteeltaan ei-yksilöllistä. Perspektiivisyys korreloi tilastollisesti merkitsevästi vakavampien seksuaalisen häirinnän muotojen kanssa kuin koettu erillisyyys. Nähdäkseni tämä havainto tukee käsitystä, että yksi seksuaalinen häirinnän syy on sosiaalisessa dynami-

kassa, joka tuottaa yhdenmukaisuuden painetta ja kyvyttömyyttä sietää erilaisuutta. Erityisesti ammattiteissa, joita luonnehtii toimijoiden vahva keskinäisriippuvuus, korkea keskinäinen luottamus ja tekojen ennakoitavuuden vaatimus, on vahva paine yhteisöllisyyteen. Seksuaalista häirintää, kuten muutakin ei-toivottavaa käyttäytymistä, syntyy kaikilla niillä rajapinnoilla, joissa yhteisöllisyys ja yksilöllisyys leikkaavat toinen toisiansa.

Yhteisöllisyys ja se luottamus, ennakoitavuus, yhteisymmärrys ja jaettu perspektiivi ammattiasioihin on mahdollista saavuttaa myös ilman seksuaalista häirintää. Poliisin peruskoulutuksen tulisi vahvistaa jokaisen uskoa omiin mahdollisuuksiin sekä käsitystä, että itsellä on arvokasta annettavaa poliisille ja poliisin työn kautta koko yhteiskunnalle. Seksistinen ja naisvihamielinen, sukupuolia vähättelevä ja halventava toimintaympäristö suoranaisesti seksuaalisesta ahdistelusta puhumattakaan, ei tue tällaisten tavoitteiden saavuttamista. Seksuaalisesta häirinnästä vapautuminen ei ole yksinomaan eettisesti ja moraalisesti suotavaa. Se on sitä myös pedagogisesti eli poliisin perustutkintokoulutuksen päämäärien tavoittelun näkökulmasta.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Vastausprosentin alhaisuus tarkoittaa, että tulosten antamaan kuvaan poliisin perustutkintoa suorittavien opiskelijoiden kohtaamasta seksuaalisesta häirinnästä tulee suhtautua varauksella. Vaikka käytettyä seksuaalisen häirinnän mittaria voikin pitää varsin hyvin tutkittavan ilmiön peittävänä, näkyy kyselyä edeltänyt julkinen kohu seksuaalisesta häirinnästä todennäköisesti vastauksissa. Pidän todennäköisenä, että tämä on tarkoittanut yhtäältä vastaamattomuutta tähän kyselyyn ja toisaalta tapahtumien tulkitsemista parempaan suuntaan eli koetun seksuaalisen häirinnän vähätelyä.

Vaikka tässä käytettyä seksuaalista häirinnän mittaria voikin pitää varsin onnistuneena, on kyselyllä aina omat rajoitteensa sensitiivisten, vahvasti kokijan omaan tulkintatapaan nojaavien asioiden kohdalla. Haastattelu mahdollistaisi kokemusten subjektiivisen puolen tavoittamisen kyselyväittämiä paremmin. On hyvä huomata myös se, että mahdollisista seksuaalisen häirinnän seurauksista katettiin tässä ainoastaan kapea osa. Seurauksen tarkoittivat lähinnä sitä, miten perustutkintokoulutuksen oli koettu vaikuttaneen omaan itseen yleisesti.

Toimintaorientaatioerojen tarkastelu seksuaalista häirintää selittävänä tekijänä on puolestaan luonteeltaan eksploratiivista. Erityisesti häirinnän vakavampien muotojen osalta sitä rajoittaa tapausten vähäinen määrä. Vaikka seksuaalisen häirinnän ja toimintaorientaatioiden yhteyttä

koskevia havaintoja ei voi pitää asiaa ratkaisevina, ovat ne vähintäänkin kiinnostavia ja jatkotarkastelun arvoisia.

Uskoisin tämän tutkimuksen täyttävän varsinaisen tarkoituksensa. Se antaa välineen, jolla seurata poliisikoulutuksessa kohdattua seksuaalista häirintää sekä kuvaa tilannetta jossakin määrin vuoden 2008 alussa. Tähän tulokseen on hyvä suhteuttaa myöhemmät asiaa koskevat selvitykset.

LÄHTEET

- Aaltonen, Sanna. 2006. Tytöt, pojat ja sukupuoliainen häirintä. Helsinki: yliopistopaino.
- Begany, Joseph & Milburn, Michael. 2002. Psychological Predictors of Sexual Harassment: Authoritarianism, Hostile Sexism, and Rape Myths. *Psychology of Men & Masculinity* 3 (2), 119-126.
- Bronner, G., Peretz C. & Ehrenfeld, M. 2003. Sexual Harassment of Nurses and Nursing Students. *Journal of Advanced Nursing* 42 (6), 637-644.
- Brown, Jennifer. 2007. From Cult of Masculinity to Smart Macho: Gender Perspectives on Police Occupational Culture. Teoksessa Megan O'Neill, Monique Marks & Anne-Marie Singh (toim.) *Police Occupational Culture: New Debates and Directions. Sociology of Crime, Law and Deviance*, vol 8. Oxford: JAI Press, 205-226.
- Collins, Sue. 2004. Sexual Harassment and Police Discipline – Who's Policing the Police. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management* 27 (4), 512-538.
- Clarke, Linda. 2007. Sexual Harassment Law in the United States, the United Kingdom and the European Union: Discriminatory Wrongs and Dignitary Harms. *Common Law World Review* 36 (2), 79-105.
- Charney, Dara & Russell, Ruth. 1994. An Overview of Sexual Harassment. *American Journal of Psychiatry* 151 (1), 10-17.
- Firestone, Juanita & Harris, Richard. 2003. Perceptions of Effectiveness of Responses to Sexual Harassment. *Gender, Work and Organization* 10 (1), 43-64.
- Foster, Janet. 2003. Police Cultures. Teoksessa Tim Newburn (toim.) *Handbook of Policing*. Cullompton: Willan Publishing, 196-227.
- Galesic, Mirta & Tourangeau, Roger. 2007. What is Sexual Harassment? It depends on Who asks! Framing Effects on Survey Responses. *Applied Cognitive Psychology* 21, 189-202.
- White, Gillian. 2000. Sexual Harassment during Medical Training: The Perceptions of Medical Students at a University Medical School in Australia. *Medical Education* 34, 980-986.
- Ho, Jacqueline & Kleiner, Brian. 2000. New Developments concerning Sexual Harassment in Public Schools. *Equal Opportunities International* 19 (6/7), 48-52.
- Lappalainen, Niina. 2008. Pilaa vai peliä? Miesten ja naisten välinen seksuaalihuumorin työyhteisössä. Teoksessa Tarja Tolonen (toim.) *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 58-80.
- Larsson, Charlotte, Hensing, Gunnel & Allebeck, Peter. 2003. Sexual and Gender-related Harassment in Medical Education and Research Training: Results from a Swedish survey. *Medical Education*. 37, 39-50.

- Munson, Liberty, Miner, Andrew & Hulin, Charles. 2001. Labeling Sexual Harassment in the Military: An Extension and Replication. *Journal of Applied Psychology* 86 (2), 293-303.
- Peltola, Tuuli. 2008. Sukupuolinen häirintä ja ahdistelu työelämän lain-säädannössä. Teoksessa Sari Näre & Suvi Ronkainen (toim.) Pal-jastettu intiimi. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Prokos, Anastasia & Padavic, Irene 2002. There Oughtta be a Law against Bitches”: Masculinity in Police Academy Training. *Gender, Work and Organization* 9 (4), 439-459.
- Rotundo, Maria, Dung-Hahn, Nguyen & Sackett, Paul. 2001. A Meta-analytic Review of Gender Differences in Perceptions of Sexual Harassment. *Journal of Applied Psychology* 86 (5), 914-922.
- Roumeliotis, Briana & Kleiner, Brian. 2005. Individual Response Strategies to Sexual Harassment. *Equal Opportunities International* 24 (5/6), 41-48.
- Sainio, Mikael, Eskola, Kaisa, Kauppinen Kaisa, Kandolin Irja & Kalk-kinen Marja-Leena. 2007. Tasa-arvon toteutuminen ja kokeminen poliisissa. Poliisiammattikorkeakoulu. Poliisiammattikorkeakou-lun tiedotteita 59.
- Sims, Carra, Drasgow, Fritz & Fitzgerald, Louise. 2005. The Effects of Sexual Harassment on Turnover in the Military: Time-Dependent Modeling. *Journal of Applied Psychology* 90 (6), 1141-1152.
- Stockdale, Margaret, Berry, Cynthia, Schneider, Robert & Cao, Feng. 2004. Perceptions of the Sexual Harassment of Men. *Psychology of Men and Masculinity* 5 (2), 156-167.
- Street, Amy, Gradus, Jaime, Stafford, Jane, Kacie, Kelly. 2007. Gender Differences in Experiences of Sexual Harassment: Data from a Male-Dominated Environment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 75 (3), 464-474.
- Uggen, Christopher & Blackstone, Amy. 2004. Sexual Harassment as a Gendered Expression of Power. *American Sociological Review* 69 (1), 64-92.
- Walsh, Margaret, Duffy, Jim & Gallagher-Duffy Joanne. 2007. A More Accurate Approach to Measuring the Prevalence of Sexual Harassment Among High School Students. *Canadian Journal of Behav-ioural Science* 39 (2), 110-118.
- Welsh, Sandy. 1999. Gender and Sexual Harassment. *Annual Review of Sociology* 25, 169-190.
- Whaley, Gary & Tucker, Shirley. 1998. A Theoretical Integration of Sex-ual Harassment Models. *Equal Opportunities International* 17 (1), 21-29.
- White, Gillian. 2000. Sexual Harassment during Medical Training: The Perceptions of Medical Students at a University Medical School in Australia. *Medical Education* 34, 980-986.

- Williams, Jeff & Kleiner, Brian. 2001. Sexual Harassment and Discrimination in Law Enforcement. *Equal Opportunities International* 20, 100-105.
- Willness, Chelsea, Steel, Piers & Lee, Kibeom. 2007. A Meta-analysis of the Antecedents and Consequences of Workplace Sexual Harassment. *Personnel Psychology* 60, 127-162.
- Wilson, Fiona & Thompson, Paul. 2001. Sexual Harassment as an Exercise of Power. *Gender, Work and Organization* 8 (1), 61-83.
- Witkowska, Eva & Menckel, Ewa. 2005. Perceptions of Sexual Harassment in Swedish High Schools: Experiences and School Environment Problems. *European Journal of Public Health* 15 (1), 78-85.

LIITE 1

Seksuaalinen häirintä poliisikoulutuksessa

TAUSTATIEDOT

Taustatietoina ovat sukupuoli, ikä, aikaisempi koulutus ja poliisikoulutuksen vaihe. Tätä tietoa käytetään tutkittaessa yhteyksiä asioiden välillä - esimerkiksi onko miesten ja naisten välillä tai eri ikäryhmien välillä eroa eli kun haetaan vastausta siihen, onko sukupuolella tai iällä yhteyttä tutkittuun asiaan. Päiväyksen tarkoitus on erottaa tämä tutkimus myöhemmistä.

Kirjoita päiväys

Sukupuoleni on

Ikäni on

Korkein peruskoulun jälkeen suorittamani
tutkinto on

Opintojeni vaihe poliisikoulutuksessa on

SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

Seksuaalista häirintää on erilaista ja eriasteista. Sille on ominaista yksipuolisuus ja ei-toivottavuus. Seksuaalinen häirintä voi olla

- (1) vähättelyä ja/tai halventamista yleensä;
- (2) sanallista ja/tai kuvallista häirintää;
- (3) häirintää elein, ilmein ja/tai henkilökohtaisen tilan loukkaamisena,
- (4) häirintää ei-toivottuna koskettamisena; ja/tai
- (5) seksiin painostamista tai pakottamista.

Seuraavassa kysytään tarkemmin näistä jokaisesta. Kunkin häirintäkategorian 1-5 kohdalla pyydetään myös mainitsemaan mahdollinen tekijätaho tai -tahot. Vastaa oman kokemuksesi tai omien havaintojesi pohjalta.

(1) Vähättely ja/tai halventaminen

Miten usein Poliisikoulussa tai -koulutuksen yhteydessä joku henkilö on...	Ei koskaan	Yhden kerran	Muutaman kerran	Toistuvasti	Päivittäin
vähätellyt naisen mahdollisuuksia menestyä poliisityössä					

korostanut poliisityön ja miehisten ominaisuuksien yhteyttä					
alleiviivannut naisen roolia erityisen suojelun kohteena, esim. äitinä ja vaimona					
halventanut naisia esimerkkien, vitsien tai tarinoiden avulla					
halventanut miehiä esimerkkien, vitsien tai tarinoiden avulla					
nimittänyt minua vähättelevästi tytöksi tai pojaksi					
antanut ymmärtää, etten aidosti täytä oman sukupuoleni määräämistä, ole oikea nainen tai mies					
Kenen tai keiden taholta seksuaalinen häirintä vähättelynä ja/tai halventamisena on tapahtunut?					
Poliisikoulun opiskelija	<input type="text" value="E"/>				
Poliisikoulun opettaja	<input type="text" value="E"/>				
Poliisikoulun muuhun henkilökuntaan kuuluva	<input type="text" value="E"/>				
Muu poliisihenkilö Poliisikoulussa	<input type="text" value="E"/>				
Muu poliisihenkilö työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä	<input type="text" value="E"/>				
(2) Sanallinen tai kuvallinen häirintä					
Miten usein Poliisikoulussa tai -koulutuksen yhteydessä joku henkilö on...	Ei koskaan	Yhden kerran	Muutaman kerran	Toistuvasti	Päivittäin
nimitelty minua halventavasti ja seksuaalisesti värityneesti (homo, huora tms.)					
kertonut tai paljastanut intiimejä asioitani toisille					
levittänyt omaa seksuaalisuuttani koskevia huhuja tai juoruja					
kysynyt tai tiedustellut omasta seksuaalisuudestani epäasiallisessa yhteydessä					
vetänyt mukaan tai painostanut minua osallistumaan seksiä tai seksuaalisuutta koskevaan keskusteluun					

lähettänyt tai esiteltyt minulle seksipitoisia viestejä tai muuta materiaalia, jonka olen kokenut loukkaaviksi					
esittänyt minua koskevia seksuaalisävytteisiä huomioita toisille, kun en ole ollut itse paikalla					
esittänyt minua koskevia seksuaalisävytteisiä huomioita toisille, kun olen itse ollut paikalla					
esittänyt minulle ei-toivottuja seksuaalisävytteisiä huomioita omasta kehostani					
kertonut minulle omista seksikokemuksistaan vastoin toiveitani					
Kenen tai keiden taholta sanallinen ja/tai kuvallinen seksuaalinen häirintä on tapahtunut?					
Poliisikoulun opiskelija	<input type="text" value="Ei"/>				
Poliisikoulun opettaja	<input type="text" value="Ei"/>				
Poliisikoulun muuhun henkilökuntaan kuuluva	<input type="text" value="Ei"/>				
Muu poliisihenkilö Poliisikoulussa	<input type="text" value="Ei"/>				
Muu poliisihenkilö työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä	<input type="text" value="Ei"/>				
(3) Eleet, ilmeet tai oman tilan loukkaaminen					
Miten usein Poliisikoulussa tai -koulutuksen yhteydessä joku henkilö on...	Ei koskaan	Yhden kerran	Muutaman kerran	Toistuvasti	Päivittäin
tuijottanut kehoni intiimejä osia tavalla, jonka olen kokenut epämiellyttäväksi					
äännellyt minulle tavalla, jonka olen kokenut sopimattomaksi tai loukkaavaksi (esim. viheltäminen, läähättäminen, muiskauttelu)					
elehtinyt tai ilmeillyt seksuaalisesti latautuneella tai vihjaavalla tavalla (mm. käsimerkit, kehonkieli)					
loukannut henkilökohtaista tilaani asettumalla tielleni, olemalla väistämättä tai tulemalla liki					
tirkistellyt itse tai altistanut minut tirkistelylle, jonka olen kokenut					

epämiellyttäväksi					
Kenen tai keiden taholta seksuaalinen häirintä elein, ilmein ja/tai tilan loukkaamisena on tapahtunut?					
Poliisikoulun opiskelija <input type="text" value="E"/>					
Poliisikoulun opettaja <input type="text" value="E"/>					
Poliisikoulun muuhun henkilökuntaan kuuluva <input type="text" value="E"/>					
Muu poliisihenkilö Poliisikoulussa <input type="text" value="E"/>					
Muu poliisihenkilö työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä <input type="text" value="E"/>					
(4) Koskettelu					
Miten usein Poliisikoulussa tai -koulutuksen yhteydessä joku henkilö on...	Ei koskaan	Yhden kerran	Muutaman kerran	Toistuvasti	Päivittäin
hivellyt tai kosketellut kehoani ei-toivotusti (ml. läimäyttely, nipistäminen)					
halannut ei-toivotusti tai epäasiallisessa yhteydessä					
suudellut tai yrittänyt suudella minua tahtomattani					
kähminyt tai kourinut kehoani minua loukkaavalla tavalla					
Kenen tai keiden taholta seksuaalinen häirintä ei-toivottuna koskettamisena on tapahtunut?					
Poliisikoulun opiskelija <input type="text" value="E"/>					
Poliisikoulun opettaja <input type="text" value="E"/>					
Poliisikoulun muuhun henkilökuntaan kuuluva <input type="text" value="E"/>					
Muu poliisihenkilö Poliisikoulussa <input type="text" value="E"/>					
Muu poliisihenkilö työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä <input type="text" value="E"/>					
(5) Seksiin painostaminen tai pakottaminen					

Miten usein Poliisikoulussa tai -koulutuksen yhteydessä joku henkilö on...	Ei koskaan	Yhden kerran	Muutaman kerran	Toistuvasti	Päivittäin
paljastellut itseään tavalla, jonka olen kokenut epämiellyttäväksi tai loukkaavaksi					
ehdottanut seksiä epäasiallisessa yhteydessä					
painostanut seksuaaliseen tekoon (koskettaminen, hyväily tms.)					
painostanut seksuaaliseen kanssakäymiseen					
pakottanut seksuaaliseen kanssakäymiseen					

Kenen tai keiden taholta seksuaalinen häirintä seksiin painostamisena ja/tai pakottamisena tapahtunut?

Poliisikoulun opiskelija ▼

Poliisikoulun opettaja ▼

Poliisikoulun muuhun henkilökuntaan kuuluva ▼

Muu poliisihenkilö Poliisikoulussa ▼

Muu poliisihenkilö työ- tai kenttäharjoittelun yhteydessä ▼

Muita seksuaaliseen häirintään liittyviä huomioita

Jos koet, että jokin seksuaaliseen häirintään liittyvä seikka tai asia jää nyt tulematta esiin, ole hyvä ja kirjoita siitä alla olevaan tekstikenttään

POLIISIKOULUTUS OMAKOHTAISENA KOKEMUKSENA

Arvioi poliisikoulutustasi henkilökohtaisena kokemuksena. Voit valita kahden suunnaltaan eriävän seuraamuksen väliiltä. Vastaa oman kokemuksesi pohjalta.

Vastausasteikko:

- 1 tai 5 = vastaa täysin kokemaani;
 2 tai 4 = vastaa hieman tai jossain määrin kokemaani; ja
 3 = ei vastaa kokemaani.

OHJE: Jos esimerkiksi koet, että opiskelu on antanut itseluottamusta, valitse 1. Mikäli koet koulutuksen hieman nakertaneen itseluottamustasi, valitse tällöin 4.

Opiskeluni Poliisikoulussa on. . .

Vahvistanut uskoa itseeni	1	2	3	4	5	Heikentänyt uskoa itseeni
Lisännyt käsitystäni omasta arvostani	1	2	3	4	5	Vähentänyt käsitystäni omasta arvostani
Vahvistanut itseluottamustani	1	2	3	4	5	Vienyt itseluottamustani
Vahvistanut uskoani oman sukupuoleni arvoon	1	2	3	4	5	Heikentänyt uskoani oman sukupuoleni arvoon
Lisännyt uskoani omiin mahdollisuuksiini	1	2	3	4	5	Vähentänyt uskoani omiin mahdollisuuksiini
Vahvistanut omia arvojeni	1	2	3	4	5	Hämmmentänyt omia arvojeni

Miten kokemuksesi poliisikoulutuksessa ovat vaikuttaneet käsitykseeni itsestäsi?

TOIMINTAORIENTAATIO

Toimintaorientaatio tarkoittaa tässä toiminnallista perusasennetta, tapaa katsoa asioita ja tarttua toimeen.

Kuvaa aluksi poliisikoululle ja -koulutukselle tyypillistä toimintaorientaatiota määrittelemällä ja luonnehtimalla sitä alla lueteltujen ominaisuusparien avulla. Luonnehdi tämän jälkeen omaa toimintaorientaatiostasi - miten kuvaisit ja luonnehtisit sitä samojen ominaisuusparien avulla.

Toimintaorientaatio Poliisikoulussa

Ota kantaa seuraaviin ominaisuuspareihin sen mukaan, kumpaan - jos kumpaankaan - suuntaan Poliisikoulussa havaitsemasi tapa toimia ja asenne toimintaa (toimintaorientaatio) painottuu ja kuinka paljon.

Vastausvaihtoehdot:

1 tai 5 = painottuu täysin;
 2 tai 4 = painottuu jonkin verran; ja
 3 = ei painotuseroa.

Toimintaorientaatiota Poliisikoulussa kuvaa seuraavista ominaisuuksista parhaiten...

Läheinen	1	2	3	4	5	Etäinen
Ponteva	1	2	3	4	5	Nöyrä
Itseriittävä	1	2	3	4	5	Sosiaalinen
Yhdenmukainen	1	2	3	4	5	Monimuotoinen
Periaatteellinen	1	2	3	4	5	Tilannekohtainen
Määrätietoinen	1	2	3	4	5	Tunteellinen
Paikallinen	1	2	3	4	5	Yleismaailmallinen
Säntillinen	1	2	3	4	5	Joustava
Aggressiivinen	1	2	3	4	5	Myötätuntoinen
Rohkea	1	2	3	4	5	Neuvokas
Neutraali	1	2	3	4	5	Välittävä
Kilpailuhenkinen	1	2	3	4	5	Yhteistyöhenkinen
Asiapitoinen	1	2	3	4	5	Arvopitoinen
Perinteinen	1	2	3	4	5	Edistyksellinen
Kapeakatseinen	1	2	3	4	5	Avarakatseinen
Aktiivinen	1	2	3	4	5	Passiivinen

Jännitystä hakeva	1	2	3	4	5	Jännitystä välttävä
Vauhdikas	1	2	3	4	5	Maltillinen
Tietoa korostava	1	2	3	4	5	Tunnetta korostava
Vakautta painottava	1	2	3	4	5	Uudistusmielinen
Organisaatioon uskova	1	2	3	4	5	Toimijaan uskova
Voimaan nojaava	1	2	3	4	5	Älyyn nojaava
Yksilöllisyyttä korostava	1	2	3	4	5	Yhteisöllisyyttä korostava
Oma toimintaorientaationi						
<p>Ota kantaa seuraaviin ominaisuuspareihin sen mukaan, kumpaan suuntaa - jos kumpaankaan - katsot oman toimintaorientaationsi painottuvan ja kuinka paljon - minkä siis koet itsellesi läheiseksi tai ominaiseksi toiminnalliseksi asenteeksi tai tavaksi.</p> <p>Vastausvaihtoehdot: 1 tai 5 = painottuu täysin; 2 tai 4 = painottuu jonkin verran; ja 3 = ei painotuseroa.</p>						
Omaa toimintaorientaatiotani kuvaa seuraavista ominaisuuksista parhaiten...						
Läheinen	1	2	3	4	5	Etäinen
Ponteva	1	2	3	4	5	Nöyrä
Itseriittoinen	1	2	3	4	5	Sosiaalinen
Yhdenmukainen	1	2	3	4	5	Monimuotoinen
Periaatteellinen	1	2	3	4	5	Tilannekohtainen
Määrätietoinen	1	2	3	4	5	Tunteellinen
Paikallinen	1	2	3	4	5	Yleismaailmallinen

Säntillinen	1	2	3	4	5	Joustava
Aggressiivinen	1	2	3	4	5	Myötätuntoinen
Rohkea	1	2	3	4	5	Neuvokas
Neutraali	1	2	3	4	5	Välittävä
Kilpailuhenkinen	1	2	3	4	5	Yhteistyöhaluinen
Asiapitoinen	1	2	3	4	5	Arvopitoinen
Perinteinen	1	2	3	4	5	Edistyksellinen
Kapeakatseinen	1	2	3	4	5	Avarakatseinen
Aktiivinen	1	2	3	4	5	Passiivinen
Jännitystä hakeva	1	2	3	4	5	Jännitystä välttävä
Vauhdikas	1	2	3	4	5	Maltillinen
Tietoa korostava	1	2	3	4	5	Tunnetta korostava
Vakautta painottava	1	2	3	4	5	Uudistusmielinen
Organisaatioon uskova	1	2	3	4	5	Toimijaan uskova
Voimaan nojaava	1	2	3	4	5	Älyyn nojaava
Yksilöllisyyttä korostava	1	2	3	4	5	Yhteisöllisyyttä korostava
KOMMENTTEJA						
Kommentteja, huomioita, mielipiteitä, ajattelemisen aiheita yms. voi kirjoittaa tähän alle						

**Jos olet valmis, talleta vastauksesi painamalla alla olevaa Talleta-painiketta.
Kiitos osallistumisestasi!**

Seuraava

LIITE 2

A Miten usein Poliisikoulussa tai -koulutuksen yhteydessä joku henkilö on	Ei koskaan	Kerran	Muutaman kerran	Toistuvasti	Päivittäin
vähätellyt naisen mahdollisuuksia menestyä poliisityössä	91 35%	25 10%	130 50%	12 5%	1 0
korostanut poliisityön ja miehisten ominaisuuksien yhteyttä	77 30%	24 9%	138 53%	20 8%	1 0%
alleiviivannut naisen roolia erityisen suojelun kohteena, esim. äitinä ja vaimona	187 72%	24 9%	47 18%	1 0%	1 0%
halventanut naisia esimerkkien, vitsien tai tarinoiden avulla	119 46%	16 6%	99 38%	26 10%	- -
halventanut miehiä esimerkkien, vitsien tai tarinoiden avulla	136 53%	20 8%	77 30%	19 7%	5 2%
nimittänyt minua vähättelevästi tytöksi tai pojaksi	205 79%	9 4%	37 14%	8 3%	- -
antanut ymmärtää, etten aidosti täytä oman sukupuoleni määrämittaa, ole oikea nainen tai mies	244 94%	6 2%	7 3%	1 0%	1 0%

B Miten usein Poliisikoulussa tai -koulutuksen yhteydessä joku henkilö on	Ei koskaan	Kerran	Muutaman kerran	Toistuvasti	Päivittäin
nimitellyt minua halventavasti ja seksuaalisesti värityneesti (homo, huora tms.)	245 95%	3 1%	8 3%	2 1%	1 0%
kertonut tai paljastanut intiimejä asioitani toisille	243 94%	6 2%	9 2%	1 0%	- -
levittänyt omaa seksuaalisuuttani koskevia huhuja tai juoruja	245 94%	8 3%	5 2%	- -	1 0%
kysynyt tai tiedustellut omasta seksuaalisuudestani epäasiallisessa yhteydessä	245 94%	4 2%	8 3%	2 1%	- -
vetänyt mukaan tai painostanut minua osallistumaan seksiä tai seksuaalisuutta koskevaan keskusteluun	233 90%	4 2%	14 5%	5 2%	3 1%
lähettänyt tai esitellyt minulle seksipitoisia viestejä tai muuta materiaalia, jonka olen kokenut loukkaavaksi	251 97%	4 2%	4 2%	- -	- -
esittänyt minua koskevia seksuaalisväyhteisiä huomioita toisille, kun en ole ollut itse paikalla	247 96%	3 1%	5 2%	2 1%	1 0%
esittänyt minua koskevia seksuaalisväyhteisiä huomioita toisille, kun olen itse ollut paikalla	235 91%	6 2%	16 6%	1 0%	1 0%
esittänyt minulle ei-toivottuja seksuaalisväyhteisiä huomioita omasta kehostani	248 96%	3 1%	6 2%	2 1%	- -
kertonut minulle omista seksikokemuksistaan vastoin toiveitani	238 92%	3 1%	14 5%	- -	3 1%

C Miten usein Poliisikoulussa tai -koulutuksen yhteydessä joku henkilö on	Ei koskaan	Kerran	Muutaman kerran	Toistuvasti	Päivittäin
tuijottanut kehoni intiimejä osia tavalla, jonka olen kokenut epämiellyttäväksi	243 94%	4 2%	12 5%	- 0%	- 0%
äännellyt minulle tavalla, jonka olen kokenut sopimattomaksi tai loukkaavaksi (esimerkiksi viheltäminen, läähättäminen, muiskauttelu)	252 97%	3 1%	3 1%	1 0%	- 0%
elehtinyt tai ilmeilyt seksuaalisesti latautuneella tai vihjaavalla tavalla (mm. käsimerkit, kehonkieli)	240 93%	3 1%	12 5%	3 1%	1 0%
loukannut henkilökohtaista tilaani asettumalla tielleni, olemalla väistämättä tai tulemalla liki	246 95%	1 0%	8 3%	2 1%	1 0%
tirkistellyt tai altistanut tirkistelylle, jonka olen kokenut epämiellyttäväksi	256 99%	1 0%	2 1%	- 0%	- 0%

D Miten usein Poliisikoulussa tai -koulutuksen yhteydessä joku henkilö on	Ei koskaan	Kerran	Muutaman kerran	Toistuvasti	Päivittäin
hivellyt tai kosketellut kehoani ei-toivotusti (ml. läimäyttely, nipistäminen)	246 95%	5 2%	7 3%	1 0%	- 0%
halannut ei-toivotusti tai epäasiallisessa yhteydessä	253 98%	1 0%	3 1%	1 0%	- 0%

suudellut tai yrittänyt suudella tahtomattani	256 99%	1 0%	2 1%	- 0%	- 0%
kähminyt tai kourinut kehoani minua loukkaavalla tavalla	252 97%	4 2%	3 1%	- 0%	- 0%

E Mten usein Poliisikoulussa tai -koulutuksen yhteydessä joku henkilö on	Ei koskaan	Kerran	Muutama kerran	Toistuvasti	Päivittäin
paljastellut itseään tavalla, jonka olen kokenut epämiellyttäväksi tai loukkaavaksi	256 99%	1 0%	3 1%	- 0%	- 0%
ehdottanut seksiä epäasiallisessa yhteydessä	256 99%	- 0%	4 2%	- 0%	- 0%
painostanut seksuaaliseen tekoon (koskettaminen, hyväily tms.)	259 100%	- 0%	- 0%	- 0%	- 0%
painostanut seksuaaliseen kanssakäymiseen	259 100%	- 0%	- 0%	- 0%	- 0%
pakottanut seksuaaliseen kanssakäymiseen	260 100%	- 0%	- 0%	- 0%	- 0%

Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia,
ISSN 1455-8262

- Outi Roivainen ja Elina Ruuskanen:** Laki ja järjestys? Poliisien ja kaupunkilaisten näkemyksiä järjestyslaista sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnasta. 32/2008. 38,00 €
- Anna Vanhala:** Piiri pieni pyörii. Poliisipäälliköiden ammatti-identiteetti ja työelämäkerrat. 31/2007. 29,00 €
- Anna-Liisa Heusala, Anja Lohiniva ja Antti Malmi:** Samalla puolella - eri puolilla rajaa. Rajaturvallisuuden edistäminen Suomen ja Venäjän viranomaisyhteistyönä. 30/2008. 43,00 €
- Kari Saari:** Poliisi ja joukkojenhallintatoiminta Suomessa. Joukkotilanteet ja niihin liittyvä poliisitoiminta suomalaisten poliisien näkökulmasta tarkasteltuna. 29/2007. 32,00 €
- Marko Viitanen:** Poliisin rikokset. Tutkimus suomalaisen poliisirikoksen kuvasta. 28/2007. 65,00 €
- Terhi Hakamo ja Anna Vanhala:** Poliisipäälliköt. Tutkimus paikallispoliisin johtamisesta. 27/2007. 29,00 €
- Tanja Noponen:** ”Ei muuta paikkaa”. Tutkimus poliisin päihtymyssuojan kanta-asiakkaista. 26/2006. 16,00 €
- Johan Bäckman:** Itämafia. Uhkakuvapolitiikka, rikosilmiöt ja kulttuuriset merkitykset. 25/2006. 26,00 €
- Marja-Liisa Laapio:** Poliisi ja perheväkivalta. Tapaustutkimus poliisin toimintakulttuurista ja viranomaisverkostosta. 24/2005. 20,00 €
- Mari Kalliala:** Poliitiikkaatoisaalla. Poliittinen liikejalaittoiminta. 23/2005. 18,00 €
- Seppo Kolehmainen:** Järjestyslaki – Susi jo syntyessään? Järjestyslain valmistelun arviointi. 22/2005. 14,00 €
- Markku Heiskanen & Outi Roivainen:** Helsinki! Tutkimus helsinkiläisten turvallisuudesta ja Helsingin poliisin palvelukyvyistä. 21/2005. 23,76 €
- Aarne Kinnunen & Riikka Perälä & Tarja Tuttavainen-Levanoja:** Poliisin huumevalvontaprojekti pääkaupunkiseudulla. Seuranta-tutkimus. 20/2005. 15,00 €
- Petri Raivola ja Reija Taiha-Vepsäläinen:** Työrukkasia ja visionäärejä. Päälystökursseilta valmistuneiden näkemyksiä opinnoistaan ja valmiuksistaan. 19/2004. 11,88 €.
- Pekka Santtila et al.:** How far from home offenders travel. An international comparison of crime trips. 18/2004. 10,80 €

Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat, 1455-8270

- Johan Boucht ja Dan Frände:** Suomen rikosoikeus. Rikosoikeuden yleisten oppien perusteet. Suomentanut Markus Wahlberg. 17/2008. 20,00 €
- Reima Kukkonen:** Keinotekoista varallisuusjärjestelyistä ulosotossa ja velallisen rikoksissa 16/2007. 27,00€
- Risto Honkonen & Nora Senvall:** Poliisin johtamista kehittämässä. 15/2007. 39,00 €
- Arto Hankilanoja:** Työturvallisuus ja vastuun kohdentuminen poliisihallinnossa. 10/2003. 2., Uudistettu painos 2007. 16,00 €
- Janne Häyrynen ja Tero Kurenmaa:** Arvopaperimarkkinarikokset. 14/2006. 25,00 €
- Anne Alvesalo & Ari-Matti Nuutila:** Rangaistava työn turvattomuus. 13/2006. 21,00 €
- Anne Jokinen:** Rikos jää tekijän mieleen. Muistijälkitesti rikostutkimamenetelmänä. 12/2005. 20,00 €
- Nina Pelkonen:** Kriisin ABC. Käsikirja poliisin käyttöön. 11/2005. 10,80 €
- Kimmo Himberg:** Tekninen rikostutkiminta. Johdatus forensiseen tieteen. 9/2002. 12,96 €
- Marketta Vesisenaho:** Poliisialan sanasto. Suomi-ruotsi-englanti. 8/2002. 10,80 €
- Urpo Sarala:** Poliisitoimen kehittämisen johtaminen. 7/2001. 16,35 €
- Erkki Ellonen et al.:** Etiikka ja poliisin työ. 6/2000. 14,54 €
- Laura Ervo:** Esitutkiminnan optimaalisuus. Oikeudellisessa viitekehyksessä. 5/2000. 9,17 €
- Hannu Kiehelä & Virta Sirpa (toim.):** Lähipoliisi lähestymistapana. 4/1999. 16,26 €
- Jyrki Wasastjerna:** Johdatus poliisin kansainväliseen yhteistyöhön. 3/1999. 14,62 €

Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita,

ISSN 1455-8289

1.1.2008 alkaen Poliisiammattikorkeakoulun raportteja,

ISSN 1797-5743

Sanna-Mari Humppi: Poliisiin tietoon tullut lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta. 75/2008. 14,00 €.

Heikki Koskimaa: Poliisia pakenevien ajoneuvojen seuraaminen Suomessa 2007. 74/2009. Verkkojulkaisu

Laura Peutere: Rasistisia piirteitä sisältävät rikosepäilyt rikosprosessissa - Tapaustutkimus Helsingistä 2006. 73/2008. 8,00 €

Mikko Joronen: Poliisiin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2007. 72/2008. 15,00 €

Noora Ellonen, Juha Kääriäinen, Venla Salmi ja Heikki Sariola: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. 71/2008. 23,00 €

Anja Lohiniva: ”Mistä se oikea partneri löytyy?” Selvitys suomalaisvenäläisestä viranomaisyhteistyöstä talousrikosten torjunnassa ja tutkinnassa - Suomen keskusrikospoliisin näkökulma. 70/2008. Verkkojulkaisu.

Anja Lohiniva: Venäjän talousrikostutkintaviranomaiset. 69/2008. Verkkojulkaisu.

Janne Laukkanen: Poliisiin tietoon tulleet sananvapausrikokset ja niiden esitutkinta 68/2008. 17,00 €

Arno Tanner (toim.): Poliisi ja maahanmuuttajat - Kohti kotoutumista edistävää vuorovaikutusta 67/2008. 31,00 €

Kari Laitinen (toim.): Tuhat ja yksi uhkaa - Tulkintoja terrorismista 66/2007. 25,00 €

Arno Tanner: Sisäisen turvallisuuden ohjelma asiantuntijoiden arvioimana. 65/2007. 13,00 €

Noora Ellonen, Janne Kivivuori ja Juha Kääriäinen: Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. 64/2007. 8,00 €

Kaisa Eskola: Naispoliisien etenemismahdollisuuksiin yhteydessä olevat tekijät. 63/2007. Verkkojulkaisu.

Verkkojulkaisut osoitteessa www.poliisiammattikorkeakoulu.fi